

## บทที่ 2

จุดกำเนิดของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย (พ.ศ. 2508)

ในการศึกษาพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย โดยเฉพาะในเรื่องจุดกำเนิด ซึ่งถือเอาเมื่อคณะรัฐมนตรี ลงมติรับหลักการเปิดโอกาสให้เอกชนจัดตั้งสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้ เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2508 นั้น ควรจะได้มีการศึกษาเรื่อง การอุดมศึกษาของไทยย้อนหลังถึงแนวคิด และการก่อตั้งสถาบันอุดมศึกษาก่อนช่วงระยะเวลาดังกล่าว การศึกษาถึงเรื่องของการจัดการศึกษาของ เอกชนในประเทศไทยในช่วงเวลาที่ผ่านมา เช่นกัน เป็นสิ่งจำเป็นเป็นอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะทำให้เข้าใจถึงจุดกำเนิดของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น ยังจะทำให้เห็นภาพอันต่อเนื่อง สมบูรณ์ และครบถ้วนของพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยด้วย โดยจะทำการศึกษารายละเอียดที่สำคัญ เป็นช่วงระยะเวลาที่แบ่งตามยุคสมัยในประวัติศาสตร์ และเหตุการณ์ที่สำคัญ โดยแบ่งเป็น 3 ช่วงเวลาดังนี้ คือ

1. ยุคแรกตั้งแต่สมัยสุโขทัย จนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 1781-2414)
2. ยุคปฏิรูปการศึกษาในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ. 2414-2475)
3. ยุคเปลี่ยนแปลงการปกครอง จนถึง ปี พ.ศ. 2508 (พ.ศ. 2475-2508)

การอุดมศึกษาไทยก่อนการอนุมัติให้เอกชนจัดตั้งสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในปี พ.ศ. 2508

การอุดมศึกษาสมัยแรกของไทย (สมัยสุโขทัย จนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น พ.ศ. 1781-2414)

การอุดมศึกษาสมัยแรกของไทยมีลักษณะ เป็นแบบแผนของไทยโดยเฉพาะที่มีได้ เป็นแนวความคิดพื้นฐานของการอุดมศึกษาของไทยในกาลต่อมา

การอุดมศึกษาในระบบที่เป็นอยู่ปัจจุบัน หมายถึง การให้การศึกษาแก่บุคคลที่เรียนอยู่ในชั้นหลังมัธยมศึกษาขึ้นไป (Post secondary education) ซึ่งเป็นความหมายที่กว้าง และคลุมได้ครบทุกสถาบัน แต่มีข้อเสีย คือไม่สามารถอธิบายการอุดมศึกษาทุกด้านได้ เพราะการศึกษาในอดีต ไม่มีระบบ ประถม มัธยม ชัดเจน ดังนั้นคำนิยามที่เหมาะสม น่าจะเป็นว่า การอุดมศึกษานั้น จัดสำหรับคนที่กำลังจะเป็นผู้ใหญ่ หรือ เป็นผู้ใหญ่แล้ว เป็นหลัก (21: 12-13) เพราะในทุกประเทศและทุกสังคมย่อมจะมีการจัดการศึกษาให้กับคนที่กำลังจะเป็นผู้ใหญ่ หรือคนที่ เป็นผู้ใหญ่แล้ว ก็ตามข้อสมอ (22:15)

สำหรับจุดมุ่งหมายของการอุดมศึกษาดังแต่ต้น ซึ่งเริ่มตั้งแต่สมัยกรีกและโรมัน จะมุ่งพัฒนาจิตใจ และพหุปัญญาของผู้เรียนหรือผู้ที่กำลังจะเป็นผู้ใหญ่ หรือ เป็นผู้ใหญ่แล้ว เป็นสำคัญ (to free and enlarge the mind of man) เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้เรื่องปัญญา (wisdom) มีคุณธรรม (goodness) สมควรแก่การเป็นอภิชน (elite) คือชนชั้นปกครอง หรือผู้นำ ที่ได้รับการศึกษาระดับสูง (23: 7) กล่าวคือมุ่งฝึกคนให้เป็นคนดีและมีเหตุผล โดยอาศัยวิชาจำพวกศิลปศาสตร์ (liberal arts) ซึ่งในระยะแรกนั้นยังมีไม่ครบ 7 ประการ อย่างที่เข้าใจกันในปัจจุบันคงเน้นหนักแต่เพียงภาษา (grammar) หลักการพูด (rhetoric) ดนตรี คณิตศาสตร์ และปรัชญา ศิลปศาสตร์ทั้งจะได้รับแบ่งแยกเป็นเจ็ดประการชัดเจนคอนสมัย โรมัน เรื่องอำนาจ และแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ตรีบท\* ได้แก่ ไวยากรณ์ วาทศิลป์ และ ตรรกศาสตร์ กับจตุรบท\* ได้แก่ เลขคณิต เรขาคณิต ดาราศาสตร์ และสังคมศาสตร์ (24: 9 - 10)

นอกจากนี้ยังมุ่งเพื่อการศึกษาวิชาชีพระดับสูง (learned professions หรือ professional education) ซึ่งหมายถึงวิชาชีพที่จำเป็นจะต้องมีการศึกษาอย่างมีระบบ

---

\* คำว่า ตรีบท (Trivium) และ จตุรบท (Quadrivium) เป็นคำศัพท์ของพระศรีวิสุทธิโมลี ในพระศรีวิสุทธิโมลี "พระพุทธศาสนากับการศึกษาในอดีต" การประชุมทางวิชาการเรื่อง "พระพุทธศาสนากับการศึกษาในประเทศไทย" เนื่องใน ปีการศึกษาระหว่างชาติ พ.ศ. 2513 ณ ห้องประชุมหอสมุดแห่งชาติ ทำวาสุกรีระหว่าง วันที่ 24-26 สิงหาคม 2513, กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ, หน้า 300.

มีแบบแผนเฉพาะ และใช้เวลา โดยไม่สามารถจะเรียนรู้ด้วยตัวเองตามลำพังได้ ในสมัยนี้  
เชื่อกันว่ามีอยู่ 3 สาขา คือ แพทย์ สถาปนิก และครู ( 24:11)

เมื่อเข้าสู่สมัยกลาง (middle ages) ซึ่งเป็นยุคของการก่อตั้งมหาวิทยาลัย  
(25: 129) ก่อนเริ่มยุคใหม่ที่มีการอุดมศึกษามีจุดมุ่งหมายขยายครอบคลุมถึง เรื่องการวิจัย ค้นคว้า  
และการใช้ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และวิทยาการแขนงต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ของชีวิตและ  
สังคม (26: 482 - 483) จุดมุ่งหมายของการอุดมศึกษาเริ่มเปลี่ยนแปลงไป นอกเหนือจากการ  
มุ่งพัฒนาความรู้เรื่องปัญหา และคุณธรรมแล้ว ยังเน้นการศึกษาอบรมเพื่อวิชาชีพชั้นสูง  
(professional training) ด้วย เป็นการมุ่งผสมผสาน ระหว่างการศึกษา เพื่อความรู้เรื่อง  
ปัญหา และความรู้คุณธรรม กับการศึกษา เพื่อการทำงานในวิชาชีพ ถือว่าศิลปศาสตร์กับวิชาชีพ  
เป็นเนื้อหาสาระสำคัญของการอุดมศึกษา (23: 6-11) วิชาชีพชั้นสูงในสมัยนี้มีอยู่ 3 คณะวิชา  
คือ แพทยศาสตร์ (medicine) กฎหมาย (law) และ ศาสนศาสตร์ (theology) ซึ่งก่อน  
จะเข้าเรียนวิชาชีพเหล่านี้ ทุกคนจะต้องผ่านการศึกษาศิลปศาสตร์เจ็ดประการ (Faculty of  
arts) เสียก่อน (27 : 762) ถือว่า เป็นวิชาพื้นฐานที่สำคัญ มีฐานะคล้ายกับวิชาศึกษาทั่วไป  
หรือวิชาพื้นฐานในหลักสูตรอุดมศึกษาในปัจจุบัน (23: 8) ทำให้เห็นชัดเจนถึงจุดมุ่งหมายของการ  
อุดมศึกษาที่เริ่มเปลี่ยนแปลงโดยเอาวิชาศิลปศาสตร์เจ็ดประการมารวมกับการศึกษาวิชาชีพ เฉพาะ  
อื่น ๆ ด้วย (24: 10 - 11)

เมื่อพิจารณาการอุดมศึกษาของไทยในสมัยแรก สังคมไทยในอดีตนั้น ภาพรวมของการ  
ศึกษา จากงานการศึกษาค้นคว้าจากศิลาจารึกหลักที่ 1 และกฎหมายตรา 3 ดวง ถึงเรื่อง  
การศึกษากับสังคมไทยก่อนสมัยปฏิรูปการศึกษาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดย  
ลินจี่ ทะวานนท์ พบว่า ". . . ความรู้ในสมัยนั้นพอแยกได้เป็น 3 หมวด คือ หมวดอักษรศาสตร์  
แพทยศาสตร์ และวิชาช่างสาขาต่าง ๆ ทั้ง 3 หมวดวิชา พระจะสอนได้เพียงหมวด อักษรศาสตร์  
และแพทยศาสตร์ ส่วนหมวดวิชาช่าง ซึ่งเทียบได้ว่า คือ หัตถศึกษา เป็นวิชามรดกตกทอดที่สอนกัน  
ในครัวเรือน ญาติพี่น้อง และผู้ใกล้ชิด" (28)

เมื่อพิจารณาถึงการศึกษาระดับชั้นสูง หรือการอุดมศึกษาของไทย ซึ่งหมายถึง การศึกษาที่จัด  
สำหรับคนที่กำลังจะเป็นผู้ใหญ่ หรือเป็นผู้ใหญ่แล้ว โดยเฉพาะช่วงก่อนการปรับปรุงประเทศครั้งใหญ่  
ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ก็ได้มีการจัดกันขึ้นไว้เช่นกัน (29: 5)  
โดยเฉพาะในช่วงระยะต้นแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งรูปแบบของการศึกษาของสังคมต้นรัตนโกสินทร์

อันสืบ เนื่องมาจากสมัยปลายอยุธยาจะมีลักษณะ

เป็นการศึกษาของกุลบุตรที่วัด โดยมีพระ เป็นอาจารย์ผู้อบรมสั่งสอนทั้งในด้านอักษรวิธี กิริยามารยาท ค่านิยมในสังคม เมื่อถึงวัยอันสมควร กุลบุตรเหล่านี้ ก็จะบวชเรียนใน พระบวรพุทธศาสนา สำหรับการศึกษาวิชยาชีพนั้น เป็นการศึกษากายในวงศ์ตระกูล สำนัก ของพระหรือขราวาสที่รู้จักกัน เคยหรือราชสำนัก สำหรับกุลบุตรของชนชั้นปกครอง (30: 9)

การศึกษาระดับสูง (higher learning) ในช่วงนี้ได้จัดขึ้นตามสภาพของสังคม สมัยโบราณ ที่การดูหนังสือยังไม่แพร่หลาย วัด และสำนักต่าง ๆ เป็นสถาบันการศึกษา ระดับสูงที่สำคัญ (29: 28)

อย่างไรก็ตามในเรื่องของการศึกษาชั้นสูง กับวัดนั้น นาย David K Wyatt

ได้กล่าวถึงวัดบางวัดของไทยในสมัยสุโขทัยว่า

However, because Buddhist monasteries in old Siam were as much the repositories of the secular attainments of Indian civilization as of a specifically Buddhist religious tradition, at least some monasteries in Sukhothai Siam must have functioned as the academics and universities of their day, like the medieval Buddhist university, of Nālandā in India or the old church universities of Europe (31: 6)

สำหรับต้นกรุงรัตนโกสินทร์นั้น วัดที่นับได้ว่าเป็นมหาวิทยาลัยเปิดแห่งแรกของไทย ก็คือ วัดพระเชตุพน ดังสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงอธิบายประวัติ และความสำคัญของจารึกวัดพระ เชตุพนไว้ในคำนำหนังสือ ประชุมจารึกวัดพระ เชตุพนฯ เล่ม 1 ว่า

รัชกาลที่ 3 ถึงสมัยที่จะทรงบำรู้งความเจริญส่วนจรรยาและวิชาความรู้อันอาศัยวัด เป็นศึกษาสถาน จึงทรงสถาปนาพระอารามให้เจริญธรรมานุธรรมปฏิบัติ และการศึกษาของ ไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน อันนี้เป็นข้อสำคัญในพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า เจ้าอยู่หัว ก็คือพระอารามทั้งหลายซึ่งทรงสถาปนาขึ้น วัดพระ เชตุพน ซึ่งสร้างเป็นอารามใหญ่ ยิ่งกว่าวัดอื่น ๆ มาแต่รัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 3 ชำรุดทรุดโทรม พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า เจ้าอยู่หัว จึงทรงปฏิสังขรณ์ แต่ในการที่ทรงปฏิสังขรณ์วัดพระ เชตุพน มีพระราชประสงค์พิเศษ อีกอย่างหนึ่ง ซึ่งจะให้เป็นที่แห่งเล่าเรียนวิชาความรู้ของมหาชน ไม่เลือกชั้นบรรดาศักดิ์ ถ้าจะเรียกอย่างทุกวันนี้ก็คือ จะให้เป็นมหาวิทยาลัย ... เรื่องที่จารึกไว้ในวัดพระ เชตุพน จึงมีหลายอย่าง ทั้งเป็นความรู้ส่วนวรรณคดี โบราณคดี และศาสตราคมต่าง ๆ เป็นอันมาก ...

(32)

วิชาชั้นสูงที่เรียนและสอนกันในตอนนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ (29: 28) กลุ่มแรก คือวิชาที่เกี่ยวกับอุดมคติและเป้าหมายของชีวิต อุดมศึกษาของเพลโต หรือจุดมุ่งหมาย ของการอุดมศึกษาของตะวันตกตั้งแต่ต้นนั้นคือ คนที่รู้ว่าตัวเองอะไร เป็นตัวลัจจะ การเข้าถึงชีวิตที่

แท้จริงว่าเป็นเช่นไร ซึ่งเมื่อเทียบกับของไทย การเข้าใจถึงคุณค่าของชีวิตที่แท้จริงก็คือ การบวช การบวชพระ และการเข้าถึงสาระของการบวชคือ การรู้สัจจะ นี้เองคืออุดมศึกษาของไทย

(33: 14) ดังที่สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงเล่าไว้ในหนังสือเรื่องความทรงจำเกี่ยวกับการศึกษาของพระเจ้าลูกเธอว่า "...จนพระชันษาได้ 21 ปี ถึงเขตต์อุดมศึกษา ทรงผนวชอีกครั้ง ๑ เป็นพระภิกษุศึกษาพระธรรมวินัยกับทั้งวิชาอาคมชั้นสูง ชักซ้อมให้เชี่ยวชาญเปรียบเหมือนอย่างเข้ามหาวิทยาลัย เมื่อลาผนวชก็เป็นสำเร็จการศึกษา สามารถรับราชการได้แต่นั้นไป..."

(34: 11-12)

แต่การศึกษาให้ลึกซึ่งในทางพระศาสนาเพื่อให้เข้าใจและปฏิบัติถึงวิถีชีวิตที่ดี และมีคุณค่านี้ไม่มีอยู่ทุกวัดเสมอไป (29: 11) เพราะ "อุดมศึกษามีเฉพาะบางวัดที่มีโบสถ์บวชให้เป็นพระภิกษุสงฆ์ได้ และมีศาลาการเปรียญมาก่อนแล้ว ..." (33: 13) ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งเป็นวิชาทางการอาชีพในระดับสูง ซึ่งมีมากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ที่สังคมไทยได้พัฒนาพอสมควรแล้ว มีการติดต่อค้าขายกว้าง บ้านเมืองเจริญขึ้นมาก อาชีพเหล่านี้ต้องอาศัยการเล่าเรียนฝึกฝนอย่างเป็นระเบียบ มีผู้รู้ดูแลฝึกอบรมให้โดยเฉพาะ ลักษณะอาชีพเช่นนี้ ตรงกับแนวคิดในเรื่องการศึกษาวิชาชีพชั้นสูงของตะวันตก คือ สมัยกรีกโบราณ ดังกล่าวแล้วข้างต้น ในสมัยนี้ อาชีพหลักที่ต้องศึกษาอย่างเป็นระบบระเบียบมีอยู่อย่างน้อย 3 อาชีพ คือ ช่างต่าง ๆ แพทย์แผนโบราณ และข้าราชการ

ช่างต่าง ๆ ซึ่งเป็นอาชีพที่จะต้องฝึกฝนอย่างเป็นระเบียบได้มีมากขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งสังคมไทยเจริญก้าวหน้าไปมาก อาชีพช่างนี้นับได้ว่า เป็นอาชีพที่ต้องใช้ฝีมือและงานที่ปราณีตเป็นพิเศษ ต้องเป็นคนที่มีความรู้ เป็นผู้ใหญ่พอสมควรจึงจะทำได้ อาชีพช่างที่สำคัญของไทย เหล่านี้ก็คือ ช่างเขียน ช่างรัก ช่างหุ่น ช่างบุ ช่างสลัก ช่างแกะ ช่างกลึง ช่างปูน ช่างปั้น ช่างหล่อ ช่างกระตาศ ช่างไม้สูง ช่างไม้ นอกจากนี้ก็มีอาชีพ การทอผ้า การทำเครื่องดินเผา และการประดิษฐ์เครื่องโลหะ ซึ่งถือได้ว่า เป็นอาชีพทางช่างที่ต้องมีการศึกษาและทำความเข้าใจอย่างเป็นระเบียบ การเรียนวิชาชีพต่าง ๆ เหล่านี้ บางอาชีพจะมีสอนอยู่ที่วัด เพราะ ไม่สามารถทำเป็นอาชีพถาวรได้แต่บางช่างก็ตั้งเป็นสำนักขึ้น และรับจัดทำพร้อมทั้งรับสอนด้วย ลักษณะการเรียนการสอนจะเป็นการเรียนการสอนในเชิงปฏิบัติที่ผู้เรียนหรือลูกศิษย์จะไปฝากตัวอยู่กับอาจารย์ แล้วก็รับใช้และเรียนรู้พร้อมการฝึกปฏิบัติควบคู่กันไปจนชำนาญ (29: 14-16) สำหรับแพทย์แผนโบราณ เป็นวิชาที่ต้องฝึกเพื่อให้มีความชำนาญพิเศษ เป็นวิชาที่ต้องศึกษาอย่างเป็นระบบ

ระเบียบ ภายใต้การอบรมดูแลอย่างใกล้ชิดของผู้เป็นอาจารย์ผู้ที่จะเรียน อาชีพทางด้านนี้ จึงต้องไปอยู่กับอาจารย์ด้วยการรับใช้ และศึกษา พร้อมทั้งดูการประพฤติปฏิบัติของครู แล้วพยายามทำตามอย่าง ทำความเข้าใจจนทำได้เอง เช่นเดียวกับช่างอื่น ๆ (29: 16) ดังเช่นการฝึกแพทย์หลวงของพระองค์เจ้าศรีเสาวภาคย์ ตอนที่ว่า

ผู้ที่จะเข้าเป็นหมอหลวงนั้นมักจะเป็นลูกหลานในวงศ์ตระกูลนั่นเอง โดยจะได้รับการฝึกฝนตั้งแต่เด็ก ๆ ให้คุ้นเคยกับการรักษาพยาบาล ให้รู้จักสรรพคุณของเครื่องสมุนไพรต่าง ๆ เสียก่อน หลังจากนั้นจึงได้เลื่อนขั้นเป็นผู้ช่วยแพทย์ติดตามญาติผู้ใหญ่ซึ่งเป็นแพทย์หลวงไปตามที่ต่าง ๆ จนเกิดความชำนาญในการตรวจอาการ การผสมยา และการเลือกใช้ยาเพื่อบำบัดโรค (30: 16)

และตอนหนึ่งของคำกราบบังคมทูลของเจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี เสนาบดีกระทรวงธรรมการในการแสดงศิลปเหตุการณ์และพิธีการ เมื่อวันที่ 3 มกราคม พระพุทธศักราช 2457 ได้กล่าวถึง วิชาแพทย์ว่า

วิธีฝึกหัดวิชาพิเศษเช่น วิชาแพทย์ เป็นต้น ก็ฝึกหัดกันตามวงศ์สกุล เช่น ปู่ และบิดา เป็นแพทย์ บุตรและหลานก็ฝึกหัดเป็นแพทย์กันทั้งพวก หรือมีละนั้นก็รับบุตรหลานของคนอื่นมาเลี้ยงไว้ใช้สอย นายก็หัดวิชาแพทย์ให้ เริ่มต้นแต่ถือล่วมยาตามหลัง หัดบดยา และเขียนฉลากยา ลงปลายก็รู้จักพืชพรรณยา และหัดประสมยาดลอดจนถึงรู้จักชื่อโรคและอาการของโรค และทางวิธีแก้ไขโรค ใครฉลาดดีก็ได้เป็นหมอมตามนายซึ่งเป็นอาจารย์ ถ้าใครโง่ก็ได้แต่ถือล่วมตามนายอยู่จนแก่ และช่วยกวาดบ้าน และแจวเรือรับใช้อาจารย์ได้เพียงเท่านั้น

(35: 22)

ในส่วนอาชีพรับราชการ เป็นแนวทางหนึ่งในการศึกษาวิชาเฉพาะ สำหรับกุลบุตรในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งยังคงมีลักษณะที่สืบเนื่องจากสมัยอยุธยา

อาชีพรับราชการนี้ มักจะอยู่ในแวดวงของกุลบุตรชนชั้นนำ ซึ่งมีโอกาสดีกว่าสามัญชนในการถวายตัวเข้ารับราชการ

การที่จะสามารถมีอาชีพรับราชการนั้น จะต้องทำการศึกษาใน 2 ลักษณะ คือ จะต้องฝึกวิชาที่จะต้องใช้ทักษะและความชำนาญพิเศษ และจะต้องฝึกความรู้ทั่วไปสำหรับข้าราชการ การศึกษาวิชาที่ต้องใช้ทักษะและความชำนาญพิเศษ เช่น วิชาโหราศาสตร์ แพทย์ศาสตร์ หรือช่างฝีมือ เป็นต้น มักจะเป็นการฝึกในตระกูลของตนหรือสำนักผู้เชี่ยวชาญในส่วนของการศึกษาความรู้ทั่วไปสำหรับผู้เข้ารับราชการ จะศึกษาวิชาที่เกี่ยวกับ ความรู้เกี่ยวกับระเบียบบริหารราชการ การวางตนตามตำแหน่งหน้าที่ หน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อพระมหากษัตริย์ กฎหมายและพระราชพงศาวดาร เป็นต้น ความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้โดยประสบการณ์ตั้งแต่ยังเยาว์วัย ประกอบกับการ

ศึกษาคำรับคำร่าเพิ่มเติม การเรียนรู้โดยประสบการณ์ตั้งแต่ยังเยาว์วัย บิดาจะเป็นผู้ชี้แนะ และหนทางของการศึกษาความรู้ทั่วไปสำหรับข้าราชการที่ดีที่สุดก็คือ การถวายตัว เป็นมหาดเล็ก ของพระมหากษัตริย์ หรือเจ้านายชั้นสูง เพราะจะได้เข้าสมาคมชั้นสูงมีโอกาสศึกษาขนบธรรมเนียม และฝึกหัดกิจกรรมารยาท กับทั้งได้รู้จักผู้หลักผู้ใหญ่ในแผ่นดิน และจะได้คุ้นเคยกับเพื่อนมหาดเล็ก ซึ่งจะรับราชการด้วยกันต่อไปในวันหน้า และที่สำคัญคือ การเรียนรู้งานราชการในฐานะมหาดเล็ก ย่อม เป็นโอกาสอันดีที่จะได้รับราชการเป็นขุนนางตำแหน่งสูงขึ้น เพราะมหาดเล็กมีโอกาสเข้าเฝ้า ใกล้ชิด และเป็นที่รู้จักของพระมหากษัตริย์

นอกจากนี้ ผู้ที่จะเข้ารับราชการ จะต้องศึกษาความรู้ทั่วไปจากตำราอีกด้วย เช่น วิชากฎหมาย สุภาษิตพระร่วง ราชาศัพท์ พระปริยัติธรรม คัมภีร์โหราศาสตร์ พิชัยสงคราม ราชานูวัตร ธรรมศาสตร์ ราชศาสตร์ หน้าที่พึงปฏิบัติต่อพระมหากษัตริย์ (ราชสวัสดิวัตร) ตลอดจนข้อประพฤติปฏิบัติตนตามฐานะและสถานการณ์ ซึ่งแบ่งเป็นอุบายสิบประการ วิชาห้าประการ คุณแปดประการ และวุฒิเจ็ดประการ เป็นต้น การศึกษาเล่าเรียนจากตำรานี้เพื่อช่วยให้สามารถ รับราชการอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ยังมุ่งปลูกฝังค่านิยมและธรรมเนียมปฏิบัติในสองลักษณะ คือ ค่านิยมจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์และราชสวัสดิวัตร และธรรมเนียมปฏิบัติตามฐานะต่อผู้ใหญ่ และผู้น้อย เพื่อเสถียรภาพของราชบัลลังก์ และเพื่อรักษาระเบียบความสัมพันธ์ทางการปกครอง ตามลำดับชั้น (35: 74-89)

กลุ่มสุดท้าย เป็นวิชาที่เกี่ยวกับความสนใจ เฉพาะตัวถือได้ว่าเป็นการศึกษาชั้นสูง เช่นกัน คือ โหราศาสตร์ ไสยศาสตร์ และการต่อสู้ป้องกันตัวแบบต่าง ๆ ซึ่งต้องอาศัยการฝึกฝน อย่างละเอียดปราณีตเอาจริงเอาจังและเป็นระบบเช่นเดียวกัน แต่ไม่ได้ใช้เป็นอาชีพโดยตรง หรือเป็นก็ไม่กว้างขวางนัก การศึกษาทางโหราศาสตร์ จะต้องศึกษาสืบต่อกันเป็นตระกูล หรือไป ผากตัวเป็นลูกศิษย์ สำหรับการศึกษเล่าเรียน ไสยศาสตร์ จะต้องได้ผู้สนใจและมีการฝึกฝนตาม รูปแบบเฉพาะของครู จึงจะเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ไว้ได้ ส่วนวิชาการต่อสู้นั้นมีหลายรูปแบบ หลายลักษณะแล้วแต่ความถนัดและความสนใจ ไม่ว่าจะเป็นมวย ฟันดาบ กระบี่ กระบอง การเรียนรู้ จะเป็นไปโดยอาศัยการไปอยู่ฝึกฝน ปรนนิบัติ อาจารย์ผู้สอน รับฟัง สังเกต ฝึกฝนจนใช้งานได้ (29: 18-19)

ส่วนลักษณะและวิธีการในการศึกษาวิชาการต่าง ๆ นั้น สามารถแบ่งแยกได้เป็น

7 ลักษณะ ดังนี้คือ

1. สถาบันการศึกษาเป็นสถาบันตัวอย่าง
2. ทฤษฎีและหลักการเพื่อการนำไปใช้
3. การศึกษาควบคู่กับการทำงาน
4. มีศูนย์กลางอยู่ที่ตัวคน
5. การเผยแพร่ความรู้จะทำเฉพาะกลุ่มคน
6. การศึกษาแยกตามลักษณะของชนชั้นในสังคม
7. การอุดมศึกษากระจายไปตามความพร้อมและความจำเป็นของท้องถิ่น

ทุกลักษณะวิชาดังกล่าว จะสอนโดยการฝึกฝนให้เรียนและทำงานควบคู่กันไป เรียนเพื่อมุ่งใช้ทำงาน มากกว่าเรียนเป็นหลักการ เวลาเรียนเน้นหนักที่การทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ดังนั้นสถาบันที่สอน เช่น วิทยาลัย หรือสำนักต่าง ๆ จึงต้องเป็นสถาบันตัวอย่างไปในตัว การสอนจึงเป็นการสอนงานสอนคนและสอนชีวิตไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งการเรียน การสอนดังกล่าวนี้ จะสามารถพบได้ค่อนข้างกว้างขวางในท้องถิ่นต่าง ๆ ยกเว้นวิชาที่จะเป็นข้าราชการเท่านั้นที่จะต้องเข้าเมือง ซึ่งวิชาที่จะเป็นข้าราชการนี้เองที่แยกคนออกมาเป็นกลุ่มพิเศษ เพราะผู้ที่จะเป็นข้าราชการสมัยก่อนนั้น จะต้องเป็นผู้ที่มีเชื้อสายขุนนาง หรือเป็นข้าราชการอยู่ก่อน สามัญชนเป็นข้าราชการได้ยากมาก

โดยเหตุนี้ย่อมเห็นได้ว่า การศึกษาในระดับสูงหรือที่เรียกว่า อุดมศึกษานั้น มีลักษณะที่แบ่งแยกกลุ่มคนกันเรียนตามรูปแบบและโครงสร้างของสังคม ซึ่งถือว่ามีบุคคลอยู่ 2 ฐานะคือ ฐานะผู้ปกครอง อันได้แก่ เจ้านาย และขุนนาง และกลุ่มหนึ่งคือ ไพร่กับทาส หรือสามัญชน ซึ่งก็คือ ผู้ดีชั้นหนึ่งกับไพร่ชั้นหนึ่ง แต่แม้สาขาวิชาที่คนสามัญเรียนกัน เช่น แพทย์แผนโบราณ ช่าง หรือ โหราศาสตร์ ไสยศาสตร์ ก็ยังมีลักษณะแยกกลุ่มกันเรียน คือจะสอนเฉพาะผู้สนใจรักใคร่เท่านั้น เช่นกัน (29: 5)

จะเห็นได้ว่า ก่อนการปฏิบัติการศึกษาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น การจัดการศึกษาขั้นสูงหรืออุดมศึกษาของไทย เป็นการจัดการที่มีลักษณะเฉพาะ เน้นแบบแผนที่เหมาะสม และสอดคล้องกับธรรมชาติ และพื้นฐานของไทยอยู่มาก มีลักษณะที่เป็นการเรียนรู้ในระดับสูง (higher learning) ที่มุ่งความดีเด่น ปราณีต เป็นประโยชน์ และใช้งานได้พร้อมกันไป (29: 20-29)



อย่างไรก็ตาม การอุดมศึกษาของไทยในอดีตนี้ ก็มีได้เป็นต้นเค้า หรือต้นกำเนิดของการอุดมศึกษาของไทยในสมัยต่อมาอย่างมากเท่าที่ควร

การอุดมศึกษายุคปฏิรูปการศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก่อนการอนุมัติให้เอกชนจัดตั้งสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในปี พ.ศ. 2508 (พ.ศ. 2414-2508)

1. การอุดมศึกษา ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ. 2414-2475)

การคุกคามของประเทศมหาอำนาจตะวันตก ซึ่งเริ่มตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นับเป็นเหตุประการหนึ่งสำคัญที่ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงบ้านเมืองอย่างขนานใหญ่ในทุกด้านในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (36: 16) เรียกได้ว่าเป็นยุคของการปฏิรูป (Age of reform) หรือยุคของการทำประเทศให้ทันสมัย (Age of modernization) (27: 23) เป็นงานใหญ่ จนกระทั่งพระราชโอรส คือพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเรียกว่า "เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างใหญ่หลวงซึ่งเรียกได้ อย่างพูดกันตามธรรมดาว่า "พลิกแผ่นดิน" ถ้าจะใช้คำอังกฤษก็ต้องเรียกว่า "Revolution" ไม่ใช่ "Evolution" " (38)

ในด้านการศึกษา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นผู้เห็นความสำคัญของการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ดังพระราชดำรัสเมื่อเสด็จไปพระราชทานรางวัลนักเรียนที่โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบตอนหนึ่ง ความว่า

วิชาหนังสือ เป็นวิชาที่นับถือและเป็นที่สรรเสริญมาแต่โบราณว่าเป็นวิชาอย่างประเสริฐ ซึ่งผู้ที่ใหญ่ยิ่งนับแต่พระมหากษัตริย์ เป็นต้น จนตลอดราษฎรพลเมือง สมควรและจำเป็นจะต้องรู้ เพราะเป็นวิชาที่อาจทำให้การทั้งปวงสำเร็จไปได้ทุกสิ่งทุกอย่าง โดยการทรงจำรำเรียน และเป็นวิชาที่ทำให้ผู้ได้รู้มีความฉลาดได้เร็วได้ง่ายขึ้น และ...เจ้านาย ราชตระกูลตั้งแต่ลูกฉัน เป็นต้นลงไป ตลอดถึงราษฎรที่ต่ำที่สุดจะให้ได้มีโอกาสเล่าเรียนได้เสมอกัน ไม่ว่าเจ้าว่าขุนนาง ว่าไพร่ เพราะฉะนั้น จึงขอยกได้ว่า การเล่าเรียนในบ้านเมืองเราจะเป็นข้อสำคัญที่หนึ่ง ซึ่งฉันจะอุทิศกำลังให้เจริญจงได้ .. (39: 17-18-20)

พระองค์ได้ทรงจัดการวางระเบียบให้การศึกษาไทยเป็นระบบแบบแผนที่จะพัฒนาต่อไปได้ตามแนวมาตรฐานทางตะวันตกทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนหลวง สอนภาษาไทย ตามแบบอย่างโรงเรียนสมัยใหม่ขึ้นเป็นโรงเรียนแรกในปี พ.ศ. 2414 ต่อมาได้ทรงตั้งโรงเรียนสอนภาษาอังกฤษ และในปี พ.ศ. 2427 ได้ทรงขยายการศึกษาไปสู่มหาชน โดยทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตั้ง

โรงเรียนหลวงในวัดแห่งแรกที่กรุงเทพฯ คือ โรงเรียนวัดมทรณพารามทรงตั้งกรมศึกษาธิการในปี พ.ศ. 2430 และกระทรวงธรรมการ ในปี พ.ศ. 2435 (40: 16 - 26) อันเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบทางการศึกษาที่สำคัญมาจนถึงปัจจุบัน

ในปี พ.ศ. 2440 ทรงเริ่มพระราชทานทุนเล่าเรียนหลวงที่เรียกว่า กิงสกอลาชิป เป็นครั้งแรกเพื่อเปิดโอกาสให้ชนทุกชั้นที่มีความรู้ความสามารถได้ไปศึกษาต่อ ณ ต่างประเทศ (41: 47) และในปี พ.ศ. 2441 เป็นปีแรกที่ไทยเริ่มมีโครงการศึกษาเป็นครั้งแรก เป็นแบบแผนในการดำเนินการจัดการศึกษา (42: 13-15) นอกจากนี้ในปีต่อมา คือ พ.ศ. 2442 ได้มีการตั้งสำนักฝึกข้าราชการพลเรือน หรือโรงเรียนมหาดเล็ก ซึ่งโรงเรียนมหาดเล็กนี้จัดเป็นโรงเรียนชั้นอุดมศึกษาอันเป็นต้นเค้าของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแห่งแรกของไทย (41: 86 - 98)

นับได้ว่า พระองค์ทรงทะนุบำรุงการศึกษาอย่างใหญ่หลวงสมกับพระราชดำรัสที่ได้ตรัสไว้แต่ต้น และสมกับเป็นพระผู้วางรากฐานการศึกษาของไทยอย่างแท้จริง

#### 1.1 แนวความคิดของการศึกษาระดับอุดมศึกษา

เมื่อพิจารณา เป็นการ เฉพาะในเรื่องของการศึกษาชั้นสูงหรือการอุดมศึกษา จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างอย่างมากจากสมัยแรก เนื่องจาก เป็นช่วง เวลาที่ไทยเริ่มรับ และเอาอย่างแนวคิดของประเทศตะวันตก โดยในยุคนี้ ไทยได้มีการติดต่อกับชาติตะวันตกอีกครั้งหนึ่งในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (43: 6)

สำหรับ เรื่องของแนวความคิดทางการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาระดับสูง ที่เรียกว่า มหาวิทยาลัยนั้น ได้มีชาวต่างประเทศที่เข้ามาเผยแพร่ความคิดนี้ก็คือ นายแพทย์แดน บีช แบรดเลย์ ผู้ซึ่งเป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ไทยฉบับแรกที่ชื่อ "บางกอก รีคอ เดอร์" (44: 17,25)

หนังสือ "บางกอก รีคอ เดอร์" ของท่านนี้ นอกจากจะลงข่าวต่าง ๆ ราคาสินค้า เป็นต้นแล้ว ยังได้ลงข่าวเสนอความเห็น โดยเฉพาะในเรื่องการศึกษาชั้นสูงหรืออุดมศึกษาของบ้านเมืองไทย โดยในฉบับวันที่ 1 มิถุนายน ค.ศ. 1865 (พ.ศ. 2408) หมอบรัดเลย์ ได้ลงข่าวการตั้งมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ จึงได้เสนอความคิดว่า

### ยูนิเวอร์ซิตี

เมื่อไรจะมียูนิเวอร์ซิตี ตั้งขึ้นในกรุงสยามบ้างเล่า  
คนชาวเมืองไทยที่เป็นเสรีมีเงินก็มีอยู่บ้าง ก็ควรที่คนทั้งหลาย  
จะพร้อมใจกันตั้งที่สำนักนี้ ครูสั่งสอน ศิลปศาสตร วิชาการความรู้  
แลให้หัดแปลภาษาต่าง ๆ (30: 250)

จะเห็นว่าในตอนนี้อย่างนี้ ยังไม่มีคำไทยที่ใช้เรียกสถาบันอุดมศึกษาที่เรียกว่า  
มหาวิทยาลัย อย่างที่เรียกกันอยู่ในปัจจุบัน หนังสือพิมพ์ฉบับดังกล่าวจึงใช้คำทับศัพท์ภาษาอังกฤษ  
คือ ยูนิเวอร์ซิตี (23: 15)

นอกจากนี้ ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเอง  
ได้มีหนังสือพิมพ์เกิดขึ้นอีก 1 ฉบับ โดยมีหมอสมิธ เป็นเจ้าของและบรรณาธิการออกในช่วง  
พ.ศ. 2425-2429 ชื่อว่า "จดหมายเหตุสยามสยาม" หมอสมิธได้เสนอแนวคิดในเรื่อง  
มหาวิทยาลัยไว้เช่นกัน

ข่าวเตชะผู้อ่าน "สยามสยาม" ใน พ.ศ. 2425 ก็คือแจ้งความของ  
ท่านประกาศเปิดมหาวิทยาลัย หรือที่ท่านเรียกว่า "ยูนิเวอร์ซิตีสยาม" ที่บางคอแหลม โดยรับ  
นักศึกษาเข้าเรียนวิชาต่าง ๆ "เพื่อจะเป็นคนมีปัญญาจะได้เป็นผู้หลักผู้ใหญ่ เป็นกำลังแก่ราชการ  
แผ่นดินสืบไป" แต่สังคมคนกรุงเทพฯ คงไม่พร้อมจะสนองรับเจตนาของท่าน ข่าวคราวเกี่ยวกับ  
"มหาวิทยาลัยสยาม" จึงมิได้คลี่คลาย เป็นเรื่องจริงจังขึ้น (44: 55)

ถึงเวลานี้ คำเรียกสถาบันอุดมศึกษาว่ามหาวิทยาลัยอันเป็นคำศัพท์ไทย  
ก็ยังคงไม่มีใช้ ยังคงเป็นการทับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า University อยู่ (23: 16) และแนวคิด  
ในการจัดการศึกษาชั้นอุดมศึกษาที่เรียกว่า มหาวิทยาลัย ของชาวตะวันตกทั้ง 2 ท่านนั้นก็ยังไม่น่าที่  
จะเป็นจริงขึ้นได้เนื่องจากในขณะนั้น ไทยเรายังอยู่ในระยะของการที่จะเริ่มการปฏิรูปการศึกษา  
และการจัดการศึกษาเพื่อทวยราษฎรโดยทั่วไป ก็เพิ่งจะเริ่มมีขึ้นในปี พ.ศ. 2427 นี้เอง

สำหรับทางไทยเราเอง อันที่จริงแนวความคิดในการจัดการศึกษาระดับอุดม  
ศึกษาได้เริ่มให้เห็นแล้วใน "โครงการขยายการศึกษา" ของเจ้าพระยาภาสกรวงษ์ เสนาบดีคน  
แรกของกระทรวงธรรมการ ซึ่งทำขึ้นสำเร็จในราวเดือน มิถุนายน พ.ศ. 2435 โดยเฉพาะใน  
ร่างกฎที่ 2 ซึ่งว่าด้วย "ศึกษสถานในกรุงสยาม" เห็นชัดว่า เจ้าพระยาภาสกรวงษ์มีความคิดที่

ก้าวหน้ามาก เกี่ยวกับการจัดการศึกษา ซึ่งท่านได้แบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือมูลศึกษา (ประถมศึกษา) มัธยมศึกษา และขั้นสุดท้าย คือ อุดมศึกษา จัดเป็นวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย นับว่าเป็นข้อเสนอที่เห็นการณ์ไกลมาก แต่ก็มีได้มีโอกาสที่จะกระทำให้สำเร็จ เนื่องด้วยประจวบกับเหตุการณ์ที่เรียกว่า วิกฤตการ ร.ศ. 112 (พ.ศ. 2436) ขึ้น (37: 113-115)

อย่างไรก็ตาม แนวความคิดดังกล่าวได้เกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่งโดยเป็นที่ยอมรับของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้รับการนำรวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งในการวางโครงการการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการด้วย

แนวคิดนี้ เป็นของพระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ อัครราชทูตไทยประจำอังกฤษ พระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ ได้ส่ง "ความเห็นในการที่จะจัดการเล่าเรียนของนักเรียนสยาม ซึ่งมาเล่าเรียนวิชาต่าง ๆ ณ ประเทศอังกฤษ" มากมายบังคมทูลเมื่อวันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2441 ตามคำปรารภของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งเสด็จประพาสยุโรป เมื่อปี พ.ศ. 2440 โดยทรงสังเกตเห็นว่านักเรียนซึ่งได้มาเล่าเรียนอยู่ช้านานยังเรียนไม่สำเร็จทันพระราชประสงค์ที่จะทรงใช้ราชการ เป็นเหตุให้ไม่พึงพอพระราชหฤทัย จึงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาพระเสด็จสุเรนทราธิบดี (ม.ร.ว.เปีย มาลากุล) ซึ่งขณะนั้นเป็นพระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ คิดอ่านตรวจตราสืบหาแบบแผน และทำความเข้าใจที่จะแก้ไขจัดการศึกษา ซึ่งยังไม่ได้ประโยชน์เต็มตามประสงค์นี้ ให้เข้าทางอันสมควรและเจริญขึ้นในภายหน้า (43: 114)

ความเห็นของพระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์นี้ ทำอย่างละเอียดมาก ครอบคลุมไปทุก ๆ ด้าน จัดว่าเป็นแผนการศึกษาฉบับหนึ่งก็ได้ (37: 54) นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นชัดเจนถึงความก้าวหน้าของการศึกษาของไทย ตามแนวคิดตะวันตกในอันที่จะรับแนวคิด ทั้งระบบการศึกษามาเป็นแบบในการจัดการศึกษาของไทย และได้มีการใช้ คำว่า บัณฑิตศึกษา สำหรับการศึกษาชั้นสูงหรือการอุดมศึกษา

ในปีเดียวกันนี้เอง (พ.ศ. 2441) ทางกรมศึกษาธิการ ก็กำลังดำริจัดรูปการศึกษา ที่จะให้เป็นหลักฐาน และให้แพร่หลายออกไปอยู่แล้ว จึงได้รวมความเห็นของพระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ ดังได้กล่าวแล้วกับความดำริเดิม เรียบเรียงเป็นรูปการเข้าด้วยกัน สำเร็จทันนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายในปีนั้นเอง เรียกว่า โครงแผนการศึกษาในกรุงสยาม หรือโครงการศึกษา พ.ศ. 2441 นับได้ว่าเป็นแผนการศึกษาฉบับแรกของไทย ที่มีการกล่าวถึงระดับการศึกษาของชาติ

ครบถ้วนทุกระดับ ดังเช่นในปัจจุบัณ มีการจัดการศึกษาโดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ภาคการศึกษาในกรุงเทพฯ และการศึกษาหัวเมือง โดยการศึกษาในกรุงเทพฯ นั้น มีความมุ่งหมายที่จะให้นักเรียนที่มีความรู้ที่จะเข้ารับราชการ หรือไปศึกษาต่อต่างประเทศได้ ส่วนการศึกษาในหัวเมืองนั้น มีความมุ่งหมายเพียงให้ราษฎรรู้หนังสือ (45: 3)

สำหรับโครงการฉบับแรกนี้ ได้กล่าวถึง เรื่องการศึกษาระดับอุดมศึกษาไว้ ดังนี้คือ ในหมวด 1 ข้อที่ 1 ในเรื่องลำดับชั้นการศึกษาสามัญ ในชนิดระเบียบการเล่าเรียนสามัญ จะแบ่งลำดับชั้นเป็น 4 ลำดับ คือ

1. การเล่าเรียนเบื้องต้นแรก (มูลศึกษา)
2. การเล่าเรียนเบื้องต้น (ประถมศึกษา)
3. การเล่าเรียนเบื้องต้นกลาง (มัธยมศึกษา)
4. การเล่าเรียนเบื้องต้นสูงสุด (อุดมศึกษา)

ในเรื่องของลำดับชั้นโรงเรียน ได้มีกำหนดชัดเจนในหมวดที่ 1 ข้อ 2 ว่า สถานที่เรียนชั้นสูงสุดคือวิทยาลัย หรือ สกolvวิทยาลัย โดยได้ขยายความเรื่อง สกolvวิทยาลัย ไว้ในหมวด 1 ข้อที่ 11 ว่า

#### สกolvวิทยาลัยสำหรับกรุงเทพฯ

11 เมื่อโรงเรียนเบื้องต้นประถมศึกษา และเบื้องต้นมัธยมศึกษาได้จัดตั้งขึ้นเป็นแบบแผนสำเร็จดีแล้ว ก็เป็นทางที่จะเป็นไปได้ในการตั้งสกolvวิทยาลัยขึ้นในกรุงเทพฯ เพื่อการอุดหนุนการศึกษาสูงสุด และสำหรับให้ศิกริในอธิการต่าง ๆ แห่งศิลปวิทยาศาสตร์ แพทย์ ฯลฯ แต่สกolvวิทยาลัยนั้นจะจัดยังไม่ได้จนกว่าจะจัดตั้งโรงเรียนฝึกสอนความรู้วิชาชั้นต่ำและชั้นกลางมั่นคงแล้วจึงจะตั้งได้

และได้มีหมายเหตุว่า ได้หวังใจไว้ว่าในปีสวรรณาภิเชก ถ้าจะเป็นได้ จะได้รวมมหามกุฏราชวิทยาลัยเป็นส่วนวิทยาลัยสำหรับวินัยและศาสตร์ มหาธาตุวิทยาลัย เป็นวิทยาลัยสำหรับกฎหมาย โรงเรียนแพทยากรเป็นวิทยาลัยสำหรับแพทย์ และตั้งโรงเรียนเป็นวิทยาลัยสำหรับวิทยา และมีหอสกolvวิทยาลัยขึ้นแห่งหนึ่ง รวมวิทยาลัยต่าง ๆ เหล่านี้เข้าเป็นรัตนโกสินทรสกolvวิทยาลัย (42: 15-20)

จากการศึกษาแนวคิด เรื่องการอุดมศึกษาของโครงการศึกษาระดับนี้ จะพบว่า สถานที่เรียนสูงสุดนั้น จะคือ วิทยาลัย หรือ สกอลวิทยาลัย ซึ่งสกอลวิทยาลัยนี้อาจเทียบได้กับ มหาวิทยาลัยในปัจจุบัน และได้มีความคิดว่า จะจัดตั้งรัตนโกสินทรสกอลวิทยาลัย อันเป็นนาม มหาวิทยาลัยซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงดำริขึ้น (46: 35) โดยรวมจาก วิทยาลัยวิชาการต่าง ๆ ซึ่งรัตนโกสินทรสกอลวิทยาลัยนี้ ก็อาจเปรียบได้ว่าเป็น มหาวิทยาลัย แห่งกรุงเทพฯ (29: 19) ซึ่งก็คือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม โครงการศึกษา พ.ศ. 2441 นี้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นเสมือน แผนการศึกษาฉบับแรกของไทยในสมัยที่การศึกษาเข้าสู่ระบบตามแนวคิดตะวันตก จะเห็นได้ว่าเป็นแผนการศึกษาที่โดยมากอาศัยแผนการศึกษาของอังกฤษ (43: 147) และถึงแม้ว่าร่าง โครงการศึกษาระดับนี้ จะมีได้มีผลบังคับใช้ ตามโครงการก็ตาม (42: 21) ก็นับว่าเป็นขั้นแรกที่ได้วางรูปการลงเป็นหลักฐาน ซึ่งจะเป็นการศึกษาสำหรับชาติต่อไป (43: 147) และโครงการศึกษาระดับต่อ ๆ มา ก็ได้กล่าวถึงการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเสมอ แต่การศึกษาชั้นสูงที่จะเรียกอย่างมหาวิทยาลัยก็มีได้จริงจึงขึ้นจนกระทั่งหลังจากโครงการศึกษา พ.ศ. 2441 ล่วงแล้วมาเป็นเวลา 10 ปีคือ ในปี พ.ศ. 2451 ไทยเราจึงได้เริ่มมีการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งเป็นไปในรูปแบบของนักเรียนชั้นอุดมศึกษาของโรงเรียนต่าง ๆ ที่ได้รับการยกเว้นราชการทหาร

#### 1.2 การอุดมศึกษาก่อนการก่อตั้งมหาวิทยาลัยแห่งแรก

ไทยได้เริ่มมีการศึกษาระดับอุดมศึกษากันอย่างจริงจัง ที่จะเรียกอย่างมหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2451 โดยจะดูได้จากเรื่องการยกเว้นนักเรียนวิชาชั้นอุดมศึกษาในพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร การที่ต้องเกี่ยวข้องกับการทหารนั้น กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงอธิบายไว้ว่า "ความจริงซึ่งเห็นชอบพร้อมกันมีอยู่ว่า การเกณฑ์ทหาร จะไม่ให้เสียประโยชน์ของความรุ่งเรือง แห่งการเล่าเรียน ส่วนการเล่าเรียน ก็จะต้องจัดวางด้วยแลดูประโยชน์ของการทหาร" (47) และความประสงค์ในเรื่องการยกเว้นนักเรียนวิชาชั้นอุดมศึกษานี้สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิศณุโลกประชานารถผู้ทำหน้าที่แทนเสนาบดีกระทรวงกระลาโหมขณะนั้น (ร.ศ. 130) ได้อธิบายว่า "และในเรื่องยกเว้นนักเรียนวิชาชั้นอุดมศึกษานี้ความประสงค์เดิมคือจะเทียบกับวิชาโรงเรียนยูนิเวอร์ซิตีของต่างประเทศ" (47) ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมการศึกษาให้เจริญรุ่งเรือง ดังนั้น เท่ากับ เป็นการเตรียมพร้อม วางพื้นฐาน เพื่อจะมีสถาบันการศึกษาที่เรียกว่ามหาวิทยาลัยในภายหน้านั่นเอง

พระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหารได้เริ่มขึ้น เพื่อการเป็นระเบียบในการเกณฑ์ทหาร เมื่อ ร.ศ. 124 (พ.ศ. 2448) (48: 515-516) และในการนี้ได้มีข้อยกเว้นบุคคลที่มีต้องเป็นทหารไว้ในหมวดที่ 4 ว่าด้วย การยกเว้นราชการทหาร มาตรา 13 ข้อ 2 ความว่า "2 นักเรียนวิชาซึ่งรัฐบาลได้กำหนดว่าเป็นวิชาชั้นอุดมศึกษา ยกเว้นตลอดเวลาเรียนภายในอายุ 30 ปี" (48)

ภายหลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหารรัตนโกสินทรศก 124 ได้ 3 ปี ใน ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2451) จึงได้มีประกาศอธิบายความนักเรียนวิชาชั้นอุดมศึกษาตามความในพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร ร.ศ. 124 ลงวันที่ 4 มีนาคม 127 โดยมีความว่า

1 นักเรียนวิชาชั้นอุดมศึกษา ตามความในพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร ร.ศ. 124 นั้นคือ นักเรียนที่เรียนวิชาการซึ่งเปนวิชาชั้นสูง กว่าชั้นมัธยมศึกษา ในกระทรวงธรรมการ เปนนักเรียนอยู่ในโรงเรียน หรือในราชการได้ตั้งขึ้น เป็นผู้ที่สอบความรู้หนังสือวิชาชั้นต้น ซึ่งเทียบวิชาไม่ต่ำกว่าชั้นมัธยมบริบูรณ์นั้นได้แล้ว และได้ประกาศพระบรมราชโองการในหนังสือราชกิจจานุเบกษาให้กำหนดขึ้นแล้วว่า นักเรียนวิชาการอย่างนั้น ที่นั้น เปนนักเรียนวิชาชั้นอุดมศึกษา จึงให้ เปนนักเรียนวิชาชั้นอุดมศึกษา ตามความในพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร ร.ศ. 124 (49: 1449)

และใน ร.ศ. 127 นี้ ก็ได้มีประกาศฉบับแรกกำหนดนักเรียนวิชาชั้นอุดมศึกษา ตามความในพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร ร.ศ. 124 ลงวันที่ 4 มีนาคม ร.ศ. 127 โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้

นักเรียนฝึกหัดอาจารย์, นักเรียนราชแพทยาลัย ในกระทรวงธรรมการ นักเรียนราชการฝ่ายพลเรือน ในโรงเรียนมหาดเล็ก, นักเรียนแผนที่, นักเรียนการคลอง, นักเรียนการเพาะปลูก ในโรงเรียนกระทรวงเกษตรธิการ นักเรียนอำเภอบ, นักเรียนอัยการ, นักเรียนสรรพากร, นักเรียนป่าไม้ ในกระทรวงมหาดไทย

เฉพาะนักเรียน ซึ่งมีความรู้ชั้นต้นแล้วไม่ต่ำกว่าชั้นมัธยมบริบูรณ์ ซึ่งได้ส่งรายชื่อตามประกาศอธิบายความนักเรียนวิชาชั้นอุดมศึกษา ข้อ 2 นั้น เป็นนักเรียนวิชาอุดมศึกษา ตามความในพระราชบัญญัติ ลักษณะเกณฑ์ทหาร ร.ศ. 124(50: 1450)

ดังนั้นโรงเรียนอุดมศึกษาที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นเป็นครั้งแรกก็คือ โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์, โรงเรียนราชแพทยาลัย, โรงเรียนมหาดเล็ก, โรงเรียนของกระทรวงเกษตรธิการ และโรงเรียนในกระทรวงมหาดไทย

ต่อจากนั้นก็ได้มีการประกาศเพิ่มเติมอีกดังนี้คือ ในวันที่ 19 เมษายน ร.ศ. 129 รัฐก็ได้ออกประกาศกำหนดนักเรียนโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย เป็นนักเรียนวิชาชั้นอุดมศึกษา ตามความในพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร ร.ศ. 124 (51: 4 - 5) ต่อมาในวันที่ 4 กันยายน ร.ศ. 129 ได้ประกาศกำหนดนักเรียนโลหกิจ กระทรวงเกษตรธิการ เป็นนักเรียนชั้นอุดมศึกษา (51: 74-75) และในวันที่ 1 มกราคม ร.ศ. 129 (พ.ศ. 2453) ก็ได้มีประกาศยกโรงเรียนมหาดเล็กขึ้นเป็นโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (51: 123 - 127) ซึ่งโรงเรียนนี้ก็ยังคงเป็นโรงเรียนระดับอุดมศึกษาตามเดิม ปีต่อมาในวันที่ 11 สิงหาคม ร.ศ. 130 ได้มีประกาศให้นักเรียนกฎหมายซึ่งได้ข้ามวิชาชั้นต้น ชั้นมัธยมบริบูรณ์แล้วเป็นนักเรียนชั้นอุดมศึกษา (52)

อย่างไรก็ตาม ในวันที่ 30 มกราคม ร.ศ. 130 ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของนักเรียน และโรงเรียนอุดมศึกษาใหม่ โดยได้ให้ยกเลิกโรงเรียนอุดมศึกษาตามประกาศที่มีมาแต่ต้นทั้งหมด โดยมีเหตุผลและรายชื่อโรงเรียนที่ได้กำหนดขึ้นใหม่ดังนี้

มีพระบรมราชโองการ คำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า ตามความในประกาศแก้ไข พระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร ลงวันที่ 27 ธันวาคม รัตนโกสินทร ศก 129 มาตรา 13 ข้อ 2 ซึ่งยกเว้นนักเรียนวิชาที่รัฐบาลได้กำหนดว่าเป็นวิชาชั้นอุดมศึกษาไม่ต้องเกณฑ์เป็นทหาร ตลอดเวลาเรียน ภายในอายุ 30 ปี และได้ประกาศกำหนดนักเรียนอุดมศึกษา มาแล้วแต่ก่อนนั้น ทรงพระราชดำริที่ว่า การเล่าเรียนหนังสือวิชาสามัญในโรงเรียนต่าง ๆ ได้จัดการศึกษาสูงขึ้นตามลำดับมาแล้ว สมควรที่จะขยายชั้นอุดมศึกษาให้สูงขึ้นไป เพื่อเป็นทางบำรุงการศึกษาวิชาการของบ้านเมืองให้ดียิ่งขึ้น เพราะฉะนั้นไม่ควรจะให้มึนักเรียน และโรงเรียนชั้นวิชาหนังสือมีอยู่ในชั้นอุดมศึกษาต่อไป จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศกำหนดนักเรียนวิชาชั้นอุดมศึกษาตามความในพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหารขึ้นไว้ใหม่ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ให้นักเรียนที่กำหนดไว้ ในข้อนี้ ซึ่งได้เป็นไปตามในข้อ 2 แล้วนั้น เป็นนักเรียนวิชาชั้นอุดมศึกษา ตามความในพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร คือ

- |   |                       |                            |
|---|-----------------------|----------------------------|
| 1 | นักเรียนราชการพลเรือน | ในโรงเรียนข้าราชการพลเรือน |
| 2 | นักเรียนฝึกหัดอาจารย์ | ในกระทรวงธรรมการ           |
| 3 | นักเรียนราชแพทยาลัย   | ในกระทรวงธรรมการ           |
| 4 | นักเรียนแผนที่        | ในกรมแผนที่ กระทรวงกลาโหม  |
| 5 | นักเรียนการคลอง       | ในกระทรวงเกษตรธิการ        |
| 6 | นักเรียนเพาะปลูก      | ในกระทรวงเกษตรธิการ        |
| 7 | นักเรียนโลหกิจ        | ในกระทรวงเกษตรธิการ        |
| 8 | นักเรียนอำเภอ         | ในกระทรวงมหาดไทย           |



9 นักเรียนอัยการ	ในกระทรวงมหาดไทย
10 นักเรียนสรรพากร	ในกระทรวงมหาดไทย
11 นักเรียนป่าไม้	ในกระทรวงมหาดไทย
12 นักเรียนกฎหมาย	ในกระทรวงยุติธรรม

ข้อ 3 ตามประกาศกำหนดนักเรียนวิชาชั้นอุดมศึกษา ซึ่งลงวันที่ 4 มีนาคม ร.ศ. 127 ฉบับ 1 ลงวันที่ 19 เมษายน ร.ศ. 129 ฉบับ 1 ลงวันที่ 4 กันยายน ร.ศ. 129 ฉบับ 1 ลงวันที่ 11 สิงหาคม ร.ศ. 130 ฉบับ 1 รวม 4 ฉบับ ที่กล่าวนี้ ให้ยกเลิกเสีย ไม่ใช่ต่อไป (53: 452 - 454)

อันที่จริงจะสังเกตเห็นได้ว่า นักเรียนชั้นอุดมศึกษาที่ไม่มีอยู่ในประกาศนี้ เป็นนักเรียนของโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย แต่เพียงโรงเรียนเดียว สาเหตุนั้นก็เนื่องมาจากการที่กระทรวงกระลาใหม่กับกระทรวงธรรมการในขณะนั้น (ร.ศ. 130) มีความเห็นในเรื่องนักเรียนชั้นอุดมศึกษาแตกต่างกัน จนถึงกับต้องมีการตีความการศึกษาชั้นอุดมศึกษากันใหม่ เพราะแต่เดิมกล่าวไว้แต่เพียงกว้าง ๆ ตามประกาศอธิบายความนักเรียนวิชาชั้นอุดมศึกษาตามความในพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร ร.ศ. 124 ดังกล่าวแล้วข้างต้นว่า เป็นการเรียนวิชาการซึ่งเป็นวิชาชั้นสูงกว่าชั้นมัธยมศึกษาในกระทรวงธรรมการ

ตามรายงานการประชุม เสนาบดี วันที่ 22 มกราคม ร.ศ. 130 (พ.ศ. 2454) ได้เป็นที่ตกลงตามความเห็นของกรมพระยาดำรงราชานุภาพว่า การเรียนวิชาเฉพาะ หรือวิชาชีพ เช่น เรียนราชการพลเรือน, เรียนกฎหมาย, เรียนเป็นแพทย์, เรียนเป็นครู เป็นต้น เท่านั้น จึงจะเรียกว่าเป็นการศึกษาชั้นอุดมศึกษา โดยวิชาที่เรียนต้องไม่ต่ำกว่าชั้นมัธยมศึกษาของกรมศึกษาและจะเป็นนักเรียนชั้นอุดมศึกษาได้ต่อเมื่อรัฐบาลออกประกาศกำหนด ส่วนวิชาซึ่งเป็นทางกลาง ควรจัดเข้าไว้ในชั้นมัธยม

โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ซึ่งเป็นโรงเรียนหนังสือที่สูงกว่ามัธยมศึกษาของกรมพระยาดำรงราชานุภาพให้ความเห็นว่า ถ้าวิชาของโรงเรียนอยู่ในชั้นมัธยม ก็ควรถอนออกจากการเป็นโรงเรียนชั้นอุดมศึกษา ซึ่งต่อมาก็ได้มีพระราชดำรัสให้กระทรวงกระลาใหม่ออกประกาศถอนโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยออกจากชั้นอุดมศึกษา ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มีประกาศกำหนดนักเรียนชั้นอุดมศึกษา ตามความในพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร ลงวันที่ 30 มกราคม ร.ศ. 130 ขึ้นเป็นฉบับใหม่ดังกล่าวข้างต้น (54)

ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงอีกครั้งหนึ่ง ในวันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2456 ได้มีการกำหนดใหม่อีกครั้งหนึ่ง โดยมีเหตุผลและรายชื่อนักเรียนชั้นอุดมศึกษา ตามประกาศ ดังนี้

#### ประกาศกำหนดนักเรียนชั้นอุดมศึกษา

ตามความในพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหารมีพระบรมราชโองการ ดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศทราบทั่วกันว่า ตามความในประกาศแก่พระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหารรัตนโกสินทรศก 124 มาตรา 13-14-15 ลงวันที่ 5 สิงหาคม พระพุทธศักราช 2456 ในมาตรา 13 ข้อ 2 ซึ่งยกเว้นนักเรียนวิชาที่รัฐบาลได้กำหนดว่าเป็นวิชาชั้นอุดมศึกษาไม่ต้องเกณฑ์เป็นทหาร ตลอดเวลาเรียนภายในอายุ 30 ปี และได้ประกาศกำหนดนักเรียนชั้นอุดมศึกษามาแล้วแต่ก่อนนั้น ตามการที่ดำเนินมาแล้วในบัดนี้ สมควรที่จะกำหนดนักเรียนชั้นอุดมศึกษาเสียใหม่ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศกำหนดนักเรียนวิชาชั้นอุดมศึกษา ตามความในพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหารขึ้นไว้ใหม่ ดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ให้นักเรียนที่กำหนดไว้ในข้อนี้ ซึ่งได้เป็นไปตามความในข้อ 2 แล้วนั้น เป็นนักเรียนวิชาชั้นอุดมศึกษาตามความในพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร คือ

- 1 นักเรียนแพทยต่าง ๆ ซึ่งรวมในโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
- 2 นักเรียน โรงเรียนฝึกหัดอาจารย์ ซึ่งขึ้นในกระทรวงธรรมการ
- 3 นักเรียน โรงเรียนราชแพทยาลัย ซึ่งขึ้นในกระทรวงธรรมการ
- 4 นักเรียน โรงเรียนกฎหมาย ซึ่งขึ้นในกระทรวงยุติธรรม (55: 188 - 189)

อย่างไรก็ตาม สำหรับการประกาศกำหนดนักเรียนชั้นอุดมศึกษา จากเดิม 12 ชนิด มาเหลือเพียงนักเรียน 4 ชนิด น่าที่จะมีเหตุผลที่ลึกซึ้งและชัดเจนกว่าตาม เหตุผลการประกาศข้างต้น แต่ก็ยังค้นไม่พบเอกสารที่จะชี้แจงเรื่องดังกล่าวได้บ้าง

หลังจากนี้ ตามรายงานของกระทรวงธรรมการ ก็มีได้มีประกาศในเรื่องนี้อีกแต่อย่างใด ต่อมาในปี 2457 ได้มีการตราระเบียบการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ตราไว้แต่วันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2457 ในข้อที่ 5 ว่าด้วยการรวมโรงเรียน 4 ประเภท ดังนี้ คือ

ข้อ 5 ในชั้นต้นนี้ จะรวมโรงเรียนอุดมศึกษา 4 โรงเรียน จัดเป็น 4 แผนก ตามระเบียบการนี้ก่อน คือ โรงเรียนการปกครอง ซึ่งเป็นรากง่าของโรงเรียนข้าราชการพลเรือนมาแต่เดิม ซึ่งเวลานี้ตั้งอยู่ในพระบรมมหาราชวังโรงเรียน 1 โรงเรียนกฎหมายซึ่งตั้งอยู่ ณ ศาลสถิตย์ยุติธรรมโรงเรียน 1 โรงเรียนราชแพทยาลัย ซึ่งตั้งอยู่ ณ วังหลังโรงเรียน 1 โรงเรียนฝึกหัดครู ซึ่งตั้งอยู่ ณ บ้านสมเด็จพระเจ้าพระยา โรงเรียน 1

(56: 15)

จะเห็นได้ว่า โรงเรียนอุดมศึกษา ตามประกาศปี พ.ศ. 2456 ได้ถูกรวมเข้าเป็นแผนกในโรงเรียนข้าราชการพลเรือน ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งในปลายปี พ.ศ. 2459 ก็ได้รับการสถาปนาขึ้น เป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสมดังวัตถุประสงค์ที่มีมาแต่ต้นและอาจกล่าวได้ว่า มหาวิทยาลัยของไทยนั้น เริ่มมีมาแต่โรงเรียนอุดมศึกษาทางวิชาชีพนั่นเอง

### 1.3 กำเนิดและการก่อตั้งมหาวิทยาลัยแห่งแรกของไทย

มหาวิทยาลัยแห่งแรกของไทย เกิดจากโรงเรียนอุดมศึกษา ซึ่งตั้งขึ้นเพื่อผลิตบุคคลเข้ารับราชการ และต่อมาได้รวมโรงเรียนอุดมศึกษาอื่น ๆ เข้าไว้ด้วย จนในที่สุดได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแห่งแรกของไทย ถือกำเนิดขึ้นจากสำนักฝึกหัดข้าราชการพลเรือน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริห์เริ่มตั้งขึ้น เพื่อให้จัดการฝึกหัดกุลบุตร สำหรับรับราชการปกครอง ในกระทรวงมหาดไทย เมื่อปี พ.ศ. 2442 ต่อมา ความต้องการข้าราชการมีมากขึ้น จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แยกการฝึกหัดวิชาข้าราชการฝ่ายพลเรือน จากกระทรวงมหาดไทย ตั้งเป็นโรงเรียนขึ้นต่างหาก เรียกว่า โรงเรียนมหาดเล็ก เมื่อปี พ.ศ. 2445 และเมื่อผลิตราชการได้เป็นการเพียงพอสำหรับกระทรวงมหาดไทยแล้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำริห์ว่าการฝึกหัดข้าราชการฝ่ายพลเรือน สำหรับส่งคนออกไปรับราชการกระทรวงมหาดไทย กระทรวงเดียว นั้น ไม่เป็นการเพียงพอ สำหรับการปกครองในปัจจุบัน จึงทรงให้ขยายการศึกษาของโรงเรียนมหาดเล็กนี้ให้กว้างขวางออกไป ตามความมุ่งหมายเดิมของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยจะจัดการโรงเรียนให้เป็นแผนกวิชาต่าง ๆ เช่น กฎหมาย ปกครอง การต่างประเทศ การเกษตร การช่าง และการแพทย์ เป็นต้น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกโรงเรียนมหาดเล็ก ขึ้นเป็น โรงเรียนข้าราชการพลเรือน พระราชทานนามปรากฏว่า

“โรงเรียนข้าราชการพลเรือน ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” ในวันที่ 1 มกราคม ปี พ.ศ. 2453 และโดยที่โรงเรียนนี้ จะต้องเกี่ยวข้องกับกระทรวง ทบวงการโดยทั่วไป จึงได้ดำริให้มีกรรมการจัดการเป็นสภา เพื่อจัดการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนขึ้น (57: 123 - 127)

จากความตกลงของที่ประชุมสภากรรมการในปี พ.ศ. 2455 ว่าด้วยการคิดจัดการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนนี้ จะเห็นได้ว่าได้มีความตั้งใจที่จะจัดการให้โรงเรียนนี้ เจริญเติบโต ขึ้นเป็นมหาวิทยาลัย ตั้งแต่เบื้องต้นแล้ว ซึ่งจะเห็นได้จากความตกลงบางตอน เช่น

เงินทุนก่อสร้างโรงเรียนที่สภาได้พระบรมราชานุญาตใช้จ่ายนั้น จะต้องจ่ายให้เป็นประโยชน์อันถาวร แม้ตั้งแต่บาทหนึ่งขึ้นไปก็ไม่ควรให้เสียเปล่า เพราะฉะนั้น สภาจำเป็นต้องคิดแล้วคิดเล่าในการที่จะเลือกหาที่ไชยภูมิดี เป็นที่ตั้งโรงเรียน และคิดกะแบบที่จะก่อสร้างให้สมควรแก่การที่โรงเรียนนี้จะ เป็นมหาวิทยาลัยต่อไปภายภาคหน้า และ

“2 สถานที่ซึ่งจะสร้างโรงเรียนนั้น สภาได้เลือกหาทุกแห่งที่เหมาะสมเห็นว่าที่ตำบลประทุมวันของพระคลังข้างที่ ... เป็นที่อยู่ท่ามกลางพระนครไชยภูมิเหมาะดี สมควรจะเป็นที่ตั้งมหาวิทยาลัยหลักพระนครสืบไป” และ

7 การที่จะจัดตั้งมหาวิทยาลัยนั้น ไม่ว่าประเทศใดต้องจับตั้งแต่ต้นรากขึ้นมาให้มั่นคงก่อน มหาวิทยาลัยในกรุงสยามจะจัดให้ถึงที่ทันทีทีเดียว ยังไม่ได้ จึงต้องคิดตั้งรากให้มั่นคงก่อน จัดการขึ้นไปทีละน้อยถึงจะเป็นการช้า แต่ให้เป็นการสม่ำเสมอ ก็คงสำเร็จได้

(58: 9 - 11)

ในปี พ.ศ. 2457 ได้มีการตราระเบียบการทั่วไปแห่งโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ตราไว้แต่เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2457 ข้อที่น่าสนใจของระเบียบ คือข้อที่ 4 และข้อที่ 5 (59)

ข้อที่ 4 นั้นว่าด้วยพแนกวิชาที่กำหนดสอนโดยวิชาที่สอนในโรงเรียนที่เป็นวิชาชั้นอุดมศึกษา สอนความรู้จะ ภาะอย่างซึ่งกำหนดไว้ในความมุ่งหมายของสภาว่าจะมีแปน 8 พแนกคือ

- 1 การแปนครู
- 2 การแพทย
- 3 กฎหมาย
- 4 การปกครอง
- 5 การทูต
- 6 การค้าขาย



- 7 การเพาะปลูก
- 8 การช่างกล"

และข้อ 5 ซึ่งว่าด้วย เรื่องรวมโรงเรียน 4 พแนกว่า

ในขั้นต้นนี้จำรวมโรงเรียนอุดมศึกษา 4 โรงเรียน จัดเป็น 4 พแนก ตามระเบียบการนี้ ก่อน คือโรงเรียนการปกครอง ซึ่งเป็นรากเง้าของโรงเรียนข้าราชการพลเรือนมาแต่เดิม ซึ่งเวลานี้ต้องอยู่ในพระบรมมหาราชวังโรงเรียน 1 โรงเรียนกฎหมาย ซึ่งตั้งอยู่ ณ ศาลสถิตย์ยุติธรรมโรงเรียน 1 โรงเรียนราชแพทยาลัย ซึ่งตั้งอยู่ ณ วังหลังโรงเรียน 1 โรงเรียนฝึกหัดครู ซึ่งตั้งอยู่ ณ บ้านสมเด็จเจ้าพระยาโรงเรียน 1

กิจการของโรงเรียนได้ดำเนินตามระเบียบนั้นต่อมา และวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2459 ก็ได้มีการประกาศยกฐานะโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขึ้นเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดังวัตถุประสงค์และเหตุผล ตามประกาศประดิษฐานโรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ขึ้นเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และโอนไปขึ้นอยู่ในกระทรวงธรรมการ ดังนี้ คือ

มีพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้ประกาศให้ทราบทั่วกันว่า โรงเรียนข้าราชการพลเรือนของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้ทรงพระราชดำริห์ให้ทรงจัดตั้งขึ้น และได้โปรดเกล้าฯ พระราชทานเงินที่เหลือจากการเรียรายสร้างอนุสาวรีย์ปิยะมหาราช เป็นเงินทุนของโรงเรียน โดยมีพระราชประสงค์จะจัดให้เป็นสำนักเรียน ของผู้ที่ได้รับราชการในทางพลเรือนนั้น การงานของโรงเรียนนี้ได้ดำเนินมาโดยลำดับ ได้มีนักเรียนจากโรงเรียนนี้ออกรับราชการ เป็นอันมากแล้ว

บัดนี้ทรงพระราชดำริห์เห็นสมควรจะขยายการศึกษาในโรงเรียนนี้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น คือไม่เฉพาะสำหรับผู้ที่จะเล่าเรียนเพื่อรับราชการเท่านั้น ผู้ใดที่มีความประสงค์จะศึกษาวิชาชั้นสูง ก็ให้เข้าเล่าเรียนในโรงเรียนนี้ได้ทั่วกัน เหตุฉะนั้นควรประดิษฐานขึ้นเป็นชั้นมหาวิทยาลัย ให้เหมาะแก่ความต้องการแห่งสมัยเสียทีเดียว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประดิษฐานโรงเรียนข้าราชการพลเรือน ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นมหาวิทยาลัย พระราชทานนามว่า "จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" เพื่อ เป็นอนุสาวรีย์สมพระ เกียรติ แห่งพระบาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงและมหาวิทยาลัยนี้ให้ขึ้นอยู่ในกระทรวงธรรมการ ให้เสนาบดีกระทรวงนั้นซึ่งมีหน้าที่ดูแลการศึกษาทั่วไปอยู่แล้ว เป็นผู้รับผิดชอบ แต่บัดนี้ไป ส่วนกรรมการจัดการโรงเรียนข้าราชการพลเรือนนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นกรรมการที่ปรึกษาแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนี้ (50: 20 - 21)

ระยะแรก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แบ่ง เป็น 4 คณะคือ

1. คณะแพทยศาสตร์ ที่โรงพยาบาลศิริราช ตำบลวังหลัง

จังหวัดธนบุรี

2. คณะรัฐประศาสนศาสตร์ ที่ตึกสร้างใหม่ถนนสนามม้า

(ตึกอักษรศาสตร์ปัจจุบัน)

3. คณะวิศวกรรมศาสตร์ ที่ตึกเดียวกับคณะรัฐประศาสนศาสตร์

4. คณะอักษรศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ที่ตึกวังประทุมวัน อ.ประทุมวัน

(61: 31 - 32)

ในต้นปี พ.ศ. 2460 หลังจากประกาศตั้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยโอนไปสังกัดกระทรวงธรรมการ ทรงมีพระราชดำริเห็นว่า ในกระทรวงธรรมการควรมีเจ้าหน้าที่ แผนกนี้ไว้เป็นส่วนหนึ่ง จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกรมมหาวิทยาลัยขึ้นเมื่อ วันที่ 6 เมษายน 2460 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงอยู่ในสังกัดกรมนี้ โดยมีพระเจ้าอนงยาเธอ กรมหมื่นชัยนาทนเรนทร ทรงดำรงตำแหน่งอธิบดีกรมมหาวิทยาลัยเป็นพระองค์แรก และพระยาอนุกิจวิฑูร (สันศักดิ์ เทพหัสดิน ณ อยุธยา) เป็นผู้บัญชาการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นคนแรก (43: 254 - 255) และมหาวิทยาลัยได้ให้ปริญญาเป็นครั้งแรกแก่ผู้สำเร็จการศึกษาในปี พ.ศ. 2473 (43: 213)

ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. 2475

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยแห่งเดียวของประเทศ และมีวิธีจัดอนุโลมตามมหาวิทยาลัยในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา เพราะดังที่ทราบกันอยู่โดยทั่วไป การปรับปรุงการศึกษาครั้งใหญ่ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้อนุโลมตามแบบอังกฤษเป็นส่วนใหญ่ (62: 9)

พระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระผู้ทรงสถาปนามหาวิทยาลัยแห่งแรกของประเทศไทยนั้น ต้องการที่จะให้มหาวิทยาลัยเป็นสถานศึกษาวิชาชั้นสูงนอกเหนือจากการผลิตข้าราชการ หรือการเป็นสถาบันวิชาชีพเฉพาะทาง จุดมุ่งหมายของการอุดมศึกษา จึงกว้างขวางขึ้น แต่ในการดำเนินงานของมหาวิทยาลัย ก็ยังดำเนินไปตามแนวทางของการศึกษาวิชาชีพระดับสูง โดยยังคงมุ่งผลิตข้าราชการให้กับกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ เป็นงานหลัก จึงถือได้ว่ามหาวิทยาลัยในยุคก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้รับการสถาปนาขึ้นและดำเนินกิจการเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมในด้านการฝึกฝนอาชีพให้

แก่ประชาชน เพื่อรับใช้ราชการและการยังชีพเป็นสำคัญ ภารกิจของมหาวิทยาลัย จึงยังไม่  
สมบูรณ์ตามหลักการและอุดมคติของมหาวิทยาลัยอย่างแท้จริง (23: 22)

2. การอุดมศึกษาสมัยการปกครองในระบอบประชาธิปไตย (พ.ศ. 2475-2508)

นับได้ว่าระบบการศึกษาแบบสมัยใหม่ โดยเฉพาะการศึกษาระดับสูงในช่วงแรก  
ของไทยมีอิทธิพลเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศไม่น้อย (63)

ในวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้  
ทรงลงพระปรมาภิไธยใน "พระราชบัญญัติธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว"  
พระราชทานให้แก่คณะราษฎรตามที่เสนอขอพระราชทานไป จึงถือได้ว่า ประเทศไทยได้มี  
รัฐธรรมนูญการปกครองประเทศเป็นฉบับแรกตั้งแต่วันนั้น อันถือ เป็นกำเนิดการปกครองระบอบ  
ประชาธิปไตยของประเทศไทย (64)

ในเรื่องของการศึกษา จะเห็นได้ว่าแนวนโยบายในการบริหารการศึกษาของ  
ประเทศไทยในลักษณะที่เป็นแนวนโยบายในระดับชาตินั้น เดิมมิได้กำหนดไว้เป็นทางการ แต่การ  
ศึกษาจากแนวปฏิบัติตลอดจนพระบรมราชโองการบางประการ ทำให้ทราบถึงแนวนโยบายของ  
แต่ละยุคแต่ละสมัยที่ผ่านมาได้อย่างชัดเจน

ในสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา แนวนโยบาย  
ทางการศึกษามีความสำคัญมากขึ้น เป็นลำดับ โดยจะเห็นได้ว่าการกำหนดแนวนโยบายการศึกษา  
ของรัฐไว้ในรัฐธรรมนูญ และคำแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อรัฐสภา นอกจากนั้นยังได้ กำหนด  
แนวนโยบายการศึกษาไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ โดยในแผน  
การศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดเป็นแนวนโยบายระยะยาว และกำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ ส่วนแผน  
พัฒนาการศึกษาแห่งชาตินั้น เป็นแนวนโยบายที่กำหนดขึ้นในช่วงระยะเวลาของแผนฯ โดยถือเป็น  
ส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ

โดยที่แนวนโยบายการศึกษาของประเทศมีความสำคัญในการกำหนดทิศทาง  
และแนวปฏิบัติ เกี่ยวกับการจัดการศึกษามาตั้งแต่ เริ่มมีการจัดการศึกษาในรูปของระบบโรงเรียน  
เป็นต้นมา

การศึกษาการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในช่วงระยะเวลานี้จะได้ยึดถือแนวนโยบายต่าง ๆ ดังที่กล่าวแล้วมาพิจารณา เป็นหลักสำคัญไว้เสมอ

## 2.1 การอุดมศึกษาก่อนสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2475-2484)

การอุดมศึกษาในช่วงแรกหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองคือ พ.ศ. 2475-2484 นี้ เป็นไปเพื่อการขยายกิจการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและการจัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นอีก 1 แห่งคือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง นับได้ว่า เป็นมหาวิทยาลัยแห่งที่ 2 และเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกในสมัยการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ในช่วงสมัยนี้ เมื่อได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2475 จึงได้เริ่มมีการกำหนดเกี่ยวกับการให้เสรีภาพแก่ประชาชนด้านการศึกษา แนวนโยบายในระยะเริ่มแรกที่รัฐบาลเข้าบริหารประเทศ ยังคงยึดหลัก 6 ประการของคณะราษฎร ในข้อที่ 6 ที่จะให้การศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎร ได้มีการจัดตั้งสภาการศึกษาขึ้น มีการประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475, พ.ศ. 2479 และพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2478 ที่สำคัญคือได้ให้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมืองขึ้น (65: 5)

มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ได้รับการจัดตั้งขึ้น เนื่องจากผลของการเปลี่ยนแปลงการปกครองที่สำคัญ คือ การขาดความรู้อันของประชาชน และการขยายโอกาสในการศึกษาตามความต้องการของประชาชน และประเทศชาติ (66: 38 - 39) มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองได้รับการจัดตั้งโดย "พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง" ซึ่งได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับที่ 50 ลงวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2476 และได้เริ่มดำเนินการ เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2477 โดยเหตุผลที่จะให้เป็นสถาบันการศึกษาในทางการปกครองในระดับมหาวิทยาลัย เพื่อให้แพร่หลายพอเพียงแก่ความต้องการของประเทศ

หลักการที่สำคัญในการจัดตั้งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตามที่ บุญเย็น วอทอง ได้สรุปไว้จากพระราชบัญญัติ มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง พ.ศ. 2476 มาตรา 4, 5, 7, 8, 25, 37, 26, 38, และ 39 มีดังนี้ คือ



1. ให้จัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นมหาวิทยาลัยหนึ่งเรียกว่า "มหาวิทยาลัย  
วิทยาศาสตร์และการเมือง" มีหน้าที่จัดการศึกษาวิชากฎหมาย วิชาการเมือง  
วิชาเศรษฐการ และบรรดาวิชาอื่น ๆ อันเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และการเมือง
2. ให้โอนคณะนิติศาสตร์ และรัฐศาสตร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
ตลอดจนทรัพย์สิน และงบประมาณของคณะ เหล่านั้นมาขึ้นต่อมหาวิทยาลัยนี้ก่อนวันที่ 1 เมษายน  
พ.ศ. 2477
3. ให้มหาวิทยาลัยมีฐานะ เป็นนิติบุคคลอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของ  
คณะกรรมการ ซึ่งประกอบด้วยนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการ ผู้ประศาสน์การ  
มหาวิทยาลัย คณบดีคณะต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยเป็นกรรมการโดยตำแหน่ง
4. ได้เปิดให้มีการสอนวิชาต่าง ๆ คือ กฎหมาย การเมือง การเศรษฐกิจ  
และการบริหาร โดยให้ถือเอาวิชากฎหมาย เป็นหลัก และวิชาอื่น ๆ เป็นส่วนประกอบการสอนใน  
มหาวิทยาลัยนี้ ให้มีตั้งแต่ระดับปริญญาตรีถึงปริญญาเอก ปริญญาตรีมีเฉพาะวิทยาศาสตร์และการ  
เมือง ผู้เรียนสำเร็จได้รับปริญญา "ธรรมศาสตร์บัณฑิต" ใช้อักษรย่อ "ธ.บ." ปริญญาโท มี 4  
ทาง คือ ปริญญา (ก) ทางนิติศาสตร์ ผู้สำเร็จเรียกว่า "นิติศาสตรมหาบัณฑิต" ใช้อักษรย่อว่า  
"น.ม." (ข) ทางรัฐศาสตร์ ผู้สำเร็จเรียกว่า "รัฐศาสตรมหาบัณฑิต" ใช้อักษรย่อว่า "ร.ม."  
(ค) ทางเศรษฐศาสตร์ ผู้สำเร็จเรียกว่า "เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต" ใช้อักษรย่อว่า "ศ.ม."  
(ง) ทางการทูต ผู้สำเร็จเรียกว่า มหาบัณฑิตทางการทูต "ใช้อักษรย่อว่า "ท.ม." สำหรับปริญญา  
เอกมี 4 ทาง เท่ากับปริญญาโท ซึ่งถือเป็นปริญญาชั้นดุษฎีบัณฑิต อักษรย่อของปริญญาลงท้ายด้วย ด  
คือ "น.ด." "ศ.ด." และ "ท.ด."
5. ได้ขยายโอกาสในการศึกษาเล่าเรียนแก่นักศึกษาทั่วไปมากขึ้น โดยเปิด  
รับบุคคลทั่วไปเข้าเรียนอย่างกว้างขวาง
6. การเรียนนอกจากจะ เรียน เพื่อสอบรับปริญญาแล้วทางมหาวิทยาลัย  
จะอนุญาตให้มีผู้เข้าฟังการสอนโดยไม่มีสิทธิจะ เข้าสอบไล่ก็ได้
7. ผู้สอนในมหาวิทยาลัยมีทั้งผู้สอนสามัญและผู้สอนวิสามัญ ผู้สอนสามัญ  
ได้แก่ ก. ศาสตราจารย์สามัญ ข. รองศาสตราจารย์สามัญ ผู้สอนวิสามัญ ได้แก่  
ก) ศาสตราจารย์วิสามัญ ข) รองศาสตราจารย์วิสามัญ ค) ผู้บรรยาย (66: 40 - 43)

การดำเนินงานของมหาวิทยาลัย อาศัยพระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นแนวทาง โดยตลอด จนถึง การเปลี่ยนแปลงพระราชบัญญัติฉบับใหม่ ใน พ.ศ. 2495

นับได้ว่า การอุดมศึกษาหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ขยายโอกาสให้ประชาชนได้เข้าเรียนมากขึ้น เพิ่มสาขาต่าง ๆ มากขึ้น อันแสดงถึงความเจริญทางวิชาการ การสอนประชาชนในเรื่องระบอบการปกครอง ซึ่งเป็นสิ่งถูกต้องที่ต้องอาศัยการศึกษาเป็นเครื่องมือ

อนึ่ง ในปี พ.ศ. 2484 ด้วยเหตุที่สถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ไม่มีเพียงพอแก่พลเมืองซึ่งพอจะมีความสามารถเข้าศึกษาต่อระดับอุดมศึกษาได้ (67: 39 - 40) รัฐบาลจึงได้มีโครงการที่จะขยายการศึกษาชั้นอุดมศึกษา ออกไปยังหัวเมือง และจะตั้งกรมมหาวิทยาลัย มีอธิบดี และเจ้าหน้าที่พร้อม โดยระยะแรกจะตั้งโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา และมหาวิทยาลัย ที่จังหวัด สงขลา เชียงใหม่ และอุบลราชธานีก่อน แต่โครงการจัดตั้งมหาวิทยาลัย และโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาในส่วนภูมิภาคนี้ ต้องชงักลง เพราะเกิดสงครามโลกครั้งที่ 2 ขึ้นเสียก่อนในปลายปีนั่นเอง คือ ในวันที่ 8 ธันวาคม 2484 (68: 9)

ในการนี้ได้พบว่ามีกร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยขึ้นใหม่ด้วย และที่น่าสนใจ คือ ได้มีระบุให้เอกชนและต่างด้าวสามารถจัดตั้งมหาวิทยาลัยได้ (69) แต่สันนิษฐานว่าคงชงักลง เนื่องด้วยภาวะของสงครามเช่นกัน

สำหรับในเรื่องของเหตุผล และความจำเป็นของการร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยฉบับนี้ขึ้น นับได้ว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจ และน่าจะได้มีการชี้แจงรายละเอียดไว้บ้าง แต่ขณะนี้ยังค้นไม่พบ เอกสารที่จะสามารถอธิบายข้อสงสัยดังกล่าวได้บ้าง (รายละเอียดของพระราชบัญญัติ ในภาคผนวก ก.)

## 2.2 การอุดมศึกษาในภาวะสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2485-2489)

ในปี พ.ศ. 2486 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ประเทศกำลังอยู่ในภาวะสงคราม ในช่วงนี้ นโยบายของการอุดมศึกษาได้รับการเน้นในเรื่องคุณภาพและปริมาณ โดยจัดเพิ่มแผนกวิชาขึ้นตามความจำเป็น (65: 39)

ในช่วงนี้ได้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นพร้อมกัน 3 แห่งคือ

1. มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์
2. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
3. มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยทั้ง 3 แห่งนี้ จัดเป็นมหาวิทยาลัยตามความต้องการของหน่วยงานระดับกระทรวง เพื่อสนองความต้องการกำลังคนของกระทรวงเจ้าสังกัด (23: 25 - 26)

ลักษณะของมหาวิทยาลัย ในช่วงนี้แสดงให้เห็นได้อย่างชัดเจนว่า ผู้บริหารของประเทศมีเจตจำนงที่จะให้มหาวิทยาลัยทำหน้าที่และมีลักษณะ เป็นสถาบันวิชาอาชีพ ขึ้นสูง เฉพาะสาขา โดยแบ่งแยกสาขาวิชาจากมหาวิทยาลัยเดิม ไปตั้งเป็นมหาวิทยาลัยใหม่ ดังกรณีมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ ขยายหน่วยงานเดิม และสถาบันวิชาชีพ เดิมให้สูงขึ้นถึงชั้น มหาวิทยาลัย ดังในกรณีของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร (10: 73)

1. มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ ได้รับการจัดตั้งขึ้นตามความต้องการของ กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งได้รับการจัดตั้งขึ้นใหม่ในปี พ.ศ. 2485 พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย แพทยศาสตร์ พุทธศักราช 2486 ได้ให้กำเนิดแก่มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ ซึ่งแยกคณะ แพทยศาสตร์และศิริราชพยาบาล แผนกเภสัชกรรมศาสตร์ แผนกสัตวแพทยศาสตร์ และแผนก ทันตแพทยศาสตร์ ไปจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (62: 20) มีหน้าที่ตามความมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติว่า "มีหน้าที่จัดการศึกษา ควบคุม และส่งเสริมแพทยศาสตร ทันตแพทยศาสตร เภสัชกัมภศาสตร สัตวแพทยศาสตร กับริชาพยาบาล-ผดุงครรภ์ และอนามัย"(70) เมื่อแรกตั้งขึ้น มหาวิทยาลัยมีอยู่ 4 คณะด้วยกัน คือ คณะแพทยศาสตร์ และศิริราชพยาบาล มีโรงเรียนพยาบาล ผดุงครรภ์ อนามัยขึ้นอยู่ในสังกัด คณะทันตแพทยศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ และคณะสัตวแพทยศาสตร์ (70)

2. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ตั้งขึ้นโดยพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ พุทธศักราช 2486 ตั้งขึ้นตามนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการจะขยายกิจการของ วิทยาลัยเกษตรให้สูงขึ้น และต้องการสนับสนุนวิชาการด้านการเกษตรศาสตร์ ให้มากขึ้น (71) โดยได้รวมกิจการของวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ที่บางเขนเข้ากับโรงเรียนวนศาสตร์ของกรมป่าไม้ ที่จังหวัดแพร่ ตั้งขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (72: 10)

เมื่อแรกตั้งขึ้น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ประกอบด้วยคณะ เกษตรศาสตร์ คณะวนศาสตร์ คณะสหกรณ์และคณะประมงซึ่งล้วนแต่มีความมุ่งหมาย ส่งเสริมการเกษตรกรรมของ ประเทศเป็นสำคัญ ครั้นมีผู้นิยมศึกษาวิชาต่าง ๆ เกี่ยวกับการเกษตรกรรม มหาวิทยาลัยได้ขยาย กิจการ โดยรับโอนโรงเรียนชลประทานมาตั้งเป็นคณะวิศวกรรมชลประทาน ส่วนคณะ สัตวแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ ก็เปลี่ยนมาสังกัดมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ เมื่อ พ.ศ. 2498 (62: 21)

3. มหาวิทยาลัยศิลปากร สำหรับมหาวิทยาลัยศิลปากรนี้ ในบันทึกสมุด ส่งงานฝ่ายพลเรือนของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้กล่าวว่า

เพื่อส่งเสริมการศิลปากรให้ดีขึ้นขนาดยิ่งขึ้น สมควรที่จะจัดให้มีถึงขั้นเป็นมหาวิทยาลัย และมีโรงงานทำสินค้าได้ยิ่งขึ้น จึงขอให้กระทรวงศึกษา กรมเลขาธิการรัฐมนตรี กรมศิลปากร กระทรวงอุตสาหกรรม ราชบัณฑิตยสถาน ร่วมกันพิจารณาเสนอความเห็นให้เสร็จ ภายใน เมษายน ศกนี้ (73: 239)

ดังนั้น มหาวิทยาลัยศิลปากร จึงมีกำเนิดขึ้นจากพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยศิลปากร พุทธศักราช 2486 โดยที่สภาผู้แทนราษฎร ลงมติว่า เพื่อฟื้นฟูบำรุงศิลปกรรมของชาติให้เจริญรุ่งเรือง และเพาะศิลปิน ผู้ทรงวิद्याคุณให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น จึงเป็นการสมควรที่จะจัดตั้งมหาวิทยาลัย ศิลปากรขึ้น (74) โดยมีหน้าที่ "จัดการศึกษาวิชาประติมากรรม จิตรกรรม ดุริยางคศิลป์ ทัศนศิลป์ วิชาโบราณคดี และวิชาช่างศิลป์อย่างอื่น" (74) ในระยะแรกมหาวิทยาลัยมุ่งสอน ตามหลักสูตรชั้นอนุปริญญา มีเพียงคณะเดียว คือ คณะจิตรกรรม และประติมากรรม (10: 77)

เป็นที่น่าสังเกตในเรื่องการอุดมศึกษาในช่วงสมัยนี้ก็คือ ได้มีการก่อตั้ง มหาวิทยาลัยขึ้นถึง 3 มหาวิทยาลัยในขณะที่อยู่ในภาวะสงคราม แต่อย่างไรก็ตาม ก็เป็น มหาวิทยาลัยที่ยังไม่สมบูรณ์แบบอยู่นั้นเอง

นอกจากนี้จากสมุดคำสั่งงานฝ่ายพลเรือนของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีอยู่ในสมัยนี้ ทำให้เห็นภาพของการอุดมศึกษาในสมัยนี้ เพิ่ม เดิมขึ้นดังนี้คือ

19 เม.ย. 86

ถึง ร.ม.ค. สึกสาฯ

เนื่องด้วยโลกอยู่ในสงครามทั่วไป และถึงแม้จะสงบลงในปีสองปีนี้ได้ก็ดี การติดต่อระหว่างประเทศก็ยังมีสามารถ ทำได้สะดวกอย่างก่อนสงครามไปอีก เป็นเวลานาน ฉะนั้น จึงหวังไม่ได้ที่เราจะสามารถส่งนักเรียนไปศึกษาต่างประเทศได้ เหมือนก่อนโน้น ซึ่งจะทำให้ประเทศชาติของเราขาดผู้รู้ที่ได้มาจากต่างประเทศไปอีก เป็นเวลานาน ฉะนั้น ในระหว่างนี้ เรายังมีผู้ศึกษาจากต่างประเทศที่ยังหนุ่มแน่นอยู่อีกมาก พอที่จะขอแรงท่านเหล่านี้มาช่วยกันอบรม สั่งสอนลูกของชาติ รับช่วงความรู้ไว้ชั้นหนึ่งก่อนให้มากที่สุด จึงขอให้กระทรวงศึกษาฯ ดำริในเรื่องนี้ และปฏิบัติคือ

- 1 ขยายการศึกษาในมหาวิทยาลัยออกให้มากทุกสาขาวิชา
- 2 รับนิสิต ให้มากที่สุด ถ้าพอเห็นว่าจะเรียนได้ก็ให้รับ เข้าไว้ศึกษา
- 3 ให้ขยายสถานศึกษา โดยใช้สร้างชั่วคราว เช่น สร้างด้วยไม้ไผ่ เป็นต้น
- 4 ให้คัดเลือกข้าราชการทั่วไปทั้งในประจำการและนอกประจำการ ขึ้นบัญชีเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยให้มากที่สุด แล้วเสนอมายังนายฯ เพื่อส่งให้ไปสอนในมหาวิทยาลัยต่อไป

ทั้งนี้ให้ปฏิบัติได้ตั้งแต่เริ่มต้นการศึกษาครวานานี้ (75: 121 - 122)

### 2.3 การอุดมศึกษาภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2489-2508)

ช่วงเวลานี้นับ เป็นช่วง เวลาที่การอุดมศึกษาของไทยมีการ เปลี่ยนแปลง เป็นอันมาก และได้มีการรับความช่วยเหลือร่วมมือจากต่างประเทศอย่าง เดิมที่

ในวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2489 อันถือเป็นวันสิ้นสุดของสงคราม ม.ล.ปิ่น มาลากุล ได้เขียนถึงการศึกษาของประเทศไทยสมัยที่พ้นจากมหาสงครามโลก ครั้งที่ 2 มาได้ 1 ปี (ม.ล. ปิ่น มาลากุล เขียนเรื่องนี้เสร็จเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2489) โดยได้เขียนถึงการศึกษาในระดับอุดมศึกษาไว้ว่า

ตามที่เป็นอยู่สถานอุดมศึกษาสังกัดอยู่กับกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ ส่วนใหญ่ สังกัดอยู่กับกระทรวงศึกษาธิการ... การที่มหาวิทยาลัยต้องสังกัดอยู่กับ กระทรวงทบวงกรม ต้องปฏิบัติตามระเบียบ เช่นเดียวกับข้าราชการในสำนักงานธรรมดา... จึงเป็นอุปสรรคแก่กิจการของมหาวิทยาลัยอยู่มาก น่าจะพิจารณา ยกมหาวิทยาลัยออกนอกกฎเกณฑ์และวิธีการเหล่านั้น ถ้ามหาวิทยาลัยเป็นอิสระจะมีผลดีแก่บ้าน เมืองในที่สุด...

อนึ่ง เป็นที่สังเกตเห็นได้ว่าในประเทศไทยมีหลายมหาวิทยาลัย และมักจะ เป็นมหาวิทยาลัยวิชาเดียว เช่น มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ ก็สอนเฉพาะวิชาแพทย์ เป็นต้น เมื่อประเทศบ้านเมืองเจริญรุ่งเรืองแล้ว การมีมหาวิทยาลัยหลายแห่งนั้นก็จำเป็น แต่การให้มหาวิทยาลัย สอนแต่วิชาเดียว หรือ 2 วิชานั้น อาจมีผลได้เสียอยู่บ้าง ผลดีนั้นคือ เป็นไปในแนวประหยัด แต่ผลเสียนั้น คือ ผู้ศึกษาจะอยู่ในวงแคบ ตามหลักวิธีปฏิบัติในมหาวิทยาลัยเก่า ๆ ก็คือ ทำการสอน หลายวิชา ให้นิสิตหลายประเภทอยู่ร่วมกัน เพื่อ เข้าใจกันและกัน สึกัดงานไปร่วมกันอันจะเป็นประโยชน์ในเวลาปฏิบัติงานข้างหน้า...

(76: 24 - 27)

ต้น พ.ศ. 2491 ยังอยู่ในสมัยที่กระทรวงศึกษาธิการพยายามจะฟื้นฟูการศึกษา หลังสงครามโลก ครั้งที่ 2 งานการศึกษานั้น ยังดำเนินตามแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2479 อยู่ (77: 2) และในระยะตั้งแต่ พ.ศ. 2491 นี้ กระทรวงศึกษาธิการได้เปิด ประตุรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศอย่างเต็มที่ โดยได้ตั้งกองการต่างประเทศขึ้นในสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งได้กลายมาเป็นกองสัมพันธ์ต่างประเทศในปัจจุบัน (77: 10) และสืบเนื่องจากองค์การสหประชาชาติ ได้รับประเทศไทยเข้าเป็นสมาชิกแล้ว รัฐบาลจึงได้มีมติให้ส่งชื่อประเทศไทยเข้าสมัครเป็นรัฐสมาชิกขององค์การการศึกษา สหประชาชาติ ตั้งแต่ พ.ศ. 2492 (77: 16)

ในแนวการปรับปรุงการศึกษา พ.ศ. 2492 สมัยเตรียมร่างแผนการศึกษาชาติ 2494 ได้มีแนวการปรับปรุงโดยเฉพาะในเรื่องของมหาวิทยาลัย ดังนี้คือ

มหาวิทยาลัยในประเทศไทยขณะนี้หลายแห่ง มีรูปร่างต่าง ๆ กัน และสังกัดกระทรวงต่าง ๆ กัน ก่อนอื่นน่าจะพิจารณาว่ามหาวิทยาลัยเหล่านี้ ควรจะรวม เป็นมหาวิทยาลัยเดียวกันหรือไม่ เมื่อคำนึงถึงหลักใหญ่ของมหาวิทยาลัยในข้อที่ว่า มหาวิทยาลัยควรเป็นที่ซึ่ง นักศึกษาวิชาสาขาต่าง ๆ มาอยู่ร่วมกัน เพื่อผู้ที่มีอาชีพต่าง ๆ ในอนาคตจะได้เข้าใจซึ่งกันและกัน และช่วยเหลือประสานงานกัน จึงเห็นว่าน่าจะรวมมหาวิทยาลัยของเราเข้าด้วยกัน การแยกหรือรวมมหาวิทยาลัย มีผลเห็นเด่นชัดในจังหวัดต่าง ๆ ถ้ารวมมหาวิทยาลัย ผู้ที่ทำงานในตำแหน่งหน้าที่สำคัญ ๆ ก็ประสานงานกัน ถ้าแยกมหาวิทยาลัย ก็มักจะแยกพวกกันเป็นหมู่ ๆ ทำให้การงานล่าช้าไม่เจริญตามที่ควร ฉะนั้น มหาวิทยาลัยในเมืองเดียวกัน ควรจะรวมกัน ถ้าจะมีมหาวิทยาลัยเกิดขึ้นใหม่ ก็ควรจะเป็นมหาวิทยาลัยที่ตั้งอยู่ในจังหวัดห่างไกล ซึ่งจะรวมกันไม่ได้เพราะระยะทางเป็นอุปสรรค

อนึ่ง มหาวิทยาลัยนั้น ย่อมมีหน้าที่อยู่ 3 ประการคือ 1) ทำการสอนวิชาชั้นสูงหลายสาขาวิชา 2) จัดการสอนให้ปริญญาหรืออนุปริญญา เป็นเครื่องมือวัดและรักษาระดับความรู้ชั้นสูงของประเทศ 3) ทำการค้นคว้า เพื่อให้วิชาการก้าวหน้าอยู่เสมอ ดังนี้

แต่ตามที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน มหาวิทยาลัยในประเทศไทยเกือบจะไม่มี การค้นคว้า เสียเลยทีเดียว เพราะจำนวนอาจารย์และศาสตราจารย์ มีน้อยเกินไป ไม่ได้รับการสนับสนุนให้ทำการค้นคว้า ยังไม่มีคน เข้าใจเพียงพอว่ามหาวิทยาลัยมีหลักการและวิธีการต่างจากโรงเรียน ดังนี้ จึงควรปรับปรุงให้ได้มีการค้นคว้า ซึ่งหมายความว่า จะต้อง มีจำนวนอาจารย์ และศาสตราจารย์ เทียบจำนวนนักศึกษาในอัตราส่วนที่สูงขึ้นหลายเท่าตัว ทรายใดที่ยังไม่มี การค้นคว้า กำลังทาง วิชาการของประเทศก็จะอยู่ในระดับคงที่ ไม่ก้าวหน้า และเราก็จะต้องพึ่งต่างประเทศอยู่ เรื่อยไปในด้านวิชาการ การลดจำนวนนักเรียนส่งไปศึกษา ณ ต่างประเทศ จะเป็นไปไม่ได้ ถ้าอาจารย์และศาสตราจารย์มีการค้นคว้า อาจารย์และศาสตราจารย์เหล่านั้นเอง จะเป็น ผู้ติดต่อกับต่างประเทศ คือติดต่อทางสมอง อาจารย์และศาสตราจารย์เหล่านั้นจะเป็นผู้นำเอา วิชาการชั้นสูง เข้ามาในประเทศ ในขั้นต้นคือในขณะที่ยังคิดค้นอะไรเองยังไม่ได้มากนัก แต่ในที่สุดก็อาจจะคิดค้นอะไรเองได้บ้าง เมื่อถึงระยะนั้นประเทศไทยจึงจะพึ่งตนเองได้ในทาง วิชาการ และสมควร เรียกว่าอารยประเทศได้

ในการที่จะสร้างมหาวิทยาลัยให้เป็นไปดังกล่าวนี้น่าจะต้องแยกให้มหาวิทยาลัย เป็น องค์การอิสระ ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาล การที่มหาวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของรัฐบาล เช่นเดียวกับกรม กองต่าง ๆ นั้น จะเจริญก้าวหน้าไปไม่ได้ เนื่องจากกฎเกณฑ์และระเบียบ ต่าง ๆ ส่วนมากมีไว้สำหรับควบคุมสถานที่และหน่วยงานที่เรียกว่า ออฟฟิศ ไม่เหมาะสำหรับการควบคุมมหาวิทยาลัย ซึ่งประกอบด้วย ผู้มีความรู้ชั้นสูงของประเทศ การแยกมหาวิทยาลัย เป็นหน่วยอิสระเช่นนี้ อาจจะทำให้ ถ้ารัฐบาลให้เงินอุดหนุนเพียงพอ และให้เงินพิเศษแก่ บรรดาอาจารย์ และศาสตราจารย์ ตลอดเวลาที่ข้าราชการยังได้เงินเพิ่มพิเศษอยู่ ผู้ใด เป็น ข้าราชการให้คงเป็นต่อไป โดยรัฐบาลส่งให้ไปทำงาน ส่วนผู้ที่เข้าใหม่ไม่จำเป็นจะต้อง เป็นข้าราชการ แต่รัฐบาลควรจะให้เกียรติยศ เช่นเดียวกับข้าราชการ (78: 72 - 73)

ในปี พ.ศ. 2494 จึงได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ประกาศ แผนการศึกษาชาติใหม่ เมื่อวันที่ 5 มิถุนายน พ.ศ. 2494 (77: 17) ในปีเดียวกันนี้เอง ก่อนการประกาศแผนการศึกษาดังกล่าว ม.ล.ปิ่น มาลากุล ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้บรรยาย ถึงเรื่องการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เมื่อคราวบรรยายในที่ประชุมการค้นคว้า อบรม เรื่องการศึกษา ประชาบาล ณ โรงเรียน สึกหัดครูชั้นสูง ถนนประสานมิตร วันที่ 5 มกราคม 2494 ว่า

การที่อุดมศึกษาของเราเวลานี้อยู่ในวงแคบ ก็เพราะว่า เรามีกำลังน้อย และเราได้ ตัดสินมานานมาแล้วว่า จะวางรูปการศึกษาไปตามแผนนอน คือจะบำรุงทั่วประเทศ แทนที่จะ บำรุง แต่เมืองหลวงเท่านั้น ถ้าเทียบกับประเทศใกล้เคียงอย่างอินเดีย จะเห็นได้ว่า เขาตัดสินใจตรงกันข้าม เขาไม่ได้บำรุงการศึกษาทั่วไป เขาบำรุงแต่ในเมือง เพราะฉะนั้น มหาวิทยาลัย จึงทรูหราใหญ่โต และดีกว่าของเรามาก ผมก็สรุปได้ว่า มหาวิทยาลัยของเรา ยังอ่อนอยู่ อายุก็ยังอ่อน กำลังก็มีไม่มากนัก และขอให้ท่านพิจารณาเรื่องการเงินการทอง มหาวิทยาลัย ไม่ได้สิทธิพิเศษอะไร เหมือนโรงเรียนธรรมดาแห่งหนึ่งเท่านั้น ครูอาจารย์ก็มี เงินเดือนกันเหมือนครูโรงเรียนมัธยม และโรงเรียนประถม หากแต่มีวุฒิสอง เงินเดือนก็สูง

กว่าหน้อยเท่านั้น แต่บางคนก็ไม่ได้สูงกว่าผู้อยู่ในโรงเรียนมัธยม ค่าใช้สอยสำหรับบาง  
มหาวิทยาลัย ก็ไม่มีเป็นพิเศษอะไร เพราะฉะนั้น มหาวิทยาลัย จึงมีความลำบาก และขยาย  
ตัวได้ยาก ตามที่เราเห็นว่ามิมมหาวิทยาลัยอยู่หลายแห่ง ได้แก่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัย  
เกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากรนั้น ในรูปนั้นมีหลายแห่ง แต่ที่จริงเปล่า รวมกัน  
แล้วก็ยังเป็นหนึ่งเท่านั้น คือว่า ถ้ามีหลายแห่งจริง จะต้องการเรียน วิทยาศาสตร์ ก็ต้องเลือก  
ได้ จะเรียนที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก็ได้ ที่มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ก็ได้ ที่มหาวิทยาลัย  
เกษตรศาสตร์ก็ได้ แต่ไม่ได้ ถ้าจะเรียนวิทยาศาสตร์ ก็ต้องไปที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย  
มีแห่งเดียวที่จะเรียนได้ จะเรียนวิชาเกษตรไปเรียนที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไม่ได้ ต้องไป  
เรียนที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เช่นนี้จะว่ามิมมหาวิทยาลัยหลายแห่งอย่างไร ผมถือว่ามี  
แห่งเดียว มีบางวิชาเท่านั้นที่เลือกได้สองแห่ง เช่น รัฐศาสตร์ และการบัญชี เพราะฉะนั้น  
ถ้าจะพูดจริง ๆ เรามีมหาวิทยาลัย 1.05 หรือ 1.1 แห่ง เท่านั้น คือมีแห่งกว่า ๆ พอที่จะ  
เลือกเข้าเรียนได้ ทั้งนี้เป็นเพราะกำลังเราน้อย มหาวิทยาลัยบางแห่งแต่ก่อนก็รวมกัน  
แล้วแยกออกไป จะนับว่ากี่แห่ง เนื้อหามันก็เท่าเท่า แต่ตัวเลขแสดงว่ามีอยู่ 5 มหาวิทยาลัย  
มหาวิทยาลัยของเราส่วนมากใช้อาจารย์ ซึ่งไปเล่าเรียนมาจากต่างประเทศ มีอาจารย์  
ที่เรียนในนี้บ้างเป็นผู้ช่วย แต่สำหรับวิชาบางวิชาใช้อาจารย์ในนี้ล้วน ๆ ก็มีเหมือนกัน กำลัง  
ของมหาวิทยาลัยของเราอ่อนลงไปขณะสงคราม แต่กลับดีขึ้นทีละเล็กทีละน้อย ในปัจจุบันนี้  
... บัดนี้ถึงเรื่องมหาวิทยาลัย ผมก็ขอแบ่งเป็น 3 เหมือนกัน ผมคิดว่า มหาวิทยาลัยมีหน้าที่  
ที่จะต้องทำ 3 อย่าง ทำงานได้ครบ 3 อย่าง เมื่อไร การศึกษาก็เจริญ อย่างหนึ่งคือ  
ทำการสอน ให้ความรู้ มีการเล็ก เซอร์ ทุกมหาวิทยาลัยทำเช่นนี้ อีกอย่างหนึ่งคือ เป็นที่วัด  
ระดับและรักษาระดับความรู้ให้แก่ประเทศ ในต่างประเทศ บางที่ไม่มีการสอนมีแต่การสอบไล่  
ในประเทศไทยตามปกติเราคำเนินการสอน สอนเสร็จแล้วก็สอบ นี่ก็เริ่มมีระเบียบให้ผลิต  
ภายนอกสอบได้ ที่มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองไม่ต้องมาเรียนก็สอบได้ นับเป็น  
การวัดระดับความรู้ ซึ่งเป็นหน้าที่ของมหาวิทยาลัย หน้าที่อย่างที 3 ของมหาวิทยาลัย มีความ  
สำคัญอย่างมาก ได้แก่ Research ภาษาไทยเรียกว่า การค้นคว้าหรือวิจัยมีชื่อหลายอย่าง

การค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติม เป็นหน้าที่ของมหาวิทยาลัย ถ้าขาดการค้นคว้าวิชาไม่งอก  
มีแต่จะลดต่ำลง ใครต้องการความรู้สูงขึ้นต้องไปเอามาจากต่างประเทศ มหาวิทยาลัยต้อง  
ดำเนินการค้นคว้า เราเพิ่งจะเริ่มทำกันบ้าง แต่ก็ไม่มากนัก ผมคิดว่าเรื่องนี้เกี่ยวกับ  
อิสรภาพของประเทศทางด้านวิชาการ คือว่าอิสรภาพนั้นมีหลายด้าน คืออิสรภาพทางการเมือง  
อิสรภาพทางการเงิน และอิสรภาพทางวิชาการ เป็นต้นในด้านวิชาการ การที่เราจะต้องพึ่ง  
ฝรั่ง พึ่งใครต่อใครเขาเรื่อยไปนั้น เป็นสิ่งที่ไม่สมควร เราจะต้องเจริญ เราจะต้ององงาม  
ด้วยตัวของเราเอง การค้นคว้า มีความสำคัญอย่างยิ่งและจะต้องทำกันอย่างเป็นลำเป็นสัน  
และเมื่อเราค้นคว้าได้เองบ้าง ติดต่อกับต่างประเทศบ้าง วิชาที่องงาม บ้านเมืองก็เจริญ  
เราจะทำอะไรเองเป็น ความจริงมีอยู่ว่าในบัดนี้รถจักรยานเราก็กังทำไม่ได้ หรือทำได้  
คุณภาพก็คงเลวเต็มที่ ของง่าย ๆ เช่นนี้เราจะต้องทำให้ได้ เราจะต้องไม่พึ่งใครมากนัก  
เราจะต้องพึ่งตัวเองนี้เป็นเรื่องของการศึกษา มหาวิทยาลัยจะต้องค้นคว้าและติดต่อกับ  
ต่างประเทศ ผมหมายความว่าอาจารย์ในมหาวิทยาลัย จะต้องเป็นผู้ติดต่อกับต่างประเทศ



เวลานี้อาจารย์ ศาสตราจารย์ของเราไม่ค่อยจะได้ติดต่อกับใคร สอนไปวันหนึ่ง ๆ และตัวเองก็แก่ลง ๆ และลงท้ายก็ตายไป ในปัจจุบันนี้ คนที่ติดต่อกับต่างประเทศคือใคร ท่านทราบหรือไม่ คำตอบคือนักเรียน นักเรียนซึ่งยังไม่มีความรู้เท่าไร เป็นผู้วิ่งไปติดต่อกับประเทศต่าง ๆ ถ้าเราทำกันอย่างนี้เรื่อยไป อีกกี่ปีประเทศของเราก็คงจะเป็นอยู่อย่างนี้ เมื่อนักเรียนวิ่งไปติดต่อกลับมา มาถ่ายวิชาสักหน่อย แล้วก็ตายไป วิธีที่ดีเราจะต้องตั้งตัวให้ได้ในทางวิชาการ คือว่าเราจะต้องค้นคว้าและเมื่อเริ่มค้นคว้าจริงจังเมื่อใด เราจะติดต่อกับต่างประเทศทางสมอง พวกอาจารย์ ศาสตราจารย์ ไม่ต้องไปเอง คิดต่อทางใจ ทางจดหมาย ทางวัตถุที่ส่งซื้อ เข้ามาแยกธาตุ ผสมธาตุ เมื่อได้ติดต่อกันเช่นนี้ ความรู้ก็เข้าประเทศ ทางไปรษณีย์ ทางสมอง เมื่อความรู้เข้าประเทศ แล้วก็จ่ายภายในประเทศ เราก็เติบโตขึ้นทางวิชาการ นี่เป็นจุดหมายของมหาวิทยาลัยจะต้องทำ (79: 30 - 34)

จะเห็นได้ว่าสภาพการอุดมศึกษาของไทย ดังที่ได้บรรยายดังกล่าวนั้นมีปัญหามากมาย และที่สำคัญคือ ยังไม่ได้เป็นมหาวิทยาลัยที่สมบูรณ์แบบ ซึ่งสอดคล้องกับรายงานในปี พ.ศ. 2496 ของเซอร์ชาร์ล คาร์วิน ผู้แทนองค์การศึกษาวิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม แห่งสหประชาชาติ ที่ได้มาสำรวจ เรื่องมหาวิทยาลัยในประเทศไทย โดยได้เสนอรายงานซึ่งมีใจความว่า มหาวิทยาลัยในประเทศไทย ยังมีลักษณะไม่สมเป็นมหาวิทยาลัยอย่างแท้จริง เว้นแต่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่ามีลักษณะใกล้เคียงมหาวิทยาลัยที่สุด การบริหารกิจการมหาวิทยาลัย ควรจะรวมกันอยู่แห่งเดียว โดยรวมมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เป็นมหาวิทยาลัยกรุงเทพ แต่การที่จะรวมมหาวิทยาลัยตามรายงานแนบนี้มีอุปสรรคหลายอย่าง เช่น จะยุบมหาวิทยาลัยเป็นวิทยาลัย หรือคณะย่อมกระทบกระเทือนถึงจิตใจผู้ที่อยู่ในมหาวิทยาลัยนั้น ๆ รัฐบาลซึ่งมีจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี เห็นชอบด้วยกับข้อเสนอแนะของเซอร์ชาร์ล คาร์วิน และได้ดำเนินการในเรื่องนี้อย่างละมุนละม่อม โดยตราพระราชบัญญัติสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติ พ.ศ. 2499 สภามหาวิทยาลัยแห่งชาตินี้ มีนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ และมีอำนาจและหน้าที่บริหาร กิจการของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ แต่การปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ มิได้ผลตามความมุ่งหมายของรัฐบาล (62: 44)

ภายหลังการปฏิวัติเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 รัฐบาล ซึ่งมี พลเอก จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี จึงได้แก้ไขเรื่องนี้ โดยตราพระราชบัญญัติสภาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2502 ขึ้นใช้บังคับแทน พระราชบัญญัติสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติ พ.ศ. 2499 สภาการศึกษาแห่งชาติ มีนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน มีอำนาจและหน้าที่ส่วนที่เกี่ยวข้องกับมหาวิทยาลัย คือ

1. ควบคุมบริหารกิจการของมหาวิทยาลัย
2. พิจารณางบประมาณประจำปีของมหาวิทยาลัย
3. พิจารณาการจัดตั้ง ยุบรวม และเลิกล้มมหาวิทยาลัย
4. อนุมัติ การจัดตั้ง ยุบรวม และเลิกล้มคณะหรือแผนกวิชาใน

มหาวิทยาลัย

5. พิจารณา และให้ความเห็นชอบ การวางหลักสูตรในมหาวิทยาลัย

การบังคับบัญชามหาวิทยาลัยก็โอนไปสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรีตามพระราชบัญญัติโอนมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จุฬาฯ ธรรมศาสตร์ แพทยศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากรไปสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี พ.ศ. 2502 ดังนั้น นายกรัฐมนตรีเป็นนายกสภามหาวิทยาลัยทุกแห่ง บรรดาศาสตราจารย์ อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยทั้ง 5 แห่ง เป็นข้าราชการสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี งบประมาณประจำปีของมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งได้รับจากยอดงบประมาณของสำนักนายกรัฐมนตรีตามโครงการที่สภาการศึกษาแห่งชาติและสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติเห็นชอบด้วย ทั้งนี้เพื่อความสะดวกแก่การปกครอง และควบคุมมาตรฐานการศึกษา (62: 45 - 101)

อนึ่งในวันที่ 13 ตุลาคม 2501 คณะรัฐมนตรีได้ลงมติ รับหลักการในเรื่องโครงการพัฒนาการศึกษาในส่วนภูมิภาค อันเป็นโครงการที่มุ่งแก้ปัญหาการขาดแคลนสถานที่เรียน และคนในส่วนภูมิลักษณ์ลูกหลานมาเรียนในพระนครหมด ในการนี้จึงได้มีการก่อตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ขึ้น (80: 77 - 98) โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อ 29 มีนาคม 2503 ให้จัดตั้งขึ้นและให้เปิดเรียนได้ในปี พ.ศ. 2507 และให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการจัดตั้งเมื่อจัดตั้งแล้วจึงมอบให้สำนักนายกรัฐมนตรีต่อไป

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้เปิดสอนครั้งแรกเมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2507 ตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2507 และเมื่อแรกตั้งนั้น มหาวิทยาลัยมีคณะอยู่ 3 คณะ คือ คณะมนุษยศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ และคณะวิทยาศาสตร์ (10: 107)

อย่างไรก็ตาม ในปีเดียวกันนี้เอง คือในปี พ.ศ. 2503 รัฐบาลซึ่งมีจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้วางโครงการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งได้มีการทบทวนการก่อตั้งมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งได้เริ่มกระทำมาในสมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อ พ.ศ. 2484

โดยมีนโยบายและโครงการที่จะขยายการศึกษาในระดับอุดมศึกษาสู่ส่วนภูมิภาค แต่ต้องสะดุดหยุดลงด้วยภาวะของสงครามโลกครั้งที่ 2 ในขณะนั้น จนในที่สุดในวันที่ 22 มกราคม 2505 คณะกรรมการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้ประชุมกัน และมีมติให้จัดตั้งสถาบันการศึกษาชั้นสูงด้านวิศวกรรมศาสตร์ และ เกษตรศาสตร์ เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของชาติซึ่งเริ่มต้น แผนที่ 1 ในปีก่อนหน้านั้น โดยสถาบันแห่งนี้กำหนดให้ตั้งขึ้นที่จังหวัดขอนแก่น

ด้วยสาเหตุที่ในขณะนั้น ยังมิได้มีหน่วยราชการใดโดยเฉพาะที่จะรวบรวมความรับผิดชอบของการดำเนินการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย รัฐบาลจึงได้มีมติให้สภาการศึกษาแห่งชาติเป็นผู้รับผิดชอบในด้านการหาสถานที่, จัดร่างหลักสูตร ตลอดจนการติดต่อช่วยเหลือจากต่างประเทศ โดยได้กำหนดชื่อว่าเป็นมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ขณะที่การก่อสร้างมหาวิทยาลัยที่ขอนแก่นกำลังดำเนินการอยู่นั้น สำนักงานจัดตั้งมหาวิทยาลัยที่กรุงเทพฯ ก็ได้รับนักศึกษาของมหาวิทยาลัยรุ่นแรก เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2507 มีจำนวนทั้งสิ้นรวม 107 คน แยกเป็นนักศึกษาวិชาเกษตรศาสตร์ 49 คน และวิศวกรรมศาสตร์ 58 คน และในวันที่ 31 สิงหาคม 2508 คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้เปลี่ยนชื่อจากมหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือมาเป็น มหาวิทยาลัยขอนแก่น และได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยขอนแก่น เมื่อวันที่ 25 มกราคม 2509 โดยทางมหาวิทยาลัยได้ถือเอาวันนี้เป็นวันที่ระลึกการสถาปนามหาวิทยาลัย (81: 1 - 9)

เป็นอันว่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2414 จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2508 ก่อนการอนุมัติให้เอกชนจัดตั้งสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาได้ ไทยเรามีสถานศึกษาที่เรียกว่า มหาวิทยาลัย รวมทั้งสิ้น 7 แห่งดังนี้ คือ

1. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
3. มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์
4. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
5. มหาวิทยาลัยศิลปากร
6. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
7. มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยทั้งหมดดังกล่าว ได้รับการจัดตั้งขึ้นตามสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น และสภาพปัญหาของมหาวิทยาลัยของไทยก็สามารถเห็นได้ชัดเจนในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มาแล้ว ซึ่งมีมากมายหลายด้าน ด้านหนึ่งที่น่าจะสำคัญและเป็นปัจจัยนำไปสู่การลงมติรับหลักการของคณะรัฐมนตรี ในการอนุญาตให้เอกชนจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้ ในวันที่ 15 มิถุนายน

2508 ก็คือ สภาพปัญหาที่มหาวิทยาลัยของรัฐ ไม่สามารถรับผู้ต้องการ เข้ารับการศึกษาระดับ  
ดังกล่าวได้อย่างพอเพียง ดังจะได้กล่าวถึงรายละเอียดต่อไป

เอกชนกับการศึกษาไทยก่อนการอนุมัติให้ เอกชนจัดตั้งสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในปี

พ.ศ. 2508

เอกชนกับการศึกษาระยะแรกของไทย (สมัยสุโขทัย จนถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น

พ.ศ. 1781-2414)

การจัดการศึกษาระยะแรกของไทย นับแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี (1781)  
ถึงสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ (2414) ถือได้ว่าเป็นช่วง เวลาของการศึกษาไทยก่อนการปฏิรูป  
การศึกษาครั้งใหญ่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งนาย David K Wyatt  
ได้กล่าวว่าเป็นช่วงสมัยที่การศึกษาของไทยมีแบบแผนยึดแน่นอยู่กับวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม  
และประเพณี (31: 1)

เมื่อพิจารณาถึง เรื่องของความ เป็นมาของ เอกชนกับการศึกษาไทยในช่วงระยะเวลา  
เอกชนได้มีส่วนช่วยรัฐจัดการศึกษา ซึ่งในสมัยนี้รัฐก็ยังมิได้รับพิชชอบโดยตรง ยังไม่มีนโยบายหรือ  
กฎเกณฑ์ที่แน่นอนในเรื่องของการจัดการศึกษา การดำเนินการ เป็นไปตามครูผู้สอน วัดและบ้าน  
จัดได้ว่าเป็นสถานศึกษาของ เอกชนและสำหรับวัดนั้นได้มีบทบาทในเรื่องของการอุดมศึกษาสมัย  
แรกของไทยด้วย โดย "อุดมศึกษามีเฉพาะบางวัดที่มีโบสถ์บวชให้เป็นพระภิกษุสงฆ์ได้ และมี  
ศาลาการเปรียญมาก่อนแล้ว" นอกจากนี้เอกชนชาวต่างประเทศได้เป็นผู้เริ่มการศึกษาที่เรียกว่า  
โรงเรียนขึ้นในประเทศไทย ในยุคกรุงศรีอยุธยา รัชสมัย พระนารายณ์มหาราช แต่ก็ต้องหยุด  
ชะงักไประยะหนึ่ง โดย เอกชนได้มาเริ่มการศึกษาแบบโรงเรียนอีกครั้งหนึ่งในรัชสมัยพระบาท  
สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งครั้งนี้เป็นรากฐานและแบบของระบบโรงเรียนให้แก่การศึกษา  
ของไทยตั้งแต่นั้นมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ซึ่งผู้เริ่มตั้งดังกล่าวก็เป็น เอกชนชาวต่างประเทศอีก เช่น  
เคย และได้มีโรงเรียนของชาวจีนถือกำเนิดขึ้นแล้ว เอกชนได้มีส่วนช่วยจัดการศึกษาตามยุคสมัย  
ของประวัติศาสตร์ ดังต่อไปนี้ คือ

### 1. เอกชนกับการศึกษามัยสุโขทัย (พ.ศ. 1781-1921)

หลักฐานการศึกษาครั้งแรกปรากฏของไทยนั้นอยู่ในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง แม้ว่าประวัติศาสตร์มัยสุโขทัยจะยังขาดหลักฐานต่าง ๆ อีกมาก แต่สมัยนี้เป็นสมัยที่มีความหมายสำคัญมากต่อการศึกษาของไทยทุกยุคทุกสมัย แม้ในปัจจุบัน ทั้งนี้เป็นเพราะ "...เมื่อก่อนลายสือไทยนี้มี 1205 ศกปีมะแม พ่อขุนรามคำแหง ทาใครใจในใจ แลใส่ลายสือไทยนี้ ลายสือไทยนี้ จึงมีเพื่อขุนผู้นั้นใส่ไว้" (82: 6 - 10) ศักราชที่ปรากฏในศิลาจารึก คือ มหาศักราช 1205 ตรงกับ พ.ศ. 1826 (83: 14)

ดังนั้นในปี พ.ศ. 1826 จึงนับได้ว่า เป็นปีที่ไทยเราเริ่มมีตัวอักษรเป็นของตัวเอง ไม่ต้องไปเรียนอักษรขอม อักษรมอญหรือของชาติอื่น ซึ่งใช้ปนเปกันในเวลานั้น ทำให้เกิดความสะดวกแก่ผู้เรียนหนังสือเป็นอันมาก นอกจากนี้ยังถือว่าเป็นสัญลักษณ์สำคัญยิ่งของความเป็นชาติไทย (37: 3 - 4) และยังเป็นเครื่องแสดงว่าชาติไทยเป็นชาติที่มีความเจริญมาแล้วชาติหนึ่ง (28: 51)

สมัยสุโขทัย นโยบายในการจัดการศึกษายังไม่มีกำหนดแน่นอนลงไป การเล่าเรียน และสถานที่เรียน ยังเป็นเรื่องส่วนตัวโดยมาก ดังนั้น นโยบายในการจัดการศึกษาก็ขึ้นอยู่กับสถานที่ที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษานั้น ที่จะดำเนินการให้การศึกษา และจัดระบบการดำเนินงานในสถานศึกษา เป็นนโยบายที่เน้นทางด้านศาสนามากที่สุดรองลงมาคือ ด้านศิลปศาสตร์ และอักษรศาสตร์ (4: 19 - 20)

สมัยนี้รัฐและวัดร่วมกันจัดการศึกษาให้แก่ประชาชน ประชาชนจะส่งบุตรหลานไปศึกษาหาความรู้ที่วัด (84: 7) รัฐและวัดร่วมกันเป็นศูนย์กลางแห่งประชาคม ดังนั้นกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐ และวัดย่อมเป็นการสอนประชาคมไปในตัว (43: 1) นั่นก็คือ การจัดการศึกษาในสมัยนี้จะเป็นการดำเนินงานที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการทำนุบำรุงและส่งเสริมการพระศาสนา จริยธรรม ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และการปกครองของไทย นั้นเอง (85: 2)

วิชาที่เรียน คือ ภาษาบาลี ภาษาไทย และวิชาสามัญชั้นต้น ครู คือ พระที่เชี่ยวชาญภาษามวลีเป็นผู้สอน สมัยนี้เรียนภาษาบาลีกันเป็นพื้น ใครรู้พระธรรมวินัยแตกฉานก็นับว่าเป็นปราชญ์ (43: 2) เมื่อพิจารณาจากไตรภูมิพระร่วงอันเป็นพระราชนิพนธ์ของ

พระมหาธรรมราชาลิไท ซึ่งกรมหมื่นพิทยาลาภฤทธิยาภรณ์ทรงยกย่องว่าเป็นตำราในสมัยโบราณ เล่มแรกที่แต่งแบบตำราสากลในปัจจุบัน กล่าวคือ บอกรายชื่อคัมภีร์ หนังสือต่าง ๆ ที่ท่านค้นคว้า มาลงให้เป็นอันมาก (86: 167) จะพบว่า ความรู้ที่เรียนกันสมัยสุโขทัยเป็นเรื่องศาสนา ภูมิศาสตร์ มานุษยวิทยา รัฐประศาสนศาสตร์ ดาราศาสตร์ และจริยธรรม และเมื่อพิจารณาจาก นางนพมาศ หรือ ตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ ฝ่ายทหารจะเรียนรู้ศิลปศาสตร์ เพลงอาวุธ ตำราพิชัยยุทธ ส่วนพลเรือนจะเรียนคัมภีร์ไตรเวท ไตรวิชา ไทราศาสตร์ ดาราฤกษ์ เวชกรรม วิชาช่าง ฝ่ายสตรีเรียนวิชาช่างสุวรรณสาย แกะปั้น ปักทองร้อยกรอง เย็บย้อม (87: 176) สำหรับวิชาชีพ หรืออาชีพศึกษา จะเรียนกันภายในครอบครัวหรือตามท้องถิ่นเป็นการเล่าเรียน แบบสืบตระกูล เป็นมรดกตกทอดกันมา (88: 1)

สถานศึกษา หรือสถานที่เล่าเรียนนั้น ที่สำคัญ คือ วัดและสำนักราชบัณฑิต ดังที่ พระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ ตวละลักษมณ์) เมื่อครั้งยังเป็นหลวงประเสริฐอักษรนิติ ได้แยก การศึกษาในสมัยสุโขทัยออกเป็น 2 ประเภท คือ ฝ่ายราชอาณาจักร กับฝ่ายพุทธจักร โดยที่ ฝ่ายพุทธจักรเป็นการศึกษาเกี่ยวกับ พระศาสนาโดยตรง ในขณะที่ฝ่ายราชอาณาจักร คือการเรียน ที่วัดสำหรับราษฎรทั่วไป และสำหรับลูกหลานข้าราชการและเจ้านาย จะเรียนกันที่สำนักราชบัณฑิต (89: 176)

สำหรับผู้สอน นอกจากพระ ราชบัณฑิต และผู้เชี่ยวชาญของแต่ละสกุลในครอบครัว หรือในหมู่บ้านแล้ว ในสมัยพ่อขุนรามคำแหง พระองค์ทรงเอาพระทัยใส่ในการให้การศึกษาแก่ ประชาชน และข้าราชการ ดังจะเห็นได้จากการที่พระองค์ทรงอบรมข้าราชการในเรื่อง รัฐฎาภิบาลโยบาย พระราชบรมราชาวาท พระองค์ทรงเป็นครูผู้รู้ยิ่ง ดังปรากฏในศิลาจารึกว่า

พ่อขุนรามคำแหงนั้นหาเป็นท้าวเป็นพระยาแก่ไทยทั้งหลาย หาเป็นครูอาจารย์สั่งสอนไทย ทั้งหลายให้รู้บุญธรรมแท้ แต่คนอันมีในเมืองไทย ด้วยรู้ ด้วยหลง ด้วยกลัว ด้วยกล้า ด้วยแคะ ด้วยแรง หากคนจักเสมอมิได้ อาจปราบฝูงข้าศึก มีเมืองกว้าง ช้างหลาย...

(82: 6 - 10)

ภาพรวมของการศึกษาศสมัยสุโขทัยได้มีการบรรยายไว้ในหลายลักษณะ เช่น เป็น การศึกษาแผนโบราณ (43: 1) เป็นการศึกษาออกโรงเรียนยังไม่มีหลักสูตร แบบเรียน และ การวัดผล (84: 7) เป็นระบบการศึกษาแบบเก่า มีกระบวนการถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความเชื่อ ภายใต้คุณธรรมพุทธศาสนา และค่านิยมตามประเพณีของสังคมในขณะนั้น (90: 6) หรือ "The basic patterns of Thai education" (31: 6) เป็นต้น และได้มีการ

บรรยายไว้ในอีกลักษณะหนึ่งที่น่าสนใจคือ " เป็นการศึกษาที่เป็นแนวคิดของคนไทยที่คิดได้เอง และปฏิบัติได้เอง เป็นสิ่งที่คนไทยควรยกย่องนับถือตนเอง แสดงถึงความเป็นตัวของตัวเองของคนไทยเป็นอย่างยิ่ง" (28: 51 - 52)

เมื่อมอง เฉพาะลงใน เรื่องของ เอกชนกับการศึกษาในสมัยนี้ย่อม เห็นได้ชัดว่า รัฐ วัตถุประสงค์ช่วยกันจัดการศึกษา ราษฎรหรือเอกชนจะช่วยกันถ่ายทอดวิชาความรู้ หรือ จัดการศึกษา โดยเฉพาะในด้านวิชาชีพกันตามหมู่บ้าน หรือครอบครัว วัดและบ้านถือได้ว่าเป็นสถานศึกษาของเอกชน (91: 11) อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีหลักฐานปรากฏว่าได้มีการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นเป็นสถานศึกษาในสมัยนี้แต่อย่างใด

## 2. เอกชนกับการศึกษาศูนย์กรุงศรีอยุธยา (พ.ศ. 1893-2310)

การศึกษาในสมัยนี้ได้เปลี่ยนรูปต่างไปจากการศึกษาในสมัยสุโขทัย เพราะการศึกษาทั่วไปตกอยู่แก่วัด (43: 2) ดังที่กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงอธิบายการสร้างวัดในสมัยกรุงศรีอยุธยาไว้ว่า

การสร้างวัดในสมัยกรุงศรีอยุธยา สังเกตดู เห็นว่าผิดกับ เมื่อครั้งกรุงสุโขทัยบางอย่าง คืออย่างหนึ่ง ในบรรดาวัดดู เหมือนจะมีโบสถ์แทบทั้งนั้น เพราะในสมัยกรุงศรีอยุธยา การที่บวชเรียนมาถือ เป็นประเพณีว่า ผู้ชายทุกคนควรจะต้องบวช เป็นเหตุให้มีจำนวนพระสงฆ์มากมายขึ้นหลายเท่า จึงต้องมีโบสถ์และกุฏิที่พระสงฆ์อยู่ตามวัดโดยมาก ... อีกประการหนึ่ง เมื่อประเพณีที่บวชเรียนแพร่หลายย่อมมีผู้บวชแต่ชั่วคราวโดยมาก ถือเอาการศึกษาเป็นสำคัญของการที่บวช การเล่าเรียนจึงเจริญขึ้นตามวัด วัดจึงได้เป็นที่ศึกษาสถาน ผู้ปกครองมักพาเด็กไปฝาก เพื่อให้เล่าเรียน ทำนองเดียวกับโรงเรียนประชาบาลทุกวันนี้ (92: 152) และวัดยังมีความสำคัญต่อการศึกษามากยิ่งขึ้น เห็นได้ชัดในสมัยพระเจ้าบรมโกศ ซึ่งทรงกวัดกัน การศึกษาทางพระศาสนา มาก ถึงกับไม่ทรงแต่งตั้งเป็นข้าราชการ ถ้าผู้นั้นยังไม่เคยอุปสมบทมาก่อน (87: 176) ซึ่งประเพณีนี้ยังผลให้วัดทุกแห่ง เป็นโรงเรียน และพระภิกษุทุกรูป เป็นครู ทำหน้าที่อบรมสั่งสอนศิษย์ของตนตามความสามารถที่จะจัดได้ โรงเรียนในสมัยนี้ ยังไม่มีอาคารปลูกขึ้นสำหรับใช้เป็นที่เรียนโดยเฉพาะ แต่เป็นลักษณะศิษย์ใครใคร่ก็สอนอยู่ที่กุฏิของตน ตามความสะดวกและความพอใจ พระภิกษุรูปหนึ่ง ๆ มีศิษย์ไม่กี่คน เพราะจะต้องบิณฑบาตมาเลี้ยงดูศิษย์ด้วย (43: 2)

สำนักเรียนนอกจากวัดแล้วในบางรัชกาลยังมีราชสำนัก และสำนักราชบัณฑิต (43: 4) ส่วนบ้านหรือหมู่บ้าน ก็ยังคง เป็นสถานที่ถ่ายทอดวิชาทางด้านวิชาชีพ ซึ่งยังคงมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับสมัยสุโขทัย และจะมีการเรียนวิชาช่าง หรือศิลปะจากวัด (85: 3)

วิชาที่เล่าเรียนกันในสมัยนี้ การศึกษาเล่าเรียนของคนในสมัยอยุธยาจะเน้นหนัก ที่การเรียนแบบไตรภาค คือ การเขียน และเลข ซึ่งก็คงจะจัดในลักษณะเดียวกันเกือบทุกแห่ง ดังที่พระยาอนุমানราชชนดิกล่าวถึง เรื่องของการศึกษาเล่าเรียนในสมัยกรุงศรีอยุธยาไว้ใน เรื่องชีวิตของชาวไทยสมัยก่อนว่า "...ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ เด็กอายุได้ 7-8 ขวบ เข้าวัดเรียน หนังสือ มีอ่าน เขียน ทำบัญชี และศึกษาเรื่องศีลธรรม จรรยา..." (85)

ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราชการศึกษาเจริญมาก มีสอนทั้งภาษาไทย บาลี สันสกฤต ฝรั่งเศส เขมร พม่า มอญ และจีน (43: 3) มีวรรณคดีประเภทใหม่ ๆ เกิดขึ้น จนได้รับยกย่องว่าเป็นยุคทองแห่งกาพย์กลอน วรรณคดีมีความเจริญสูงสุด มีวรรณคดีไทยเกิดขึ้น หลายเรื่อง เช่น สมุทรโฆษคำฉันท์ กำสรวลศรีปราชญ์ นิราศทริภูมิไชย อนิรุทธคำฉันท์ เป็นต้น (84 : 11) ส่วนในด้านการสอนภาษานั้น ได้มีการแต่งแบบเรียนภาษาไทยเล่มแรก ขึ้น คือ จินตามณี โดยพระโหราธิบดี (31: 21 - 22) ซึ่งใช้เป็นแบบเรียนกันมาจนถึงสมัย รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์(40:10)

ส่วนเด็กหญิงนั้นไม่สามารถจะเป็นลูกศิษย์พระไปเรียนวิชาต่าง ๆ กับพระที่กุฏิพระ คามวัดได้ ฉะนั้นจึงมีการฝึกอบรมกันในครอบครัว หรือในราชสำนัก ให้รู้จักทำครัว ทำขนม ทำน้ำพริก มวนบุหรี่ และจับพลู เป็นต้น (84: 13)

นอกจากนี้ เนื่องจากเป็นสมัยที่ไทยเราเริ่มมีการติดต่อกับต่างประเทศ วิชา ความรู้ต่าง ๆ ที่ได้รับความรู้จากชาวต่างประเทศมีหลายวิชา เช่น วิชาหล่อปืนไฟ วิชาใช้ ปืนไฟ ตำรายาบางอย่าง และตำราอาหาร เป็นต้น (84: 12)

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ได้มีผู้รวบรวมและเขียนตำราวิชาการไว้หลายประเภท เช่น ประวัติศาสตร์ ดาราศาสตร์ โหราศาสตร์ แพทย์ศาสตร์ สัตว์ศาสตร์ (ตำราลักษณะ ข้างและม้า) เป็นต้น (84)

การศึกษาของไทยหลังสมัยสมเด็จพระนารายณ์ จะมีความเสื่อมประการใดบ้าง ไม่อาจจะทราบได้ เพราะขาดหลักฐาน แต่มีข้อที่น่าสังเกตประการหนึ่งในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ (พ.ศ. 2275-2302) การศึกษาทางด้านอักษรศาสตร์ คงจะเจริญขึ้นมากดังเห็น ได้จากมีกวีฝีปากดีเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก นับแต่พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เจ้าฟ้าธรรมาธิเบศร์ เจ้าฟ้าหญิงกษัตริย์ และเจ้าฟ้ามงกุฎ พระมหานาค วัดท่าทราย และหลวงศรีปรีชา (เซ่ง) (37:11)



สำหรับ เอกชนกับการศึกษาในสมัยนี้นั้น นอกจากการถ่ายทอดวิชาความรู้กันตามวัด และบ้าน แล้ว ดังเช่น สมัยสุโขทัย เนื่องจากเป็นสมัยที่เริ่มมีการติดต่อกับต่างประเทศ ซึ่งชาวต่างประเทศเหล่านั้นได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาของไทยด้วย อาจกล่าวได้ว่า เป็นเอกชนชาวต่างประเทศที่เริ่มบุกเบิก ตั้งโรงเรียนตามแบบตะวันตกในประเทศไทย ถือได้ว่าเป็นครั้งแรกที่ไทยมีโรงเรียนเอกชน (93: 86)

ชาวต่างประเทศที่เริ่มเข้ามาติดต่อกับประเทศไทยเป็นชาติยุโรปชาติแรกที่เริ่มเข้ามาติดต่อก็คือ โปรตุเกส เมื่อ พ.ศ. 2054 สมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 (94: 8) ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับชาติตะวันตกตั้งแต่รัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 จนถึงสมัยพระเจ้าปราสาททองนั้นมีจุดประสงค์ที่สำคัญคือ เพื่อเป็นไมตรีทางการค้า (91: 14) และในสมัยสมเด็จพระไชยราชาธิราช เนื่องจากชาวโปรตุเกสได้ช่วยรบพม่าจนทำให้ไทยได้รับชัยชนะ พระองค์จึงได้ทรงพระราชทานที่ดินให้พวกชาวโปรตุเกสตั้งบ้านเรือนอยู่แถวบ้านดินเหนือคลองตะเคียน และพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้พวกโปรตุเกส สร้างวัด สอนศาสนาได้ตามความพอใจ ซึ่งเป็นเหตุให้มีวัดในคริสตศาสนา และคณะบาทหลวงขึ้นในเมืองไทย เป็นครั้งแรก แต่ก็ยังไม่พบหลักฐานว่าได้มีการจัดตั้งโรงเรียนของคณะมิชชันนารีขึ้นในครั้งนั้น (95: 21) และในปัจจุบันยังไม่มีหลักฐานปรากฏ เกี่ยวกับการตั้งโรงเรียนสอนหนังสือโดยตรงก่อนรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช (37: 6)

ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ กงได้มีโรงเรียนสอนหนังสือของบ้านเมืองแล้ว แต่ไม่ปรากฏว่ามีชื่ออย่างไร (37: 7) สำหรับสมัยนี้บาทหลวงฝรั่งเศส ซึ่งเข้ามาเมื่อ พ.ศ. 2203 (40: 9) ได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาต จัดตั้งโรงเรียนขึ้น เพื่อเผยแผ่คริสตศาสนาภายในโรมันคาทอลิก โดยพระองค์ได้ทรงพระราชทานความช่วยเหลือให้ความอุปการะแก่บาทหลวงฝรั่งเศส โดยพระราชทานที่ดินสร้างโบสถ์ และโรงเรียน ที่ตำบลปลาเห็ด และตำบลมหาพราหมณ์ (91: 17) อาจกล่าวได้ว่าการเริ่มต้นการจัดการศึกษาตามแบบตะวันตกได้เริ่มขึ้นเป็นครั้งแรกที่ตำบลมหาพราหมณ์ และตำบลปลาเห็ดนี้ (91: 17) พวกบาทหลวงฝรั่งเศส ได้เริ่มจัดตั้งโรงเรียนเพื่อสอนศาสนาคริสต์ มีชื่อปรากฏตามพงศาวดารว่า "โรงเรียนสามเณร" ซึ่งสร้างในราว พ.ศ. 2211 โรงเรียนสามเณรนี้เป็นสามเณรทำนองเดียวกับการเรียก "โรงเรียนประชาบาล" "โรงเรียนเทศบาล" ในปัจจุบัน (95: 12) เป็นสำนักศึกษาทางศาสนา ให้การศึกษาแก่ชนวัยรุ่น มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้อุปสมบทเป็นบาทหลวง หรืออาจ

เรียกว่าโรงเรียนเตรียมสงฆ์ (96: 25) ซึ่งนอกจากจะตั้งขึ้นเพื่อสั่งสอนชาวพื้นเมืองที่ประสงค์จะเข้ารับศีลแล้ว ก็ได้สอนหนังสือและวิชาอื่น ๆ ด้วย โดยปรากฏว่าสมเด็จพระนารายณ์ทรงส่งมหาดเล็กรุ่นเด็กเป็นจำนวนมากมาเรียนในโรงเรียนของพวกบาทหลวง จึงนับได้ว่าโรงเรียนสามเณรเป็นสำนักเรียนวิชาสามัญอีกแห่งหนึ่งด้วย (43: 4) ซึ่งโรงเรียนดังกล่าวจะมีนักเรียนส่วนใหญ่เป็นชาวต่างชาติ เช่น ชาวจีน ชาวยุวน ชาวอังกฤษ ชาวฮอลันดา วิชาที่สอนคือ วิชาภาษาละติน และวิชาหนังสือแบบยุโรป (93: 13) และพวกบาทหลวงได้แต่งหนังสือทางศาสนา แต่งไวยากรณ์ และพจนานุกรม ภาษาไทย และภาษาบาลี รวมทั้งแปลหนังสือสวดมนต์เป็นภาษาไทยด้วย (94: 157)

ใน พ.ศ. 2229 คอนสแตนติน ฟอลคอน หรือออกญาวิชาเอนทร์ ได้อุปถัมภ์สร้างโรงเรียนของบาทหลวงใหม่ชื่อว่า วิทยาลัยคอนสแตนติน (Constantine College) สามารถรับนักศึกษาได้ถึง 1,000 คน (91: 18) นอกจากนี้ก็มีโรงเรียนมหาพราหมณ์ โรงเรียนกรุงศรีอยุธยา และวิทยาลัยแห่งชาติ (College des Nations) (37: 7) จุดมุ่งหมายในการจัดตั้งโรงเรียนเหล่านี้ เพื่อผลิตนักสอนศาสนาและเพื่อเผยแพร่ศาสนา การจัดโรงเรียนปรากฏว่าจัดตามแบบของโรงเรียนในฝรั่งเศส ซึ่งระยะแรกไม่มีคนไทยเลย มีชาวยุวน เสียเป็นส่วนมาก (91: 14)

อย่างไรก็ตาม การจัดการศึกษา โดยเอกชนชาวต่างชาติคือ พวกฝรั่งเศส ดังกล่าวข้างต้น ก็มีอันต้องหยุดชะงักด้วย เกิดเหตุการณ์ไม่สงบขึ้นในคอนปลายรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ ด้วยความไม่ไว้วางใจชาวต่างชาติ และทำทัชของทหารฝรั่งเศสที่จะเข้าครอบครองอำนาจทางการเมืองในอยุธยา (91: 20)

วิทยาลัยคอนสแตนตินต้องล้มเลิกไป คงมีเพียงแต่โรงเรียนที่ตำบลมหาพราหมณ์ ซึ่งเป็นแบบโรงเรียนวัดจัดสอนเด็กก่อนอายุให้รู้จักวิชาคณิตศาสตร์ อ่านเขียนภาษาไทย และคัมภีร์ศาสนาคริสต์เท่านั้น (91: 21)

นับได้ว่าสมัยกรุงศรีอยุธยา เป็นสมัยแรกที่ไทยมีโรงเรียนเอกชนตั้งขึ้นโดยชาวต่างประเทศ ตามแบบตะวันตก โดยที่ฝ่ายไทยก็ได้ละเลย ไทยได้ทำการควบคุมและอำนวยความสะดวกให้พร้อมกันไป โดยในด้านการควบคุมนั้น ได้ทำในลักษณะข้อตกลงบางประการเกี่ยวกับเรื่องการสอนหนังสือของบาทหลวงฝรั่งเศส โดยเป็นสนธิสัญญาที่ไทยกับฝรั่งเศสได้ทำไว้ต่อกัน ณ เมือง ละโว้ (ลพบุรี) ราชธานีที่สองของไทยในเวลานั้น เมื่อวันที่

10 ธันวาคม พ.ศ. 2228 โดยมีเจ้าพระยา วิชาเยนทร์ เป็นผู้ลงนามฝ่ายไทย และมองซิเออร์ เชอวาเลีย เดอ โชมองต์ เป็นผู้ลงนามฝ่ายฝรั่งเศส สนธิสัญญาฉบับนั้นได้วางบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องการสอนหนังสือ ของบาทหลวงฝรั่งเศสไว้ พอสรุปได้ดังนี้

1. บาทหลวงจะต้องสอน แต่ข้อบัญญัติของพระเป็นเจ้าเท่านั้น ไม่นำเอาเรื่องอื่นไม่เป็นสาระมาปลูกฝังในสันดานราษฎร ซึ่งจะทำให้ราษฎรมีน้ำใจที่กระด้างกระเดื่อง ชัดแจ้งต่อรัฐบาล และพระราชกำหนดกฎหมายบ้านเมือง

2. กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการสอนหนังสือ และสอนศาสนาของคณะบาทหลวงไว้ รวมทั้งบทลงโทษ โดยพระเจ้ากรุงสยาม พระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้บาทหลวงกระทำการสอนศาสนา และวิชาการ แก่ชาวเมือง แต่ต้องไม่ขัดต่อรัฐประศาสนบาย และกฎหมายของประเทศ และให้มีสิทธิรับผู้เรียนเข้าไปอยู่ในวัด ในโรงเรียน หรือในบ้านได้ (97: 539)

ส่วนในเรื่อง การอำนวยความสะดวก ก็คือการให้การอุดหนุนช่วยเหลือเห็นได้ อย่างชัดเจน จากการที่สมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้ทรงพระราชทาน ที่ดิน สิ่งของ สำหรับสร้างโบสถ์ บ้าน และโรงเรียน แก่บาทหลวง ชาวฝรั่งเศส ที่ขอตั้งโรงเรียนสอนศาสนาในครั้งนั้น

### 3. เอกชนกับการศึกษามัยกรุงธนบุรี (พ.ศ. 2310-2325)

การฟื้นฟู และการขยายการศึกษาในสมัยนี้ยังทำได้ไม่มากนัก ทั้งนี้เนื่องจากเป็นสมัยของการกอบกู้อิสรภาพของบ้านเมือง ประกอบกับเหตุการณ์ของบ้านเมืองก็ยังไม่สงบเรียบร้อย ดังนั้นปัญหาที่สำคัญยิ่งในสมัยนี้ก็คือ การรักษาเอกราชเพื่อให้บ้านเมืองอยู่รอดปลอดภัย นอกจากนี้ผู้ที่มีความรู้ก็เหลืออยู่น้อย เพราะถูกฆ่าตายบ้าง ถูกกวาดต้อนไปเมืองพม่าบ้าง (84: 14)

การจัดการศึกษาในสมัยนี้ คงดำเนินไป เช่นเดียวกับสมัยกรุงศรีอยุธยา คือวัด และพระสงฆ์ เป็นผู้ให้การศึกษแก่ประชาชน (87: 177)

อย่างไรก็ดี แม้ว่าพระเจ้ากรุงธนบุรี จะครองราชสมบัติอยู่เพียง 15 ปี แต่ก็โปรดเกล้าฯ ให้เสาะแสวงหาและรวบรวมตำรับตำราต่าง ๆ มาเก็บไว้ที่พระอารามหลวง เพื่อใช้ในการศึกษาเล่าเรียน และทรงทำนุบำรุงการศึกษาในวัด เช่นเดียวกับในสมัยก่อน ๆ (85: 4)

สำหรับโรงเรียนของชาวต่างประเทศในสมัยนี้นั้น ยังคงมีการดำเนินการอยู่ แต่ก็เป็นกิจการที่ไม่ใหญ่โต และจริงจังนัก สมัยกรุงธนบุรียังมีบาทหลวงคาทอลิกฝรั่งเศสที่ยังคงดำเนินการเผยแผ่ศาสนาในเมืองไทยมิได้ขาด และยังมีกิจการดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนขึ้นด้วย ดังในจดหมายของมองแซนเยอร์ เลอมองถึงผู้อำนวยการคณะต่างประเทศ ลงวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2318 บอกไว้ว่า "เวลานี้เราต้องเลี้ยงคนถึง 20 คนทุกวัน เราได้ตั้งต้นจัดโรงเรียนเล็ก ๆ ขึ้นแล้ว มีนักเรียน 5 หรือ 6 คน และเรากำลังเรียกพวกบาทหลวงของเราที่อยู่เมืองปอนดิเชอรีให้กลับมาแล้ว" (95: 32)

ในระยะหลังบาทหลวงฝรั่งเศส มักวางตนเป็นผู้คอยคุ้มครองพวกเข้ารีต เช่น ห้ามพวกเข้ารีตมิให้เกี่ยวข้องในพิธีทั้งปวงที่เกี่ยวกับพิธีทางพุทธศาสนา เป็นเหตุให้สมเด็จพระเจ้าตากสิน กวี และทรงประกาศขับไล่นักบาทหลวงคาทอลิกออกจากเมืองไทย เมื่อ พ.ศ. 2323 (ค.ศ. 1780) ไม่มีมิชชันนารีฝรั่งเศสเข้ามาในประเทศไทย จากนั้นมาหลายปี จนกระทั่ง พ.ศ. 2373 (ค.ศ. 1830) บาทหลวงคาทอลิกฝรั่งเศส เริ่มฟื้นฟูการศาสนาในเมืองไทยอีกครั้งหนึ่ง โดยมีบาทหลวง ยัง บัณฑิตส์ บัลเลอแก้วซ์ พระราชาคณะแห่งมัลลอส เป็นผู้นำ (93: 17 - 18)

#### 4. เอกชนกับการศึกษามัธยมต้นโกสินทร์ตอนต้น (พ.ศ. 2325-2411)

โดยเหตุที่การศึกษาเป็นระบบย่อยระบบหนึ่งของสังคม เมื่อรูปแบบกว้าง ๆ ของสังคมต้นรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 1 จนถึงสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2325-2394) สืบเนื่องจากสมัยปลายอยุธยา รูปแบบกว้าง ๆ ของการศึกษา จึงเป็นไปในลักษณะเดียวกันด้วย กล่าวคือ เป็นการศึกษาของกุลบุตรที่วัด โดยมีพระเป็นอาจารย์ ผู้อบรมสั่งสอน ทั้งในด้านอักขรวิธี กิริยา มารยาท ค่านิยมในสังคม เมื่อถึงวัยอันสมควร กุลบุตรเหล่านี้ ก็จะบวชเรียนในพระบรมพุทธศาสนา สำหรับการศึกษาวิชาชีพนั้น เป็นการศึกษาภายในวงศ์ตระกูล สำนักของพระหรือขราวาสที่รู้จักคุ้นเคย หรือราชสำนักสำหรับกุลบุตรของชนชั้นปกครอง สำหรับกุลสตรีนั้น แหล่งความรู้ที่สำคัญที่สุดคือราชสำนักฝ่ายใน สำหรับสตรีชั้นสูงและจากมารดา หรือญาติผู้ใหญ่ฝ่ายหญิง สำหรับกุลสตรีสามัญชน โดยเน้นหนักในด้านกิริยามารยาทและคุณสมบัติของกุลสตรี เช่นความเป็นแม่บ้าน แม่เรือน ตลอดจนการเคารพ เชื่อฟัง และปรนนิบัติบิดามารดาและสามี เป็นต้น (30: 9)

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวการศึกษาได้แพร่หลาย และเริ่มมีระเบียบแบบแผนขึ้นกว่าแต่ก่อน วิชาที่เล่าเรียนก็มีมากขึ้น ในสมัยของพระองค์ได้มีการติดต่อกับชาวต่างประเทศมากขึ้น มีการจ้างชาวต่างประเทศมาทำการสอน ดังปรากฏในจดหมายเหตุของ เซอร์ จอห์น เบาวริงว่า

...แต่วิธีที่จะแสวงหาความรู้ชั้นสูงสาขาใดสาขาหนึ่ง มีอยู่น้อย ถึงกระนั้นก็ดี โดยเฉพาะในบรรดาขุนนาง ยังใฝ่ใจเรียนวิชาเครื่องจักรกลโก รู้จักใช้เครื่องมือเดินเรือ และรู้วิชาปรัชญากันมาก ค่าเล่าเรียนตามปกติในโรงเรียนสามัญที่กรุงเทพฯ เก็บจากเด็กชายคนละ 8 ดอลลาร์ หรือ 35 ซิลลิง ต่อปี และอีก 15 ดอลลาร์ เป็นค่าที่อยู่ เสื้อผ้า เครื่องเขียน และอื่น ๆ ชาวจีนที่รวยบางคนจ้างครูสอนส่วนตัว เดือนละ 8 ดอลลาร์ ห้องเรียนห้องหนึ่งอาจเข้าได้เดือนละ 2 ดอลลาร์ครึ่ง หรือต่ำกว่านั้น การศึกษาสตรีถูกทอดทิ้ง ในประเทศสยามมีน้อยคนที่อ่านหรือเขียนได้ อย่างไรก็ดี ในการแสดงละครภายในพระราชวัง สตรีคนหนึ่งบอกบทและพลิกหน้าละคอน ได้อย่างแคล่วคล่องมาก

อย่างไรก็ตามก็เป็นการเล่าเรียนกันในหมู่ผู้สนใจ มิได้แพร่หลายไปในหมู่ประชาชน และมิได้ประกาศระเบียบแบบแผนให้ถือปฏิบัติแต่อย่างใด เฉพาะในวัง ได้โปรดให้สตรีในคณะมิชชันนารี เข้าไปทำการสอนภาษาอังกฤษ ในปี พ.ศ. 2400 เป็นปีแรกที่เริ่มออกหนังสือราชกิจจานุเบกษาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์สนพระทัยภาษาอังกฤษเป็นอันมาก ทรงศึกษาจนสามารถทรงอ่าน และทรงพระอักษรภาษาอังกฤษได้คล่องแคล่ว นอกจากนั้น การพิมพ์หนังสือ ทำให้วรรณคดี และตำรับตำราต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น สะดวกแก่การซื้อหา การศึกษาของประชาชนก็เพิ่มมากขึ้น มีการส่งนักเรียนไปศึกษาในประเทศอังกฤษ และฝรั่งเศส

สมัยนี้ จึงเป็นสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงความคิด ขนบธรรมเนียม ประเพณีโบราณหลายอย่าง และเป็นการเริ่มต้นการศึกษาศึกษาสมัยปัจจุบัน (98: 8 - 9)

อาจกล่าวได้ว่ารัชกาลที่ 4 เป็นหัวเลี้ยวหัวต่อประการสำคัญในอันที่จะก่อให้เกิดมีการศึกษาแบบตะวันตกขึ้นในประเทศ (86: 43)

สำหรับเอกชนกับการศึกษาในช่วงสมัยนี้นั้น บ้านและวัดยังคงมีบทบาทเช่นเดิม นอกจากนี้ก็เป็นสมัยที่ไทยเริ่มมีการติดต่อกับประเทศตะวันตกอีกครั้งหนึ่ง อาจกล่าวได้ว่า การเข้ามาของมิชชันนารีภายใต้โปรเตสแตนต์ และนิกายโรมันคาทอลิก เพื่อเข้ามาเผยแพร่ศาสนานั้นในระยะต่อมา ได้เข้ามามีบทบาทในเรื่องของการศึกษาคด้วย กล่าวได้ว่าชาวตะวันตกเหล่านี้เป็นผู้นำเอาระบบโรงเรียนแบบตะวันตกเข้ามาเผยแพร่อีกครั้งหนึ่ง โดยเป็นรูปแบบให้กับ

การศึกษาของไทย อันเป็นเหตุให้ต้องมีการปฏิรูปการศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

อย่างไรก็ตาม สำหรับมิชชันนารีโรมันคาทอลิก ยังมีได้มีบทบาทในเรื่องของการศึกษาในช่วงเวลานี้ (93: 18, 21, 108)

สำหรับมิชชันนารี โปรเตสแตนต์ ในด้านการศึกษา ถือได้ว่าคณะสอนศาสนาคริสต์นิกาย โปรเตสแตนต์ได้มาเริ่มขึ้นก่อนในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยในปี พ.ศ. 2391 นางแมตตูน ซึ่งเป็นคณะมิชชันนารีอเมริกัน ได้เริ่มรับเด็กชาวมอญไกล้ ๆ บ้านมาสอนหนังสือให้ และต่อมาใน พ.ศ. 2395 จึงได้เริ่มตั้งโรงเรียนไปมาขึ้นในหมู่คนมอญ นับว่าเป็นการเริ่มโรงเรียนไปมาขึ้นเป็นครั้งแรก การสอนในตอนนั้นสอนเป็นภาษาไทย และในปีเดียวกับที่นางแมตตูนได้เริ่มตั้งโรงเรียนขึ้น โรงเรียนของคณะมิชชันนารีอีกแห่งหนึ่งก็ได้เปิดขึ้นที่ข้าง ๆ วัดอรุณราชวราราม โรงเรียนนี้ถือเป็นโรงเรียนประจำแห่งแรกในประเทศไทย แต่เป็นโรงเรียนสำหรับเด็กจีน สอนด้วยภาษาจีน เมื่อได้ตั้งโรงเรียนนี้ขึ้นแล้ว โรงเรียนไปมาที่นางแมตตูนได้ตั้งขึ้นก็เข้ามารวมกับโรงเรียนนี้ ใน พ.ศ. 2400 โรงเรียนได้ย้ายมาตั้งที่สำเหร่ และใน พ.ศ. 2402 ได้มีนักเรียนหญิงเข้ามาร่วมเรียนด้วยเป็นครั้งแรก และได้เปลี่ยนภาษาที่ใช้สอนจากภาษาจีนมาเป็นภาษาไทย ใน พ.ศ. 2403

โรงเรียนนี้ ถือได้ว่า เป็นส่วนหนึ่งของต้นกำเนิดของโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียนวิทยาลัย ซึ่งได้เริ่มก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2431 อันนับเป็นโรงเรียนราษฎร์แห่งแรกในประเทศไทย ที่ได้เปิดดำเนินการขึ้นในยุครัตนโกสินทร์นี้ (43: 98 - 99)

อนึ่ง ในช่วงสมัยนี้ ได้มีโรงเรียนของชาวจีนถือกำเนิดขึ้นด้วยแล้ว โดยกล่าวกันว่าโรงเรียนจีนในประเทศไทยนั้น ได้เคยมีมาเป็นเวลาช้านานแล้ว ณ เกาะแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งเกาะนั้นต่อมาได้ชื่อภายหลังว่า เกาะเรียน โรงเรียนจีนดังกล่าวสอนแต่ภาษาจีนล้วน ๆ เคยมีนักเรียนถึงราว 200 คน และดำเนินการอย่างอิสระ มิได้มีการควบคุมดูแลจากทางการในสมัยนั้นแต่อย่างใด

โรงเรียนจีนแห่งนั้น กล่าวกันว่า ตั้งขึ้นก่อนโรงเรียนอัสสัมชัญ ประมาณ 100 ปี โรงเรียนอัสสัมชัญ ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2428 ฉะนั้น โรงเรียนจีนดังกล่าว ก็คงจะตั้งขึ้นเมื่อราว พ.ศ. 2328 ต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ตั้งขึ้นตั้งแต่แรกสร้างกรุงรัตนโกสินทร์เลยทีเดียว (99: 39 - 40)

เอกชนกับการศึกษาขบวนการศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก่อนการ  
อนุมัติให้เอกชนจัดตั้งสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ในปี พ.ศ. 2508 (พ.ศ. 2414-2508)

เอกชนกับการศึกษาในช่วงสมัยนี้ ได้รับการดำเนินสืบทอดมา จากสมัยกรุงรัตนโกสินทร์  
ตอนต้น และได้รับความเอาใจใส่จากรัฐบาลมาพร้อม ๆ กับโรงเรียนหลวง ตั้งแต่เริ่มการปฏิรูป  
การศึกษารัฐบาลได้เริ่มออกกฎเกณฑ์ เพื่อให้การดำเนินการของการศึกษาโดยเอกชนเป็นไปโดย  
เรียบร้อย และมีประสิทธิภาพโดยจะเห็นได้จากการเรียกสถานที่จัดการศึกษาเอกชนว่า โรงเรียน  
เขลยศักดิ์ตามประกาศมูลศึกษา พ.ศ. 2435 และได้เปลี่ยนมาเรียกใหม่ เป็นโรงเรียนบุคคล  
ในปี พ.ศ. 2454 ตามระเบียบการศึกษาของประเทศสยาม และในที่สุด ที่ได้มีการออกพระราช  
บัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พุทธศักราช 2461 ขึ้นเป็นฉบับแรก โรงเรียนบุคคล จึงมีชื่อใหม่ว่า  
โรงเรียนราษฎร์ แต่ขึ้นมา พระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้ใช้มาจนกระทั่งถึงสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง  
ซึ่งได้มีการแก้ไขปรับปรุงทำให้ทันสมัยขึ้น ต่อมาจนถึงฉบับล่าสุดที่ใช้ในช่วงสมัยนี้ คือ พระราช  
บัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พุทธศักราช 2497

อย่างไรก็ตามในช่วงนี้เอกชนได้เริ่มพยายาม เรียกร้องขอจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา  
ต่อรัฐบาล ตั้งแต่ พ.ศ. 2453 เป็นต้นมา จนกระทั่งมาประสบผลสำเร็จเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน  
พ.ศ. 2508 อันเป็นวันที่คณะรัฐมนตรี มีมติรับหลักการให้เอกชนสามารถเข้าร่วมรับภาระจัดการ  
ศึกษาระดับอุดมศึกษาได้

นับว่าการศึกษาโดย เอกชนได้ก้าวหน้าขึ้น เป็นลำดับและก้าวหน้ามากที่สุด ในกลางปี  
พ.ศ. 2508 นี้เอง

1. เอกชนกับการศึกษาก่อนการ เปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ. 2414-2475)

การศึกษาโดย เอกชนในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นได้เป็นแบบอย่างให้เกิดการ  
ปฏิรูปการศึกษาในสมัยรัชการที่ 5 ซึ่งในสมัยนี้เอกชน หมอสอนศาสนาชาวโปรแตสแตนต์ และ  
ชาวคาทอลิก ก็ยังคงจัดตั้งโรงเรียนขึ้นอีกมากมาย เช่น โรงเรียนวัฒนาวิทยาลัย โรงเรียน  
อัสสัมชัญ และในตอนนี้ ได้เกิดโรงเรียนของเอกชนชาวไทยขึ้นแล้ว โรงเรียนแรกคือ โรงเรียน  
บำรุงวิชา ซึ่งตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2442 (100: 6) สำหรับชาวจีน ก็ได้จัดตั้งโรงเรียนจีน ชื่อ  
โรงเรียนฮั่วเอี้ยว ขึ้นเป็นต้น (99: 43)

อย่างไรก็ดี ในปี พ.ศ. 2435 อันเป็นปีที่ได้มีการจัดตั้งกระทรวงธรรมการขึ้น ก็ได้มีการประกาศเกี่ยวกับโรงเรียนมูลศึกษา เพื่อให้การศึกษาแพร่หลายถึงประชาชนพลเมือง โดยรวดเร็วทันความต้องการ ในการประกาศครั้งนี้ ได้มีระบุถึงการศึกษาของเอกชนไว้ด้วย โดยกล่าวว่า

ถ้าผู้ใดประสงค์จะตั้งโรงเรียนมูลศึกษาสามัญทั้ง 2 ชั้น ก็ยอมทำได้ โดยขออนุญาต กระทรวงธรรมการก่อน โรงเรียนที่บุคคลจัดตั้งขึ้นตั้งว่ามานี้ เรียกว่า โรงเรียนเฉลยศักดิ์ โรงเรียนมูลศึกษาสามัญทั้งสูงและต่ำ จะเปิดสอนวิชาภาษาไทยโบราณ ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน หรือภาษาแขกก็ได้ โรงเรียนประเภทนี้ เรียกว่า โรงเรียนวิเศษเฉลยศักดิ์ ค่าเล่าเรียน จะเก็บได้ในอัตราใด จะต้องได้รับอนุญาตจากกระทรวงธรรมการก่อน (42: 11)

เมื่อได้มีการร่างโครงการการศึกษา พ.ศ. 2441 ซึ่งเป็นโครงการที่มีได้ใช้ ก็ได้มีการกล่าวถึง โรงเรียนเฉลยศักดิ์ไว้ดังนี้ ใน หมวดที่ 3,4 และ 9

#### หมวด 3

โรงเรียน 3 ชนิด

19. ศึกษาสถาน การจัดเป็น 3 ชนิด ของโรงเรียนคือ

- (1) โรงเรียนหลวง
- (2) โรงเรียนเฉลยศักดิ์ในบารุง
- (3) โรงเรียนเฉลยศักดิ์นอกบารุง

และมีการอธิบายชนิดของโรงเรียนไว้พร้อมแต่ละอย่าง

หมวด 4 ว่าด้วย บารุงอุดหนุนโรงเรียนเฉลยศักดิ์

หมวด 9 ว่าด้วย การใช้จ่ายในการศึกษา

- ค่าบารุงอุดหนุนโรงเรียนเฉลยศักดิ์
- เงินขึ้นการบารุงอุดหนุนโรงเรียนเฉลยศักดิ์ (43: 124)

จะเห็นว่า ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เริ่มให้ความสนใจ การศึกษาเอกชนแล้วในหลายเรื่อง เช่นชนิด โรงเรียน การควบคุม การบารุงอุดหนุน

ต่อมา ในวันที่ 10 เมษายน 2454 ได้มีการประชุมหารือกันด้วยเรื่องจัดการ ศึกษาในมณฑลกรุงเทพฯ ซึ่งจะได้ตั้งต้นจัดพร้อมด้วยกระทรวงนครบาล ข้อความที่ได้ปรึกษาดกลง กันมีอยู่ใน "ระเบียบการศึกษาสำหรับประเทศสยาม" ซึ่งในข้อ 2 ว่าด้วยโรงเรียนจำแนกโดย ประเภทเงินที่ใช้สอย ได้กล่าวถึง โรงเรียนของเอกชนในข้อ ค ว่า " (ค) โรงเรียนที่บุคคล หรือหมู่คณะตั้งขึ้นด้วยทุนของเขาและมีจำกัดประโยชน์ใด ๆ เฉพาะหมู่คณะใด ๆ ไม่ทั่วไป เรียกว่า โรงเรียนบุคคล" (42: 41) นั่นก็คือ ได้เปลี่ยนการเรียกโรงเรียนเอกชนเสียใหม่จากโรงเรียน เฉลยศักดิ์ เป็นโรงเรียนบุคคลนั่นเอง



อนึ่ง เนื่องจากการจัดระเบียบโรงเรียนราษฎร์ที่ผ่านมายังขาดคกบพร่อง  
 แม้ทางการจะได้กำหนดให้ผู้จัดการโรงเรียนมาจดทะเบียนเพื่อพนักงานจะได้ควบคุมดูแลให้  
 กิจการดำเนินไปในทางที่ชอบแต่ก็ยังมีขาดความร่วมมือ ดังนั้น เพื่อจัดวางระเบียบการปกครอง  
 ของโรงเรียนราษฎร์ทั่วราชอาณาจักร ให้รัดกุม ชำระร้อยกรองบทกฎหมายโรงเรียนราษฎร์ไว้  
 ให้เป็นระเบียบเพื่อการควบคุมดูแลได้โดยทั่วถึง โดยเฉพาะเพื่อควบคุมโรงเรียนจีนในขณะนั้น  
 และเพื่อเป็นการคุ้มครองโรงเรียนราษฎร์ ซึ่งมีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎ  
 เกळाเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตรา "พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์  
 พระพุทธศักราช 2461" ขึ้น

พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พระพุทธศักราช 2461 นี้เป็นพระราชบัญญัติ  
 โรงเรียนราษฎร์ฉบับแรก ประกาศเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน พุทธศักราช 2461 และประกาศใน  
 ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 35 วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2461

หลังจากออกประกาศพระราชบัญญัติฉบับนี้ไปแล้วการจัดการโรงเรียนราษฎร์ใน  
 ประเทศไทยก็เริ่มเข้าสู่ความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีหลักเกณฑ์รัดกุมดีกว่าแต่ก่อน สถิติจำนวน  
 โรงเรียนราษฎร์ได้เพิ่มมากขึ้น คือก่อนหน้านั้นมีจำนวน 27 โรงเรียนแต่หลังประกาศใช้  
 พระราชบัญญัติแล้วไม่ทันครบปีปรากฏว่า สิ้นปี พ.ศ. 2461 มีโรงเรียนราษฎร์จำนวนรวมทั้งสิ้น  
 127 โรงเรียน การโรงเรียนราษฎร์ในประเทศไทยเริ่มเจริญก้าวหน้าเป็นหลักฐานบึกแผ่นมั่นคง  
 และขยายแพร่หลายรวดเร็ว นับแต่นั้นมา และเป็นผลให้การประกาศ "พระราชบัญญัติประถมศึกษา  
 พระพุทธศักราช 2464" บังคับให้เด็กที่อายุอยู่ในเกณฑ์บังคับทุกคนซึ่งอาศัยอยู่ทั่วพระราชอาณาจักร  
 ต้องเข้าเรียนหนังสือตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นไปได้อย่างรวดเร็วและบรรลุ  
 ตามความมุ่งหมาย เพราะโรงเรียนราษฎร์ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญช่วยแบ่งเบาภาระในการจัดการ  
 ศึกษาของรัฐอย่างกว้างขวาง (97: 540 - 542)

ทั้งนี้ พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้แบ่งโรงเรียนราษฎร์ออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. โรงเรียนราษฎร์ในความหมายทั่วไป หมายถึง สถานที่อันเอกชนคนใดให้  
 การศึกษาแก่นักเรียน
2. โรงเรียนอนุบาล หมายถึง โรงเรียนซึ่งมุ่งประสงค์ให้การอบรมแก่เด็ก  
 เล็ก เป็นส่วนใหญ่ (95: 17)

ในปี พ.ศ. 2470 ได้มีการออกพระราชบัญญัติแก้ไขพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2470 เพิ่มเติมเพื่อความสมบูรณ์ของพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2461 โดยเพิ่มข้อกำหนดเกี่ยวกับการควบคุมโรงเรียนมากขึ้น (101: 18 - 19) และในปี พ.ศ. 2474 ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองจำนวนโรงเรียนราษฎร์มีทั้งสิ้น คือ 1,150 โรงเรียน (102: 15)

จะเห็นได้ว่า การศึกษาเอกชนของไทยได้รับการพัฒนาขึ้นมาพร้อมกับการปฏิรูปการศึกษาเลยทีเดียว

การศึกษาโดยเอกชน ได้รับการเอาใจใส่จากทางรัฐบาลตลอดเวลา ดังจะเห็นได้จากแนวความคิดในเรื่องชนิดโรงเรียน การควบคุม การบำรุงอุดหนุนมาตั้งแต่เริ่มมีแผนการศึกษาฉบับแรก และในที่สุดได้มีการประกาศพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ฉบับแรก เมื่อพุทธศักราช 2461 อันถือได้ว่าเป็นรากฐานของกฎหมายซึ่งใช้ในการปกครองโรงเรียนราษฎร์ในสมัยต่อ ๆ มาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม ตามเอกสารเท่าที่สามารถค้นพบได้ก็ได้ปรากฏว่า การศึกษาโดยเอกชนได้ก้าวหน้าขึ้น จนกระทั่งเอกชนได้ร้องขอที่จะจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาขึ้นแล้ว ตั้งแต่ช่วง พ.ศ. 2453-2455 ดังจะได้กล่าวรายละเอียดในตอนต่อไป

## 2. เอกชนกับการศึกษา สมัยการปกครองในระบอบประชาธิปไตย (พ.ศ. 2475-2508)

ในสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 เป็นต้นมาแนวนโยบายทางการศึกษามีความสำคัญมากขึ้น เป็นลำดับ โดยจะเห็นได้ว่าการกำหนดแนวนโยบายการศึกษาของรัฐไว้ในรัฐธรรมนูญ และคำแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อรัฐสภา นอกจากนั้นยังได้ กำหนดแนวนโยบายการศึกษาไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ โดยในแผนการศึกษาแห่งชาติได้ กำหนดเป็นแนวนโยบายระยะยาว และกำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ ส่วนแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาตินั้น เป็นแนวนโยบายที่กำหนดขึ้นในช่วงระยะเวลาของแผนฯ โดยถือเป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

โดยที่แนวนโยบายการศึกษาของประเทศมีความสำคัญในการกำหนดทิศทาง และแนวปฏิบัติ เกี่ยวกับการจัดการศึกษามาตั้งแต่ เริ่มมีการจัดการศึกษาในรูปของระบบโรงเรียน เป็นต้นมา การศึกษาการจัดการศึกษาโดยเอกชนในระยะเวลานี้จะได้ยึดถือแนวนโยบายต่าง ๆ ที่กล่าวแล้วมาพิจารณาเป็นหลักสำคัญไว้เสมอ เช่นเดียวกับการศึกษาระดับอุดมศึกษา



ในช่วงระยะเวลานี้ ได้มีการประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ 3 ฉบับ คือ ฉบับ พ.ศ. 2475, 2479 และ 2494 และแผนการศึกษาแห่งชาติ 1 ฉบับ คือ ฉบับ พ.ศ. 2503 สำหรับ เรื่องการศึกษาโดยเอกชนโดยตรงก็ได้มีการประกาศใช้ พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ 2 ฉบับ คือ ฉบับ พ.ศ. 2479 และ พ.ศ. 2497 นอกจากนี้ได้มีการพยายามเรียกร้องขอจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ในช่วง พ.ศ. 2490 เป็นต้นมา จนกระทั่งประสบความสำเร็จ เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ. 2508

คณะราษฎรผู้เปลี่ยนแปลงการปกครอง ได้ให้ความสำคัญแก่การศึกษาว่าเป็นเรื่องหนึ่งที่รัฐบาลจะต้องเร่งทำนุบำรุงและปรับปรุง จึงได้กำหนดหลักการการศึกษา ซึ่งเป็นหลักหนึ่งในหลักหกประการที่จะใช้ในการบริหารประเทศ ((84: 69) และได้มีการให้จัดร่างแผนการศึกษาขึ้นใช้ใหม่ ซึ่งก็คือแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2475 ซึ่งประกาศใช้เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2475 เมื่อพิจารณาถึงแนวนโยบายการศึกษา เอกชนจากแผนการศึกษาชาติฉบับนี้ ก็พบว่าได้ระบุว่า

โรงเรียนราษฎร์ ได้แก่ โรงเรียนของบุคคล หรือคณะ ซึ่งตั้งขึ้นและหรือดำรงอยู่ด้วยทุนของเขาตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2461 และในข้อที่ 18 ในการจัดให้มีโรงเรียนทุกประเภททั้งสามัญและวิสามัญศึกษา จนพอกับจำนวนและความต้องการของพลเมืองนั้น รัฐใช้วิธีแบ่งแรง คือ จัดตั้งขึ้นเองบ้าง และยอมให้บุคคล หรือคณะจัดตั้งตามความปรารถนาของเขาบ้าง (42: 91)

แผนการศึกษาชาติฉบับนี้ ได้ใช้มาจนถึงปี พ.ศ. 2479 จึงได้มีการทำการปรับปรุงใหม่เนื่องด้วยนักเรียนต้องเสียเวลาเรียนในสายสามัญยาวเกินสมควร คือ 12 ปี และต้องไปเข้าเรียนต่อในสายวิสามัญอีก จึงได้มีการประกาศใช้ แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2479 ขึ้น (103: 2-3)

จากแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2479 ได้กล่าวถึงการศึกษาเอกชนว่า

"8 ในการจัดให้มีสถานศึกษานั้น รัฐใช้วิธีแบ่งแรง คือรัฐจัดตั้งขึ้นเองบ้าง ยอมให้เทศบาล (ประชาบาล) จัดตั้งขึ้นบ้าง และยอมให้คณะหรือเอกชนจัดตั้งตามความปรารถนาของตนบ้าง

9 รัฐอาจรับอุปถัมภ์โรงเรียนราษฎร์ตามระเบียบที่จะได้กำหนดไว้ก็ได้" (42: 117)

ในปีเดียวกันนี้เองรัฐก็ได้ทำการปรับปรุงการศึกษาเอกชน โดยได้ให้ปรับปรุงพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ โดยให้ยกเลิกพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พุทธศักราช 2461 พระราชบัญญัติแก้ไขพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พุทธศักราช 2470 กับบรรดากฎหมาย และ

ข้อบังคับอื่น ๆ โดยได้ตราพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พุทธศักราช 2479 ขึ้น (103: 7)

พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ฉบับนี้ได้อำนวยประโยชน์ให้ความสะดวกแก่โรงเรียนราษฎร์และเจ้าหน้าที่ผู้ตรวจตราควบคุม ตลอดจนได้จัดการศึกษาให้เหมาะสมแก่กาลสมัยยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะมีนโยบายที่จะส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เปิดโอกาสให้นักเรียนชั้นประถมเข้าเรียนในโรงเรียนราษฎร์มากขึ้น และกระทรวงได้วางระเบียบจ่ายเงินอุดหนุนโรงเรียนราษฎร์ตั้งแต่ พ.ศ. 2480 เป็นต้นมา (84: 76- 77)

ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้แบ่งโรงเรียนราษฎร์ออกเป็น 4 ประเภท คือ

(1) โรงเรียนราษฎร์ในความหมายทั่วไป หมายถึง สถานที่อันเอกชนจัดการให้การศึกษาแก่นักเรียนเกินเจ็ดคนขึ้นไป นอกจากโรงเรียนรัฐบาล โรงเรียนประชาบาล และโรงเรียนเทศบาล

(2) โรงเรียนอนุบาล หมายถึง โรงเรียนที่สร้างขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะเพื่ออบรมเด็กอายุต่ำกว่าเกณฑ์ภาคบังคับ โดยมุ่งสอนให้อ่านออกเขียนได้ เพื่อที่จะเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา

(3) โรงเรียนสอนศาสนา หมายถึง โรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะการสอนศาสนา

(4) โรงเรียนส่งคำสอน เป็นโรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะการสอนด้วยวิธีส่งคำสอนไปจากโรงเรียน (95: 17-18)

ในปี พ.ศ. 2480-2481 ตามข้อสังเกตเกี่ยวกับการศึกษาที่กรมศึกษาธิการ (เก่า) เขียนส่งไปลงบทความในหนังสือสถิติพยากรณ์ ได้กล่าวถึงสภาพของโรงเรียนไว้ว่า

ง. โรงเรียนราษฎร์ ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พ.ศ. 2479 และดำรงอยู่ด้วยทุนของบุคคลเอกชนหรือคณะบุคคลต่าง ๆ โรงเรียนราษฎร์แบ่งออกเป็น 4 ประเภท

1. โรงเรียนราษฎร์ ซึ่งปฏิบัติการเต็มตามพระราชบัญญัติ
2. โรงเรียนอนุบาล
3. โรงเรียนทางศาสนา
4. โรงเรียนสอนทางไปรษณีย์

โรงเรียนราษฎร์ โดยมากเกือบจะทั้งหมดทำการสอนวิชาสามัญตามหลักสูตรของรัฐบาล ที่เป็นโรงเรียนอาชีวะก็มีบ้างเล็กน้อย และในปัจจุบันนี้ยังไม่มียุทธศาสตร์หรือสถานศึกษาชั้นอุดมที่เป็นของเอกชนเลย (104: 4)

ในปีต่อ ๆ มา คือในช่วง พ.ศ. 2482-2488 ประเทศไทยต้องตกอยู่ในภาวะสงครามซึ่งทำให้การศึกษาของชาติต้องหยุดชะงักไประยะหนึ่ง

ตามเอกสารแก้ไขเพิ่มเติมข้อสังเกตเกี่ยวกับการศึกษาถึงปี พ.ศ. 2487 ในช่วง พ.ศ. 2482-2487 ได้สรุปเกี่ยวกับการศึกษาเอกชนในช่วงสงครามว่า

4 โรงเรียนราษฎร์ ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พุทธศักราช 2479 และแก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2482 และดำรงอยู่ด้วยทุนของเอกชน บริษัท หุ้นส่วน สมาคม หรือมูลนิธิใด ๆ ก็ได้ โรงเรียนราษฎร์แบ่งออกเป็น 6 ประเภทคือ

- 1) ประเภทสามัญ
- 2) ประเภทอาชีพ
- 3) ประเภทอนุบาล
- 4) ประเภททำการสอนศาสนา
- 5) ประเภททำการสอน ด้วยวิธีส่งคำสอน ไปจากโรงเรียน
- 6) ประเภทโรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่

โรงเรียนราษฎร์ส่วนมากเป็นประเภทสามัญ ทำการสอนวิชาสามัญตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ หรือหลักสูตรอื่นที่กระทรวงศึกษาธิการรับรอง ในปัจจุบันนี้ ยังไม่มีมหาวิทยาลัยหรือสถานอุดมศึกษาที่เป็นของเอกชนเลย (105: 6)

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ไทยต้องทำการปรับปรุงการศึกษานานใหญ่ มีการประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ใน ปี พ.ศ. 2494 โดยแผนฉบับนี้ ได้ระบุถึงการศึกษาเอกชน "20 การจัดทำให้มีสถานศึกษานั้น รัฐใช้วิธีแบ่งแรง คือ รัฐจัดเองบ้าง และยอมให้คณะหรือเอกชนจัดในส่วนที่ให้การศึกษาต่ำกว่าชั้นอุดมศึกษาบ้าง 21 รัฐอุปถัมภ์โรงเรียนราษฎร์ตามระเบียบ ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้" (42: 149)

2 ปีต่อมา ก็ได้มีการปรับปรุงการศึกษาเอกชนขึ้นอีกครั้งหนึ่ง โดยการประกาศใช้พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ฉบับใหม่ปี พ.ศ. 2497 (84: 88) ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้แบ่งโรงเรียนราษฎร์ออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้คือ

1. โรงเรียนอนุบาล
2. โรงเรียนประถมศึกษา
3. โรงเรียนมัธยมสามัญศึกษา
4. โรงเรียนมัธยมวิสามัญศึกษา
5. โรงเรียนอาชีวศึกษา
6. โรงเรียนการศึกษาพิเศษได้แก่

โรงเรียนเฉพาะกาล โรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ โรงเรียนสอนศาสนา โรงเรียนส่งคำสอน  
โรงเรียนกวดวิชา โรงเรียนสงเคราะห์คนพิการ และโรงเรียนศิลปศึกษา (95: 18)

หลังจากนี้ได้มีการ เปลี่ยนแผนการศึกษาอีกครั้งหนึ่ง รัฐได้ประกาศใช้แผนการศึกษา  
ปี พ.ศ. 2503 และในส่วนของเอกชน ได้ระบุไว้ว่า "23 การจัดให้มีสถานศึกษานั้น รัฐใช้วิธี  
แบ่งแรงคือ รัฐจัดเองบ้าง และส่งเสริมให้คณะหรือ เอกชนจัดในระดับที่ต่ำกว่าอุดมศึกษาบ้าง  
24 รัฐพึงส่งเสริมโรงเรียนราษฎร์และอุดหนุนตามระเบียบที่กำหนดไว้" (42: 166)

จากการศึกษานโยบายการศึกษาโดยเอกชนในช่วงเวลานี้ จะเห็นได้ว่า ทั้งแผน  
การศึกษาและพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ ยังมีได้เปิดโอกาสให้เอกชนจัดการศึกษาระดับ  
อุดมศึกษาเลย โดยเฉพาะ แผนการศึกษาชาติ พุทธศักราช 2494 และ พุทธศักราช 2503 ได้ระบุ  
ไว้อย่างชัดเจนว่า ให้รับผิดชอบการศึกษาต่ำกว่าระดับอุดมศึกษา และเมื่อย้อนดูแนวนโยบายของ  
คณะรัฐบาลที่แถลงต่อสภา ในช่วงเวลานี้ก็พบว่า เป็นแต่เพียงส่งเสริมให้มีคุณภาพและปริมาณเท่านั้น  
(95: 21) อย่างไรก็ตามในช่วงนี้ได้มีเอกชนเรียกร้องที่จะจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาขึ้นอีก  
ในช่วงปี พ.ศ. 2490 เป็นต้นมา และในครั้งนี ปรากฏว่าเอกชนได้ประสบความสำเร็จในการได้รับ  
อนุญาตให้จัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2508 ดังรายละเอียดจะได้อธิบายใน  
ตอนต่อไป

#### จุดกำเนิดของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย (พ.ศ. 2508)

จุดกำเนิดของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทย ถือเอาเมื่อคณะรัฐมนตรี ลงมติ  
รับหลักการ เปิดโอกาสให้เอกชนจัดตั้งสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้เมื่อวันที่ 15 มิถุนายน พ.ศ.  
2508 จุดกำเนิดของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนนั้น เมื่อย้อนมองไปในอดีต ก็พบว่าเอกชนก็ได้มี  
ส่วนวางแนวทางไว้บ้างแล้ว เช่นกันในความพยายามที่จะช่วยรัฐบาลจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา  
แต่ปัจจัยที่เป็นแรงกระตุ้นสำคัญอันนำไปสู่การอนุญาตให้เอกชนจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาได้ ก็คือ

การขาดแคลนสถานที่เรียนในระดับอุดมศึกษา อาจกล่าวได้ว่า ปัจจัยที่เป็นแรงกระตุ้นให้เอกชนได้รับใบอนุญาตให้ร่วมรับภาระจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา มีที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1. ความพยายามที่เอกชนจะมีส่วนช่วยรัฐบาลรับผิดชอบการศึกษาในระดับอุดมศึกษา
2. การขาดแคลนสถานที่เรียนระดับอุดมศึกษา

ความพยายามที่เอกชนจะมีส่วนช่วยรัฐบาลรับผิดชอบการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

ตามเอกสารเท่าที่สามารถค้นคว้าได้ ปรากฏว่า

ในปลายปี พ.ศ. 2453 อันเป็นต้นรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ปรากฏว่าโรงเรียนอัสสัมชัญ อันเป็นโรงเรียนที่จัดตั้งโดยเอกชน โรมันคาทอลิก มิได้มีระบุไว้ว่า เป็นโรงเรียนเซนต์สคูลหรือวิเศษเซนต์สคูล โดยมี B Martin de Tour อธิการโรงเรียนอัสสัมชัญ ได้มีหนังสือมายังพระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ อธิบดี กรมศึกษาธิการ ขอให้ยกโรงเรียนอัสสัมชัญเป็นโรงเรียนอุดม เมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน ร.ศ. 129 (พ.ศ. 2453) ซึ่งทางไทยเราจากหนังสือแผนกรมตรวจ เรื่องขอให้โรงเรียนอัสสัมชัญเป็นโรงเรียนอุดม ได้มีคำสั่ง วันที่ 12 มกราคม ร.ศ. 129 ว่า "เรื่องนี้เจ้าคุณอธิบดีบัญชาให้ตอบไปแต่เพียงว่า เวลานี้ยังไม่เป็นโอกาสที่จะขอให้เป็นชั้นอุดมศึกษาได้ แต่จะจัดการสอนชั้นอุดมศึกษาชั้นที่เดียวก็ได้"

ซึ่งทางโรงเรียนอัสสัมชัญโดยท่านอธิการ B Martin de Tour ได้มีหนังสือ วันที่ 3 กุมภาพันธ์ ร.ศ. 129 ตอบขอบใจ มายังพระยาวิสุทธิสุริยศักดิ์ อธิบดีกรมศึกษาธิการว่า

...ตามจดหมายของท่านลงวันที่ 18 ม.ค. ร.ศ. 129 ซึ่งข้าพเจ้าพึงได้รับและได้อ่าน... เป็นที่ก่อให้เกิดความโสมนัส และขอบใจท่านเป็นอย่างยิ่งด้วยได้ทราบว่า การที่ข้าพเจ้าคิดจะขยายการสอนในโรงเรียนอัสสัมชัญ ให้ถึงชั้นอุดมศึกษานั้น กรมศึกษาธิการมีความยินดี และเห็นชอบด้วย ขอให้ข้าพเจ้าคิดอ่านขยายการฝึกสอนชั้น ไม่จำกัดรอให้รัฐบาลได้กำหนดว่า เป็นชั้นอุดมศึกษาแล้วจึงจะจัดชั้น ควรจัดได้ทีเดียว

จากหนังสือตอบขอบใจดังกล่าวจึงได้มีคำสั่งจากหนังสือแผนกรมตรวจใน วันที่ 9 ก.พ. ร.ศ. 129 ว่า "เดินตามระเบียบมัธยมเท่านั้น" และ "...เมื่อไม่เป็นอุดมตามกฎหมาย ก็นับเป็นมัธยม จัดการตามเดิม"

เป็นอันว่า รัฐบาลก็ยังถือโรงเรียนอัสสัมชัญ เป็นโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาเพียงเท่านั้น และทางโรงเรียนคงจะได้มีการจัดการศึกษาชั้นอุดมศึกษาในขณะนั้น ตามหนังสือ เมื่อคราวตอบขอบใจได้เล่ามาว่า

ต่อเมื่อข้าพเจ้าได้มีคำแนะนำ อย่างน่าปลื้มใจ เช่นนี้ ข้าพเจ้าจึงมิได้รอให้รัฐบาลได้มี โอกาสกำหนดตั้ง ด้วยข้าพเจ้าเห็นว่าในเวลา นี้ ยังไม่ เป็นโอกาส อันเหมาะสมสำหรับรัฐบาล จะได้กำหนดตั้งจริงตามที่ท่านชี้แจงมา เพราะยังอยู่ในระหว่างทุกข์ ควรจะผ่อนเวลาให้บ้าง แต่ซึ่งเจ้าคุณโปรดแนะนำให้ข้าพเจ้าลงมือคิดอ่านขยาย แต่ในกาลบัดนี้ มิให้ต้องรอคอยฟังข่าว ทราบว่าเป็นการแน่นอนแล้ว คงจะเป็นที่อุททมนน้ำใจนักเรียนมิใช่น้อย และส่วนข้าพเจ้าจะถือ เสียว่า เป็นที่ขอบพระเดชพระคุณท่านอย่างยิ่ง และข้าพเจ้าเต็มใจที่จะคิดอ่านขยายการสอน ให้ครบถึงชั้น 8 ชั้น 9 (คืออุดมศึกษาปีที่ 2, ที่ 3) แต่ในปีนี้ทีเดียว มิให้จบเพียงชั้น 7 (คืออุดมศึกษาปีที่ 1) อย่างปีที่ล่วงไปแล้วก่อน จะได้สมควรประสงค์ของกาลสมัย และ ความกรุณาของกรมศึกษาธิการ ต่อโรงเรียนอัสสัมชัญด้วย... (106)

ในปลายปีของปีรุ่งขึ้น คือ ปี พ.ศ. 2454 โรงเรียนอัสสัมชัญนี้อีกเช่นเคย ได้ร้องขอ เป็นโรงเรียนชั้นอุดมศึกษาอย่างโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ซึ่งก็มิได้รับการอนุมัติตั้งจะศึกษา รายละเอียดได้จาก หนังสือกราบบังคมทูลของสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงพิศณุโลก ขอเรียนพระราช ปฏิบัติ เรื่องโรงเรียนอัสสัมชัญ ร้องขอเป็นโรงเรียนชั้นอุดมศึกษาอย่างโรงเรียนสวนกุหลาบ วิทยาลัย หนังสือที่ 67/20969 กรมการทหารบก ลงวันที่ 11 มกราคม ร.ศ. 130 (พ.ศ. 2454) ความตอนหนึ่งว่า

...แต่กระทรวงธรรมการ ได้ชี้แจงขอให้นักเรียนโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย เป็น นักเรียนอุดมศึกษาชั้นอีกแห่งหนึ่ง โดยอ้างเหตุว่า เป็นการศึกษาระดับสูงกว่ามัธยมขึ้นไป ซึ่งเป็น ชั้นอุดมศึกษาตามรูปโดยตรง จึงได้ประกาศให้นักเรียนโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย เป็นชั้น อุดมศึกษาแล้วแต่คราวนั้น , เพื่อเป็นการผ่อนผันที่จะไม่ให้พระราชบัญญัติลักษณะ เกณฑ์ทหาร ดิดขั้ค้อยู่ด้วยการ เล็กน้อยบางอย่าง แต่ในการที่ให้โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย เป็นชั้นอุดม ศึกษา นี้ ยังหาตรงความประสงค์ในพระราชบัญญัติไม่ เพราะ เป็นแต่โรงเรียนหนังสือที่สูงกว่า มัธยม ไม่ใช่วิชาการอย่างโรงเรียนยุนิเวอร์ลิตี ทั้งบัดนี้ก็ปรากฏขึ้นว่าหลักสูตรสอนของ โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยนี้ ต่ำกว่าโรงเรียนอัสสัมชัญเสียอีก จึง เป็นเหตุให้โรงเรียน อัสสัมชัญร้องขอ เป็นชั้นอุดมศึกษาบ้าง

เพราะฉะนั้น ในปัญหาที่โรงเรียนอัสสัมชัญขอเป็นชั้นอุดมศึกษา นี้ ถ้ายอมให้ก็คงลูกกลม ขึ้นในที่อื่น ๆ ต่อไปอีก จะไม่มีที่สุด ทั้งเป็นการยากที่จะขีดชั้นและตรวจสอบหลักสูตรได้ทุก ๆ แห่งให้เป็นยุติธรรม เสมอกัน ครั้นไม่ยอมให้ก็จะไม่เป็นยุติธรรม เพราะโรงเรียนสวนกุหลาบ วิทยาลัย เป็นตัวอย่างอยู่ จึงเห็นอยู่อย่าง เดียวที่ควรประกาศถอนโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ออกเสียจากชั้นอุดมศึกษา ก็จะเป็นอันตัดปัญหาข้อนี้ใน เรื่องนี้ได้ ทั้งจะได้ตรงกับความประสงค์ ของอุดมศึกษาในพระราชบัญญัตินั้นด้วย... (107)



ดังนั้น ต่อมา โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย ก็ถูกถอนออกจากเป็นโรงเรียนอุดมศึกษา ตามประกาศกำหนดนักเรียนชั้นอุดมศึกษา ตามความในพระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหารลงวันที่ 30 มกราคม ร.ศ. 130 (108: 452 - 454)

เป็นอันว่า ปัญหาการร้องขอเป็นโรงเรียนชั้นอุดมศึกษาของเอกชน คือ โรงเรียน อัสสัมชัญ ก็ได้รับการแก้ปัญหาไปดังสภาพที่กล่าวข้างต้น

ในปีรุ่งขึ้น คือในปี พ.ศ. 2455 ตามเอกสารที่ค้นพบก็ได้ปรากฏว่า ได้มีการบันทึกไว้ เป็นเอกสารที่รับรองว่าเป็นจริงว่า

พวกสอนศาสนาชาติอเมริกันจะตั้งมหาวิทยาลัยที่ฝ่ายเหนือประเทศสยาม ศก 2455  
ข่าวในบางกอกเดลีเมล

#### เชียงใหม่มหาวิทยาลัย

พวกหมอสอนคริสต์ศาสนาชาติอเมริกัน กำลังลงมือจะตั้งมหาวิทยาลัยที่ฝ่ายเหนือประเทศ สยาม ตามที่ได้ดำริไว้เมื่อเร็ว ๆ นี้แล้ว มหาวิทยาลัยนี้จะมีโรงเรียนฝึกหัดอาจารย์โรงเรียน หนึ่งกับโรงเรียนสอนวิชาอื่น ๆ อีกสี่โรงเรียน คือ โรงเรียนศิลป์ โรงเรียนวิทยา โรงเรียน แพทย์ และโรงเรียนศาสนา โรงเรียน "ปรีนส์ รอยัล" ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงก่อกำเนิดขึ้นแรกเป็นฤกษ์ในคริสต์ศักราช 1906 นั้นจะตั้งขึ้นเป็นโรงเรียนศิลป์ ส่วน โรงเรียนศาสนานั้น เรี่ยรายเงินได้ 40,000 บาทแล้ว และยังหวังอยู่ว่า เงินสำหรับตั้ง โรงเรียนแพทย์อย่างน้อยที่สุดก็จะ เรี่ยรายได้เท่านั้น เหมือนกัน โรงเรียนวิทยาจะเป็นโรงเรียน ที่สอนวิชาเพาะปลูก และสรรพวิชาข้างต่าง ๆ

ลงข่าวเป็นภาษาอังกฤษใน

บางกอกเดลีเมล ๗ วันที่

8 กรกฎาคม 131 (109)

สำหรับรายละเอียดต่าง ๆ ที่อธิบายความเกี่ยวกับเรื่องนี้ ก็ยังค้นไม่พบหลักฐานใด ๆ เพิ่มเติม และเรื่องการเรียกร้องของ เอกชนนี้ก็ปรากฏตาม เอกสารที่ค้นคว้าได้ อีกครั้งหนึ่งใน 35 ปี ต่อมา

ในปี พ.ศ. 2490 นับได้ว่าเป็นปีที่เอกชนเริ่มความพยายามที่จะเข้าร่วมรับผิดชอบในการ จัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาอีกครั้งหนึ่ง ครั้งนี้เป็นเอกชนชาวต่างประเทศ คือมิชชันนารี คณะ เพรสไบทีเรียน ด้วยเหตุผลที่ได้มีอธิบายไว้ในหนังสือ "พระคุณพระเจ้าในรัตนโกสินทร์สมัย" ในหัวข้อการบุกเบิกในระดับอุดมศึกษา ว่า "เมื่อมิชชันนารีไปถึงไทย สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ได้

กระทำไว้ก็คือตั้งมหาวิทยาลัยคริสเตียนขึ้น ในทวีปเอเชียนี้เกือบทุกประเทศที่มีงานของมิชชันนารี ก็จะมีมหาวิทยาลัยคริสเตียน นอกจากในประเทศไทย จะด้วยเหตุผลกลใดนั้นเราไม่อาจจะรู้แจ้งได้จากประวัติศาสตร์” (110: 101)

แต่เดิม ความคิดที่จะสร้างมหาวิทยาลัย ของมิชชันนารีคณะนี้ได้มีการตระเตรียมกันมาเป็นเวลานานแล้วว่า จะสร้างขึ้นในกรุงเทพฯ ถึงกับได้มีการจัดเตรียมที่ไว้แล้ว คือบริเวณที่ดินของโรงเรียนกรุงเทพคริสเตียน ที่บ้านกล้วย ถนนสุขุมวิท อันมีเนื้อที่กว่า 90 ไร่ ปัจจุบันคือ บริเวณท้องฟ้าจำลอง แต่จากการประชุมสภาคริสตจักร ที่จังหวัด เชียงใหม่ ที่ประชุมได้ตัดสินใจให้สร้างมหาวิทยาลัยขึ้นที่จังหวัด เชียงใหม่โดยกำหนดว่าจะสร้างขึ้นที่โรงเรียนปรินส์รอแยลวิทยาลัย (110: 101 - 105)

มิชชันนารี คณะเพรสไบทีเรียน จึงได้ทำหนังสือขอจัดตั้งมหาวิทยาลัยที่เชียงใหม่ ลงวันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2490 ย่างยังกระทรวงศึกษาธิการ อันเป็นเหตุให้มีประชุมอธิบดีหารือกัน และได้เสนอเรื่องไปยังคณะรัฐมนตรีหลายครั้ง ในที่สุดคณะรัฐมนตรีได้ลงมติ เมื่อวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2491 ให้ระงับ โดยมีเหตุผลว่า การตั้งมหาวิทยาลัยเป็นเรื่องสงวนไว้เฉพาะชาติ (111) สำหรับหนังสือพระคุณพระเจ้า ในรัตนโกสินทร์สมัยได้กล่าวถึงเหตุของการระงับไว้ว่า “แต่ในที่สุด ความคิดที่จะสร้างมหาวิทยาลัยก็หยุดชะงักลงอย่างสิ้นเชิง เนื่องจากรัฐบาลในสมัยนั้นเกรงว่าถ้าอนุญาตให้คริสเตียนตั้งมหาวิทยาลัยเอกชนขึ้นได้แล้ว ก็อาจจะมีผู้ไม่หวังดีต่อประเทศชาติ จะสร้างมหาวิทยาลัยขึ้นเช่นกัน เพื่อใช้เป็นฐานสำหรับแทรกแซงลัทธิทางการเมือง” (110: 105) ส่วนในหนังสือ “ประวัติศาสตร์ ไบรแอสแตนท์ 1828-1958” ซึ่งเขียนโดย เคนเนท อี เวลล์ ได้ให้เหตุผลในเรื่องนี้ ไว้ในหัวข้อ การศึกษาชั้นสูง ว่า

บอร์ค เพรสไบทีเรียน เต็มใจที่จะให้ตั้งมหาวิทยาลัยคริสเตียนขึ้นในจังหวัด เชียงใหม่ และได้อนุมัติเงินเพื่อการนี้มาแล้ว...แต่ตามกฎหมายไทยไม่มีบทบัญญัติให้ตั้งมหาวิทยาลัยเอกชนขึ้นได้ แต่ระหว่างปี ค.ศ. 1947-1950 (พ.ศ. 2490-2493) ก็ไม่มีคณะรัฐมนตรีชุดใดเต็มใจจะสนับสนุนให้มีกฎหมายชนิดนี้ขึ้น (112: 213)

ถึงแม้ว่า คณะรัฐมนตรี จะได้ลงมติไว้เช่นนั้นแล้ว มิชชันนารี คณะนี้ก็ยังมีได้ละความพยายาม ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2491 ก็ได้มีหนังสือมายัง ม.ล.ปิ่น มาลากุล ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ในขณะนั้น เพื่อขออนุญาตให้โรงเรียนปรินส์รอแยลเชียงใหม่ตั้งหรือ เปิดสอนชั้นสูงกว่าเตรียมอุดมศึกษา หลักสูตร 2 ปี สอนหลายสาขาวิชาแบบ junior college ขอดังในปี พ.ศ.

2492 ในครั้งนี้ ม.ล.ปิ่น มาลากุล ได้ทำบันทึกเสนอท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ  
ในขณะนั้นว่า

เมื่อเขาได้ขอมาใหม่เช่นนี้ ก็จำเป็นต้องพิจารณาอีก ผมเห็นว่า น่าจะตอบไปให้เขายืนยันคำ  
ร้องมาตาม พ.ร.บ. โรงเรียนราษฎร์ ซึ่งกระผมจะอนุญาตหรือไม่นั้น ก็จะต้องพิจารณา  
ต่อไป

หรือท่านรัฐมนตรี จะโปรดวินิจฉัยว่าเรื่องนี้เคยเสนอคณะรัฐมนตรีแล้ว จะเสนอใหม่  
อีกครั้งหนึ่งก็สุดแต่จะพิจารณา คณะรัฐมนตรี ได้มีมติสงวนการตั้งมหาวิทยาลัย ถ้าได้ตีความว่า  
สงวนการจัดตั้งชั้นอุดมศึกษา ก็พิจารณาได้ง่ายเข้า (111)

และได้ให้เหตุผลไว้ในคราวประชุมคณะกรรมการบริหารสภาการศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 7 ลงวันที่  
17 กันยายน 2505 ว่า "มีแต่ขอตั้ง Junior College ซึ่งก็เป็นการศึกษาชั้นอุดมศึกษา  
ซึ่งก็ได้อนุญาตไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ ฉบับก่อน (ฉบับ พ.ศ. 2494)" และ

รัฐไม่ประสงค์ ให้ต่างประเทศมาอิทธิพลเหนือนักศึกษาชั้นอุดมศึกษาของเรา ซึ่งนักศึกษา  
เหล่านี้ จะเป็นคนทำงานชั้นสูงของประเทศ ความจริงก็ไม่เห็นประเทศไหน ให้ต่างประเทศ  
ไปจัดตั้งมหาวิทยาลัย นอกจากประเทศที่เป็นเมืองขึ้น หรือประเทศที่มีการเมืองยุ่ง ๆ ส่วนใน  
ด้านคนไทย ก็ยังไม่เห็นว่าจะมีใครกล้าลงทุนในด้านนี้ ฉะนั้นจึงได้กันไว้ ไม่อนุญาตให้เอกชน  
จัดทำ (113)

เป็นอันว่าความพยายามที่เอกชนจะมีส่วนร่วม ในการช่วยรัฐจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา  
ก็ต้องสะดุดหยุดลงด้วยเหตุผล ดังกล่าวข้างต้น

อย่างไรก็ตาม ความพยายามเหล่านี้ก็ได้มีส่วนกระตุ้นให้เกิดแนวความคิดในเรื่องของ  
มหาวิทยาลัย เอกชนขึ้นในวงการการศึกษาของไทย

#### การขาดแคลนสถานที่เรียนระดับอุดมศึกษา

การขาดแคลนสถานที่เรียนระดับอุดมศึกษานั้นก็คือ การที่มีปริมาณของนักเรียนชั้น  
มัธยมศึกษาปีที่ 8 หรือมัธยมศึกษาปีที่ 5 หรือระดับเตรียมอุดมศึกษาเป็นจำนวนมากที่ไม่สามารถ  
จะเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาในสถานที่เรียน ซึ่งเรียกว่ามหาวิทยาลัยซึ่งรัฐเป็นผู้รับผิดชอบ  
ในการจัดการศึกษาระดับนี้โดยตรงแต่ผู้เดียว อันเนื่องด้วยมีสถานศึกษาในระดับนี้ ไม่เพียงพอ  
ซึ่งปริมาณของนักเรียนดังกล่าวมีแนวโน้มมากขึ้น ในทุก ๆ ปี นับว่าเป็นปัญหาใหญ่ ซึ่งได้มีการ  
พยายามแก้ไขกันในหลายวิธีทาง

ปัญหาเรื่อง เด็กจบชั้นเตรียมอุดมศึกษาแล้วไม่มีสถานที่จะให้เรียน มีมาตั้งแต่สมัย พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึงสมัยการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งมีการขยาย การประถมศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เน้นทางด้านสามัญศึกษา ไม่เน้นอาชีวศึกษา เกิดผลคือ ผู้ที่จบมัธยมปีที่ 8 มีมากเกินควร เข้ามหาวิทยาลัยก็ไม่ได้ ได้มีการหาทางแก้ไขปัญหานี้ในหลาย ทาง เช่น ยุบชั้นมัธยมปีที่ 7-8 และเปิดเตรียมอุดมศึกษาแทนในปี พ.ศ. 2481 (114) เปิดวิทยาลัยเทคนิค (115) จัดตั้งมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยขอนแก่น ดังได้กล่าว แล้วเป็นต้น แต่ที่สำคัญและเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ การศึกษาของไทยก็คือ รัฐได้ตัดสินใจให้ เอกชน เข้าช่วยแก้ปัญหาโดยคณะรัฐมนตรี ได้ลงมติให้เอกชนเข้าร่วมรับผิดชอบการศึกษาระดับอุดม ศึกษาได้เมื่อกลางปี พ.ศ. 2508

ดังได้กล่าวแล้วแนวความคิดในเรื่อง เอกชนกับการศึกษาระดับอุดมศึกษาของไทยนั้น ได้ มีมาแล้วตั้งแต่ พ.ศ. 2453 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและจาก เอกสาร ข้อสั่งเกตเกี่ยวกับการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเอาไปลงเป็นบทความในหนังสือสถิติ พยากรณ์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2480-2487 ก็ได้ตั้งข้อสั่งเกตไว้ว่า "ในปัจจุบันนี้ ยังไม่มีมหาวิทยาลัย หรือสถานอุดมศึกษาที่เป็นของเอกชนเลย" นอกจากนั้นในปี พ.ศ. 2484 ก็ได้มีร่างพระราชบัญญัติ มหาวิทยาลัย ซึ่งมีเนื้อความบางมาตราที่อนุญาตให้เอกชนและต่างด้าวจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ได้ ท้ายที่สุดคือความพยายามของเอกชนชาวอเมริกันที่จะจัดตั้งมหาวิทยาลัย และจัดการศึกษา ระดับอุดมศึกษาในช่วงปี พ.ศ. 2491 และ 2492 ซึ่งเรื่องก็ตกไปด้วยรัฐบาลขณะนั้นมีได้อนุญาต

อย่างไรก็ตามตามเอกสาร เท่าที่สามารถค้นคว้าได้ในเรื่องของการขาดแคลนสถานที่ เรียน ในระดับอุดมศึกษาและมีการเสนอแนวความคิดให้ฝ่ายเอกชน เข้าช่วยรับภาระจัดตั้งสถานที่ เรียนเพื่อแก้ปัญหา ปรากฏว่า ได้มีความพยายาม ถึง 4 ครั้ง ในการเสนอแนวความคิดดังกล่าว จนเป็นที่ยอมรับของคณะรัฐบาล ดังนี้ คือ

1. การเสนอ "ร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2498" โดยนาย ทิม ภูริพัฒน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดอุบลราชธานี
2. การหาทางเพิ่มสถาบันชั้นอุดมศึกษาของกรมการศึกษามหาวิทยาลัยแห่งชาติ
3. เสียงเรียกร้องให้เอกชนร่วมรับภาระจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา จาก ประชาชน หนังสือพิมพ์ และโรงเรียนราษฎร์ ในช่วง พ.ศ. 2498-2507

4. เสียงเรียกร้องให้เอกชนร่วมรับภาระจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาจากประชาชน หนังสือพิมพ์ และโรงเรียนราษฎร์ ในช่วง พ.ศ. 2507-2508

1. การเสนอ "ร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2498" โดย นายทิม ฎริพัฒน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัด อุบลราชธานี

ในวันที่ 14 มกราคม 2498 ได้มีความพยายามเรียกร้องให้อนุญาตใช้เอกชนเข้าจัดตั้ง มหาวิทยาลัย ถึงกับมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร นายหนึ่งจาก จังหวัดอุบลราชธานี คือ นายทิม ฎริพัฒน์ เป็นผู้เสนอ "ร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยเอกชน พ.ศ. 2498" (116)

โดยมีเหตุผลว่า

เนื่องด้วยมหาวิทยาลัยในประเทศไทยเวลานี้ มีแต่ของรัฐบาลจัดตั้งขึ้น และมีรวมอยู่ใน กรุงเทพฯ แห่งเดียว สถานที่เล่าเรียนไม่เพียงพอ และไม่สะดวกแก่ผู้ประสงค์จะ เข้าศึกษา เล่าเรียน จึงสมควรที่รัฐบาลจะหาหนทางให้มีมหาวิทยาลัยขึ้นหลาย ๆ แห่ง และมีการกระจาย ไปทั่วราชอาณาจักรในหัว เมืองใหญ่ ๆ แต่เป็นที่ทราบแล้วว่า รัฐบาลยังไม่มีกำลังจะจัดทำได้ จึงควรอนุญาตให้เอกชนช่วยจัดตั้งขึ้น เพื่อแบ่งเบาภาระรัฐบาล ทั้งในทางการเงิน และการจัด ดำเนินงานในมหาวิทยาลัยจะได้เป็นหนทางนำความเจริญก้าวหน้ามาสู่ประเทศชาติได้รวดเร็ว ยิ่งขึ้น (117)

แต่ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรลงมติในคราวประชุมครั้งที่ 7/2498 ในวันที่ 11 สิงหาคม 2498 ไม่รับหลักการ ฉะนั้นร่างพระราชบัญญัติ ฉบับนี้จึงตกไป (118) ด้วยเหตุผลหลายประการและที่สำคัญก็คือ ขัดกับแผนการศึกษาแห่งชาติ (เวลานั้นคือ แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2494) ซึ่ง อนุญาตให้เอกชน เข้าร่วมรับภาระจัดการศึกษาในส่วนที่ให้การศึกษาต่ำกว่าชั้นอุดมศึกษา (119)

2. การหาทางเพิ่มสถาบันชั้นอุดมศึกษาของกรมการสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติ

ปีต่อมาคือ ในปี พ.ศ. 2499 ได้มีการจัดตั้งสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติขึ้น ด้วยเหตุผลที่ว่า

ก็เพื่อจะสร้างมาตรฐานการศึกษาของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเทศไทยให้ทัดเทียม กับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ จึงได้รวมมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเทศไทยเข้าด้วยกัน เพื่อเป็นศูนย์กลาง โดยมีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เพื่อจะได้พิจารณาปรับปรุงการศึกษาชั้น มหาวิทยาลัยของประเทศไทย ให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น (120)

ในช่วงนี้ ปัญหาในเรื่องของสถานที่เรียนระดับอุดมศึกษามีไม่เพียงพอ ได้ถูกหยิบยกขึ้นมา พิจารณากันอย่างจริงจังโดยในการประชุมกรรมการสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติ ครั้งที่ 1/2500 ในวันที่ 3 มิถุนายน ประธานในที่ประชุมได้แถลงว่า "ปัญหาที่รัฐบาลประสบอยู่ในขณะนี้ คือ สถานที่เรียนชั้นอุดมศึกษามีไม่พอรับนักเรียนที่สำเร็จชั้นเตรียมอุดมศึกษาแล้ว เป็นเหตุให้นักเรียน ตกค้างมาก จึงขอให้ที่ประชุมทำการพิจารณาเรื่องการหาทางเพิ่มสถาบันชั้นอุดมศึกษา" (121) ซึ่งในที่ประชุมครั้งนี้ได้เสนอความเห็นที่เห็นว่า "รัฐบาลควรเปิดโอกาสให้เอกชน หรือต่างประเทศ จัดสร้าง มหาวิทยาลัยได้ดัง เช่นในต่างประเทศจัดทำอยู่ คือ มีมหาวิทยาลัยของรัฐของเอกชน และของมูลนิธิ แต่ควรกำหนดระเบียบและหลักการให้รัดกุม" (121)

เพื่อทำการพิจารณาเรื่องนี้ ที่ประชุมได้ลงมติให้แต่งตั้งอนุกรรมการชุดหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วย พลอากาศโทมณี มหาสันตนะ เวชยันตรังสฤษฏ์ เป็นประธานอนุกรรมการ

ม.ล.ปิ่น มาลากุล	เป็น	อนุกรรมการ
พลอากาศเอกเพิ่ม ลิ้มปัสวีศักดิ์	เป็น	อนุกรรมการ
ดร.อัมพร มีสุข	เป็น	อนุกรรมการ
ดร.สาโรช บัวศรี	เป็น	อนุกรรมการ
ผู้แทนของแต่ละมหาวิทยาลัย	เป็น	อนุกรรมการ
ดร.กำแหง พลาญกูร	เป็น	อนุกรรมการ และเลขานุการ (121)

คณะอนุกรรมการได้ประชุมกันหนึ่งครั้ง เมื่อวันที่ 20 กันยายน 2500 ได้พิจารณาใน 3 เรื่องสำคัญ สำหรับ เรื่องการให้โอกาสเอกชนร่วมรับภาระจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาอัน เป็นเรื่อง ที่ 3 ได้มีการพิจารณาว่า

การให้เอกชนตั้งสถาบันชั้นอุดมศึกษา ที่ประชุมได้อภิปรายถึงทางได้ทางเสียในเรื่องนี้และสรุปลงความเห็นที่ว่าการตั้งสถาบันชั้นอุดมศึกษาเป็นหน้าที่โดยตรงของรัฐ ที่จะจัดทำตามรัฐธรรมนูญ ส่วนการขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ เช่นที่ทำอยู่แล้วก็เป็นสมควร

(122)

เป็นอันว่าความหวังของเอกชน ก็ยังดูกลางเสื่ออยู่เช่นเดิม

3. เสียงเรียกร้องให้เอกชนร่วมรับภาระจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา จากประชาชน หนังสือพิมพ์และโรงเรียนราษฎร์ ในช่วง พ.ศ. 2498-2507

ตามเอกสารที่ค้นคว้าได้ปรากฏว่าการเสนอแนวความคิดให้เอกชนจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาก็ได้มีตามหน้าหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ บ้างแล้ว เช่นในปี พ.ศ. 2498 เป็นเรื่องราวในหนังสือพิมพ์ (ไม่ปรากฏชื่อ) ลงวันที่ 18 มกราคม 2498 เรื่องมหาวิทยาลัยเอกชน ของนายทิม ภูริพัฒน์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดอุบลราชธานี โดยได้กล่าวว่า

เราเชื่อว่า เอกชนหรือคณะบุคคลที่มีกำลังเงินเพียงพอที่จะดำเนินการจัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นได้ในเมืองไทยนั้นมีอยู่ แต่ในเมื่อการจัดตั้งมหาวิทยาลัยมิได้ขึ้นอยู่กับเงินประการเดียวแล้วจึงเป็นหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎร และรัฐบาลควรจะได้พิจารณาด้วยความรอบคอบ เพราะกิจการบางอย่างนั้นจะอาศัยแต่เพียงเจตนาดี อย่างเดียวหาได้ไม่ จำต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย พร้อมทั้งการคำนึงถึงคุณและโทษอันพึงเกิดขึ้นจากการนั้นในภายหน้าด้วย (123)

ในปี พ.ศ. 2499 หนังสือพิมพ์ (ไม่ปรากฏชื่อ) ฉบับหนึ่งได้กล่าวถึงการขอจัดตั้งมหาวิทยาลัย โดยมีชัชชนาริชาจขออเมริกันในอดีตที่ผ่านมาว่า

เมื่อสัก 5-6 ปี ผู้เขียนเคยจำได้ว่าองค์การศาสนาพวกอเมริกันจะเปิดมหาวิทยาลัยที่บ้านกล้วย บางกะปิ แต่ไม่ทราบคิดขัดขวางรัฐบาลอย่างไร ที่บ้านกล้วย 80 ไร่ เห็นว่าจะขายให้รัฐบาลสร้างอาคารสงเคราะห์เสียแล้ว รัฐบาลเมื่อเห็นว่าไม่สามารถจะขยายการรับนิสิตและนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้นได้ก็ควรจะเปิดโอกาสให้เอกชนที่เขาสามารถจะทำได้อย่างแบบในต่างประเทศ เพราะคนเราทุกวันนี้อาศัยศึกษาหาความรู้ในวิชาชีพแขนงต่างๆ ...

(124)

ในปี พ.ศ. 2502 ได้มีการเปลี่ยนแปลงอีกครั้งหนึ่งคือ ได้มีการจัดตั้งสภาการศึกษาแห่งชาติขึ้น เพื่อทำหน้าที่แทนสภามหาวิทยาลัยแห่งชาติ (125)

ในขณะนี้ ได้มีการถกเถียงกันแล้วเช่นกันในเรื่องการอนุญาตให้เอกชนร่วมรับผิดชอบจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ได้มีการถกเถียงกันในปัญหาที่ว่า เด็กนักเรียนไม่มีที่เรียนจะทำอย่างไร

(126)

หนึ่งในช่วงนี้ หนังสือพิมพ์ สยามรัฐ คอร์รัปชั่นแก๊งค์คิดจากข่าวประจำวันวันที่ 20 พฤษภาคม 2502 โดย "สารนิทัศน์" ได้กล่าวถึงปัญหาในการที่มีที่เล่าเรียนระดับอุดมศึกษาไม่เพียงพอว่า

อนึ่ง ยังจำได้ว่า ในสมัยรัฐบาลก่อน ได้มีองค์การฤศลของรัฐบาลแห่งหนึ่ง ได้ติดต่อทาบทามมายังรัฐบาลไทย เพื่อจัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นในประเทศไทย แต่ปรากฏว่ารัฐบาลสมัยนั้นไม่อนุมัติ ซึ่งอาจจะ เป็นเพราะขัดกับนโยบายอย่างใดอย่างหนึ่งของรัฐบาลสมัยนั้น โครงการมหาวิทยาลัยของสหรัฐจึงล้มเหลวไป จึงเป็นที่น่าเสียดายเป็นอย่างยิ่ง เพราะอย่างน้อยที่สุดมหาวิทยาลัยที่จะตั้งขึ้นโดยเอกชน ก็สามารถจะระบายนความต้องการของเด็กที่ต้องการศึกษา

ในชั้นอุดมศึกษาได้เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นประเด็นย่อย ๆ อีกประเด็นหนึ่ง รัฐบาลชุดนี้ควรจะสนใจ และ เรียกเรื่องจากกระทรวงศึกษาธิการ มาพิจารณาดำเนินการต่อไปตามสมควร เพราะอย่างน้อย ก็คงจะให้ประโยชน์แก่รัฐบาลที่จะช่วยคลี่คลายปัญหาโรงเรียนมีไม่พอกับความต้องการไปได้มีใช้น้อย (127)

ประการสำคัญอันหนึ่งคือ ในปี พ.ศ. 2503 ได้มีการเปลี่ยนแปลงแผนการศึกษาแห่งชาติอีกครั้งหนึ่ง รัฐบาลได้ประกาศใช้แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 โดยในส่วนของเอกชนได้ระบุไว้ข้อหนึ่งว่า "23 การจัดให้มีสถานศึกษานั้น รัฐบาลใช้วิธีแบ่งแรงคือ รัฐบาลเองบ้าง และส่งเสริมให้คณะหรือเอกชนจัดในระดับที่ต่ำกว่าอุดมศึกษาบ้าง" จะเห็นได้ชัดเจนว่าจวบจนถึงปี พ.ศ. 2503 เอกชนก็ยังมิได้รับความสนใจให้เข้าร่วมรับผิดชอบในเรื่องการศึกษาระดับอุดมศึกษา

ต่อมาในปี พ.ศ. 2505 ได้มีเอกชน คือ นายแพทย์ ร.ค.กุศล จันทรกุล ได้ยื่นขออนุญาตตั้งมหาวิทยาลัยประชาธิปก ซึ่งเรื่องนี้ได้นำสู่ที่ประชุมคณะกรรมการบริหารสภาการศึกษาแห่งชาติในวันที่ 2 พฤษภาคม โดยประธานในที่ประชุมได้ชี้แจงว่า

เรื่องที่เอกชนคิดจัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้น เป็นเรื่องสืบเนื่องจากมีนักเรียนสำเร็จประโยคเตรียมอุดมศึกษาเป็นจำนวนมาก แต่ตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 อนุญาตให้เอกชนจัดสถานศึกษาได้แต่ในระดับต่ำกว่าอุดมศึกษา หนังสือพิมพ์ได้มาสัมภาษณ์ขอทราบเหตุว่า ทำไมไม่อนุญาตให้เอกชนจัดตั้งสถานศึกษาชั้นอุดมศึกษาซึ่งก็ตอบไปแล้วว่า ทั้งนี้เพราะปัจจุบันยังไม่ปรากฏว่ามีเอกชนคนใดมีเงินพอที่จะจัดทำได้ แผนการศึกษาแห่งชาตินี้ย่อมเปลี่ยนแปลงได้ในเมื่อถึงเวลาจำเป็น ผู้สัมภาษณ์ได้ขอทราบว่าการจัดตั้งมหาวิทยาลัยจำเป็นต้องใช้เงินประมาณเท่าใด ซึ่งก็ได้ตอบไปแล้วว่า การจัดตั้งมหาวิทยาลัยจะต้องใช้เงินอย่างต่ำ ไม่น้อยกว่า 50 ล้านบาท (128)

ที่ประชุมได้พิจารณาว่าควรจะตอบนายแพทย์ ร.ค.กุศล จันทรกุล ไปอย่างไรจึงจะไม่มีผลสะท้อนมาว่า รัฐบาลไม่สนับสนุนประชาชนในเรื่องอุดมศึกษา ซึ่งที่ประชุมได้มีความเห็นสอดคล้องกับท่านประธานว่า "ขอให้ศึกษาธิการจังหวัดไปพบนายแพทย์ ร.ค.กุศล และแจ้งให้ทราบว่าทางรัฐบาลไม่สามารถพิจารณาข้อเสนอได้ เพราะผู้เสนอมิได้เสนอโครงการอย่างละเอียดมาด้วย การจัดตั้งมหาวิทยาลัยจำเป็นต้องมีโครงการอย่างละเอียดก่อน" (128)



เรื่องการขาดแคลนสถานที่เรียนและการเปิดโอกาสให้เอกชนตั้งมหาวิทยาลัยได้ เป็นเรื่องจริงจังมากยิ่งขึ้น เมื่อสำนักบริหารของนายกรัฐมนตรี ได้ทำบันทึกข้อความเรื่องการเปิดโอกาสให้เอกชนตั้งมหาวิทยาลัย เสนอต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณา ลงวันที่ 27 สิงหาคม 2505 โดยได้นำเสนอว่า

ด้วยกรมตำรวจได้เสนอประมวลข่าวสดับตลับฟังเสียงประชาชนวิพากษ์วิจารณ์เหตุการณ์ตามท้องที่ต่าง ๆ ระหว่างวันที่ 11-19 กรกฎาคม 2505 เกี่ยวกับการจัดตั้งมหาวิทยาลัยว่า ตามที่รัฐบาลจะจัดตั้งมหาวิทยาลัยประจำภาคเหนือ ภาคอีสานและภาคใต้ นั้น ยังไม่เพียงพอ กับปริมาณพลเมืองซึ่งเพิ่มขึ้นทุกปี และนักศึกษาที่มากขึ้นเป็นลำดับ ควรเปิดโอกาสให้เอกชนตั้งมหาวิทยาลัยได้ กับควรขยายสถานที่ของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เพื่อรับนักศึกษาให้ได้มากขึ้น การศึกษาทางนิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ อักษรศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ ไม่ต้องมีอุปกรณ์การสอน และการเรียนมากนัก ควรเปิดรับนักศึกษาเวลากลางคืน ซึ่งต่างประเทศเขาทำกัน จะแบ่งเบาภาระของรัฐบาลได้มาก หนังสือพิมพ์เกือบทุกฉบับเห็นชอบด้วย

สำนักบริหารของนายกรัฐมนตรีพิจารณาแล้ว เห็นว่าความดำรินี้เคยพิจารณากันมาแล้วในสมัยรัฐบาลก่อน ๆ ถึงกับมีผู้แทนราษฎร นายหนึ่ง เสนอร่างพระราชบัญญัติขึ้นมาแต่คณะรัฐมนตรีในสมัยนั้น ลงมติไม่รับหลักการ

โดยที่ปัจจุบันมีผู้สำเร็จการศึกษาในระดับเตรียมอุดม เป็นจำนวนมาก แต่ไม่สามารถจะเข้าศึกษาต่อได้ในระดับอุดมศึกษา เนื่องจากสถาบันมีจำนวนจำกัด แต่ละสถาบันก็พยายามเข้มงวดกวดขัน เพื่อจะได้ผู้สำเร็จการศึกษามีวุฒิจริง ๆ จำนวนที่สามารถรับเข้าได้ในปีหนึ่ง ๆ จึงน้อยมาก ผู้สำเร็จการศึกษาในระดับเตรียมอุดมแต่ไม่สามารถ เข้าศึกษา ในระดับอุดมศึกษาได้นั้น จึงหาที่เรียนต่อไม่ได้ ในขณะที่เดียวกันประเทศไทยก็ประสบปัญหาคนว่างงาน จึงทำให้เกิดปัญหาเยาวชนและสังคม นอกจากนี้ยังปรากฏอีกว่าผู้ปกครองได้ส่งบุตรหลานของตนไปเรียนต่างประเทศมากขึ้น เนื่องจากเหตุดังกล่าวอันเป็นผลเสียทางเศรษฐกิจ และชื่อเสียงของประเทศ เพราะเยาวชนดังกล่าวยังเด็กเกินไปที่จะรับผิดชอบในการควบคุมตนเองในขณะที่ศึกษา ณ ต่างประเทศ โดยก่อเรื่องไม่ดีไม่งามเกิดขึ้นเสมอมา

การศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย ควรขยายหนักไปทางวิชาชีพอันจะเป็นประโยชน์ทางเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม เช่น วิทยาศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ เกษตรศาสตร์สาขาต่าง ๆ ตลอดจนวิชาบริหารธุรกิจ และบริหารอุตสาหกรรม ผู้ที่สำเร็จการศึกษาทางด้านนี้ อาจจะประกอบอาชีพอิสระได้ ซึ่งตรงกับนโยบายของรัฐบาลในการขยายกิจการอุตสาหกรรม และเพิ่มผลผลิตทางเกษตรกรรม ส่วนการศึกษาในบางวิชา เช่น สังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์ มักจะต้องพึ่งราชการเป็นหลัก หากขยายมากก็ทำให้เกิดปัญหาคนว่างงาน จึงควรให้อยู่ในวงจำกัด

จึง เห็นควรส่งกระทรวงศึกษาธิการกับสภาการศึกษาแห่งชาติพิจารณาว่า จะควรวาง  
โครงการขยายการศึกษาอย่างไร มีอัตราการผลิตนักศึกษาสาขาวิชาต่าง ๆ อันจะทำให้เกิด  
ประโยชน์ในทาง เศรษฐกิจของชาติ เป็นส่วนรวม ตามนโยบายปีละเท่าใด จึงจะมีส่วน  
สัมพันธ์อันเหมาะสม และการเปิดให้เอกชนตั้งมหาวิทยาลัยเองจะเป็นการเหมาะสม หรือไม่  
ประการใด หากเห็นสมควรให้ตั้งได้จะมีทางควบคุมได้อย่างไร เพื่อประกอบการพิจารณา  
ของ ค.ร.ม. ต่อไป (129)

ในวันที่ 28 สิงหาคม 2505 คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษา และได้ลงมติว่า  
"ให้ส่งสภาการศึกษา พิจารณาและให้พิจารณาด้วยว่า จะสมควรอนุญาตให้เอกชนตั้งมหาวิทยาลัย  
หรือไม่ ถ้าจะอนุญาต ควรจะต้องมีการควบคุมการดำเนินการการสอบอย่างไร เสนอมาเพื่อ  
พิจารณา" (130)

จึง เห็นได้ว่า คณะรัฐมนตรีในสมัยนี้ เริ่มให้ความสนใจการไม่มีสถานที่เรียนเพียงพอ  
และการ เปิดโอกาสให้เอกชนตั้งมหาวิทยาลัย

คณะกรรมการบริหาร สภาการศึกษาแห่งชาติ ได้พิจารณาเรื่อง ควรเปิดโอกาสให้  
เอกชนตั้งมหาวิทยาลัย หรือไม่ โดยที่คณะรัฐมนตรีมอบหมายมา ในคราวประชุมวันที่ 17  
กันยายน พ.ศ. 2505 (ครั้งที่ 7) โดยมีประเด็นสำคัญ ๆ ในการประชุมครั้งนี้ 4 ประเด็นคือ

1. ..พบว่า นายกรัฐมนตรี มีความเห็นว่า ควรให้โอกาสเอกชน เปิดมหาวิทยาลัย  
เพราะต้องการให้ก้าวหน้า ใครทำได้ก็ทำไป ใครทำไม่ได้ก็ให้เลิกไป ใช้วิธีควบคุมเอา  
เรื่องนี้จึงได้ส่งมาให้สภาการศึกษาแห่งชาติพิจารณา

2 ถ้าจะไม่ให้เอกชนตั้งมหาวิทยาลัย ก็ควรยึดระบบเดิม แต่เกรงว่าจะทนกับการ  
เรียกร้องไม่ไหว ทั้ง ๆพบว่า นายกรัฐมนตรี ก็เอนเอียงไปทางสนับสนุนให้เปิดโอกาส  
ฉะนั้นก็ควรสร้างทางออกที่ไม่ให้เสียหาย คือ เปิดโอกาส แต่วางเงื่อนไขไว้ เพราะ  
อย่างไรก็ตามมหาวิทยาลัยจะต้องอยู่ภายใต้การควบคุม ของสภาการศึกษาแห่งชาติ สภา  
จะต้องพิจารณาอนุมัติหลักสูตร ปัญหาอีกอย่างหนึ่งก็คือ เรื่องทุน ถ้าจะเปิดโอกาส  
ก็ควรกำหนดค่าให้เป็นมูลนิธิจัดตั้ง ไข่ไข่ให้เอกชนจัดตั้ง และควรกำหนดว่ามูลนิธินั้น ๆ  
จะต้องมีทุนเท่านั้น ๆ จึงจะอนุญาตให้ดำเนินการตั้งมหาวิทยาลัยได้ เมื่อขออนุญาตมา

3 ถ้าจะเปิดโอกาสให้เอกชนจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้ ก็ควรเดินแบบประเทศ  
อังกฤษ คือ ในขั้นแรกให้เปิดเป็น College เล็ก ๆ ก่อน โดยให้สอนสูงกว่าระดับ  
มัธยมศึกษาเล็กน้อย แล้วเมื่อ College นั้น เจริญ และขยายถึงขั้นที่จะยกฐานะให้เป็น  
มหาวิทยาลัยได้ จึงอนุญาตให้ยกฐานะเป็นมหาวิทยาลัย

4 ..มีทางที่จะทำได้อีกริธีหนึ่ง คือ อนุญาตให้เอกชนเปิดระดับอุดมศึกษาเพียง 2 ปี เช่น อนุญาตให้ตั้งคณะวิทยาศาสตร์ แต่ให้ตั้งเพียงปี 1 และปี 2 แล้วให้ส่งนักศึกษา มาสมทบ สอบกับมหาวิทยาลัย เพื่อเข้าเรียนต่อปี 3 และปี 4 ในมหาวิทยาลัย เช่นนี้ก็ควบคุมมาตรฐาน ได้ (131)

ในที่สุดที่ประชุม มีมติให้ส่งคณะกรรมการวิจัย สภาการศึกษาแห่งชาติ พิจารณาขึ้นหนึ่งก่อน ในวันที่ 24 กันยายน 2505 คณะกรรมการวิจัย สภาการศึกษาแห่งชาติ ได้พิจารณา เรื่องนี้อย่าง รอบคอบถี่ถ้วน และได้มีมติว่า "ยังไม่เป็นการสมควรที่จะอนุญาตให้เอกชนจัดตั้งมหาวิทยาลัย หรือ สถานอุดมศึกษาประเภทอื่นในระยะนี้" (132) และได้ตั้งข้อสัง เกตต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ ไว้ 6 ประการ คือ

1. แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 ข้อ 23 ซึ่งกล่าวว่า "การจัดให้มีสถานการ ศึกษา นั้น รัฐใช้วิธีแบ่งแรง คือ รัฐจัดเองบ้าง และส่งส่งเสริมให้คณะหรือ เอกชนจัดในระดับ ที่ต่ำกว่าอุดมศึกษาบ้าง" นั้น ก็เพิ่งจะประกาศใช้ไปประมาณ 2 ปี เท่านั้น ก่อนที่จะได้ตกลง เช่นนี้ ก็ให้มีการพิจารณากันมากมาย บัดนี้ก็ยังไม่เห็นเหตุที่จะลบล้าง เหตุผลเหล่านั้น จึงยังไม่ สมควรที่จะแก้ไข

2. ขณะนี้รัฐบาลก็ได้พยายาม เร่งขยายกิจการอุดมศึกษาอยู่แล้ว ดังจะ เห็นได้จาก การที่ รัฐบาล กำลัง เตรียมการจัดตั้งมหาวิทยาลัยในภาคต่าง ๆ เช่น มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ ขอนแก่น และจังหวัดภาคใต้อยู่ กำลังปรับปรุงขยายวิทยาลัย เทคนิคธนบุรี และมีโครงการขยาย วิทยาลัย เทคนิคแห่งอื่น ๆ อีกเป็นต้น อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี คณะกรรมการวิจัยมีความ เห็นว่า หากรัฐบาล จะ เร่งมือในเรื่องอุดมศึกษา โดยผ่อนทางระดับอื่น เช่น อนุบาล หรือประถมศึกษาในกรุง เสียบ้าง ก็จะเป็นผลดีโดยทั่วไป

3. การจัดตั้งมหาวิทยาลัยนั้น จะต้องให้สอดคล้องกับนโยบายการพัฒนา เศรษฐกิจของ ประเทศ เป็นที่น่ายินดีที่ได้ทราบว่า สภาพัฒนาการ เศรษฐกิจแห่งชาติกำลังวิเคราะห์ ผลการสำรวจ อยู่แล้วว่าประเทศมีความต้องการคนในอาชีพใด จำนวนเท่าใด อาชีพนั้น ๆ ต้องการผู้ที่มีความรู้ ความสามารถประเภทใด และระดับใด และคณะกรรมการเตรียมงานมหาวิทยาลัย เชียงใหม่ ก็ได้ทำการสำรวจ เกี่ยวกับเรื่องนี้ในภาคเหนือแล้วด้วย

4. สถานอุดมศึกษาต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วขณะนี้ต่างก็ขาดแคลนอาจารย์ที่มีวุฒิเพียงพอกันอยู่ ทั้งนั้น ถ้า เอกชนจัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้น ก็จะต้องประสบปัญหาเดียวกันนี้ และคงจะต้องเกิดการ ขว้างชิงอาจารย์กันขึ้น เป็นแน่ อันจะยังผลให้สถานอุดมศึกษาเดิมนั้น ขาดแคลนอาจารย์เพิ่มขึ้นอีก

5. การจัดการอุดมศึกษานั้น เป็นการสิ้นเปลืองเงินทองมาก ยากที่คณะ หรือเอกชนใด ๆ ในประเทศไทย ในปัจจุบัน จะมีทุนรอนพอเพียงสำหรับงานนี้ และแม้จะมีคณะหรือ เอกชนใดมี ทุนรอนเพียงพอที่จะทำกิจการนี้ ก็คงจะต้องหวังผลประโยชน์ทางการเงิน หรือไม่กี่ทางการเมือง เป็นแน่ การเปิดโอกาสให้เอกชนจัดตั้งมหาวิทยาลัยในระยะนี้ จึงนับว่า เป็นการล่อแหลมต่อ อันตราย ควรให้รัฐบาลเป็นผู้จัดตั้งและดำเนินงานเอง โดยขอความช่วยเหลือ หรือกู้ยืมเงินจาก มิตรประเทศอย่างที่ทำอยู่ขณะนี้ก็จะได้ผลดีกว่าอย่างน้อยที่สุดก็จะเป็นการช่วยมิให้ผู้ศึกษาต้อง

เสียค่าเล่าเรียนอย่างสูงเกินไป

6. การที่จะจัดตั้งสถานอุดมศึกษาเพิ่มขึ้น เพื่อหวังที่จะแก้ไขปัญหาคอนวังก์งานนั้น น่าจะไม่ใช่การแก้ที่ถูกต้องนัก ปัญหาคอนวังก์งาน อาจเกิด เพราะ การเลือกงานประการหนึ่ง หรืออาจเกิดเพราะภาวะเศรษฐกิจของประเทศไม่เปิดโอกาสให้ได้ทำอาชีพที่บุคคลนั้น ๆ ถนัด อีกประการหนึ่ง ถ้า เป็น เพราะการเลือกงาน การผลิตบัณฑิตออกมา เป็นจำนวนมาก ก็อาจทำให้ปัญหาคอนวังก์งาน เพิ่มขึ้นอีก จริงอยู่ในต่างประเทศมีบัณฑิตล้นเหลือ ถึงกับมีบัณฑิตประกอบอาชีพ ระดับที่ไม่ต้องใช้ความรู้ ความสามารถสูงแต่ก็น่าสงสัยว่า บัณฑิตของเรานั้นพร้อมที่จะประกอบอาชีพ เช่นนั้นหรือไม่ การแก้ปัญหานั้น เนื่องมาจากสาเหตุนี้ จึงน่าจะอยู่ที่การเปลี่ยนทัศนคติของบุคคล ถ้าปัญหาคอนวังก์งานเกิดจากภาวะเศรษฐกิจของประเทศ ไม่เปิดโอกาสให้ทำงานที่บุคคลถนัด ก็น่าที่จะแก้ไขด้วยการริเริ่มสร้างงาน หรือชี้ช่องทางให้ประชาชนเห็นโอกาสที่จะประกอบอาชีพอื่น ที่เหมาะสมกับความต้องการของประเทศ อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการวิจัย เห็นว่า ปัญหาควรจะได้รับการวิจัยกันอย่างถี่ถ้วน และเป็นที่น่ายินดีที่ได้ทราบว่าขณะนี้รัฐบาลก็ได้มอบให้กรมประชาสงเคราะห์ สํารวจปัญหานี้อยู่บ้างแล้ว และคงจะได้หาวิธีแก้ไขต่อไป (132)

สำหรับคณะกรรมการบริหาร สภาการศึกษาแห่งชาติ เมื่อได้ประชุมแล้วก็ได้ทำบันทึก ซึ่งเรียกว่า "บันทึกเกี่ยวกับการจัดตั้งมหาวิทยาลัยส่วนบุคคล" เสนอทั้งผลได้และผลเสีย ตลอดจนข้อที่ควรระมัดระวังต่าง ๆ ไว้ 4 ประการ ว่า

1. รัฐต้องการผลิตคนทุกระดับ เพื่อจะได้แยกย้ายกันทำกิจกรรมในสาขาต่าง ๆ (Division of Labour) มิใช่มุ่งหวังที่จะให้ทุกคน เป็นนายงานชั้นที่ปรึกษาหรือชั้นบริหารงาน การดำเนินงาน ผลิตผลในประเภทต่าง ๆ จำเป็นต้องมีบุคคลในระดับต่าง ๆ ลดหลั่นกันเป็นขั้น ๆ เป็นต้นว่า กรรมกร (Manual labour) ช่างฝีมือ (Skilled Labour) หัวหน้าช่าง (Foreman) ผู้ชำนาญการหรือที่ปรึกษา (Technical adviser) และผู้บริหารงาน (Executive) เป็นต้น

ในการผลิตคนจึงควรผลิตให้มีจำนวนสอดคล้องกับความต้องการ เมื่อได้คำนึงถึงระดับและประเภทวิชา แล้ว

ได้ทราบว่าในขณะนี้ สภาพพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ โดยความร่วมมือของหน่วยราชการ และองค์การต่าง ๆ ก็กำลังคิดหาตัวเลขโดยคาดคะเนว่า แต่ละปี ประเทศเราจะต้องการคนในระดับใด สาขาใด เป็นจำนวนเท่าไร แต่การคำนวณตัวเลขดังกล่าวนี้เป็นที่ยากมาก จำต้องใช้เวลานาน คาดว่าจะเสร็จในปี 2506

ดังนั้นการผลิตคนโดยเฉพาะในชั้นอุดมศึกษา รัฐควรมีส่วนที่จะได้ควบคุมว่าควรจะผลิตคนในสาขาใดบ้าง เป็นจำนวนเท่าไร แล้วแต่ความต้องการ

2. ผู้ที่สำเร็จการศึกษาชั้นอุดมศึกษา ส่วนใหญ่ก็จะไปเป็นผู้นำของประเทศ ซึ่งมีโอกาสที่จะชักจูงผู้อื่นได้มาก ดังนั้นการอบรมและการพัฒนาแนวความคิดเห็นของบุคคลจำพวกนี้ จึงเป็นของสำคัญมากเพื่อในอนาคตเขาจะได้ใช้วิชาความรู้ที่ได้รับมาให้ เป็นประโยชน์ต่อประเทศให้มากที่สุด ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2503 ข้อ 23 จึงได้มีข้อความว่า "การจัดให้มีสถานการศึกษานั้น รัฐใช้วิธีแบ่งแรง คือ รัฐจัดเองบ้าง และส่งเสริมให้คณะหรือเอกชนจัดในระดับที่ต่ำกว่าอุดมศึกษาบ้าง"

3. การจัดการศึกษา ในระดับอุดมศึกษาเป็นการเปลี่ยนแปลงมากในปัจจุบัน รัฐต้องเสียค่าใช้จ่ายในการผลิตบุคคล มีตัวอย่างดังนี้

- ก. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประมาณ 7,000 บาท ต่อปี ต่อนิสิต 1 คน
- ข. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประมาณ 5,000 บาท ต่อปีต่อนิสิต 1 คน
- ค. มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ มากกว่า 20,000 บาท ต่อปี ต่อนิสิต 1 คน  
(ทั้งสามกรณีนี้ไม่คิดรวมค่าก่อสร้าง และที่ดิน)

ดังนั้นผู้ที่จัดตั้งมหาวิทยาลัย จำเป็นที่จะต้องใช้ทุนรอนเป็นจำนวนมากในการก่อสร้าง และค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการดำเนินงาน การจัดตั้งมหาวิทยาลัยที่ดำเนินการโดยถูกต้อง และผลิตคนได้มาตรฐานนั้น เป็นการลงทุน ซึ่งโดยมากจะไม่ได้กำไรในเมื่อคิดถึงตัวเม็ดเงินของมหาวิทยาลัยเองแล้ว จริงอยู่มหาวิทยาลัยเอกชนของต่างประเทศที่มีชื่อเสียงก็มีอยู่มากที่ดำรงอยู่ได้ก็เพราะ

- ก. มีทรัพย์สินเป็นจำนวนร้อย ๆ ล้าน และมีระบบเก็บผลประโยชน์ เพื่อบำรุงมหาวิทยาลัย
- ข. ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐ, องค์กร ตลอดจนเอกชน
- ค. เก็บค่าเล่าเรียนแพง (นักศึกษาแพทย์ในสหรัฐ จะเสียค่าเล่าเรียน ประมาณปีละ 25,000 - 30,000 บาท ค่าเล่าเรียนของ M.I.T. เก็บประมาณ ปีละ 30,000 บาท)

สรุปรวมความว่าถ้าจะยอมให้เอกชนจัดตั้งมหาวิทยาลัย รัฐควรจะมีส่วนในการควบคุมดังนี้

- ก. ให้เสนอโครงการการจัดตั้งโดยละเอียดตลอดจนทุนที่มีอยู่ สำหรับ การจัดตั้ง เพื่อสภาการศึกษาแห่งชาติจะได้พิจารณา
- ข. ควรควบคุมการผลิตบัณฑิตให้หนักไปในสาขาที่ประเทศมีความต้องการ
- ค. ควรควบคุม มาตรฐานของการผลิตบัณฑิต โดยเสนอหลักสูตรให้สภาการศึกษาแห่งชาติ พิจารณานุมัติและต้อง เสนอจำนวนชื่อผู้ที่เป็นอาจารย์ ตลอดจนคุณวุฒิของอาจารย์นั้น ๆ
- ง. ควรมีการตรวจอยู่เสมอ ๆ ว่ามหาวิทยาลัยนั้น ได้ดำเนินการไปโดยถูกต้องตามหลักสูตรที่เสนอไว้ และใช้อาจารย์ที่ได้รับการรับรองวิทยฐานะแล้วสอน  
(หลักการคล้าย ๆ ข้อ "ค" และข้อ "ง" นี้ ทางสหรัฐอเมริกาได้ปฏิบัติอยู่ในการรับรองวิทยฐานะของสถาบันชั้นสูงต่าง ๆ Accredited Institutes)

ถ้าไม่มีการควบคุมอย่างรัดกุมเสียตั้งแต่เริ่มแรกแล้ว รัฐจะต้องประสบความยุ่งยากภายหลังอย่างไม่มีปัญหา ดังปรากฏตัวอย่างเช่นนี้มาแล้วในต่างประเทศบางประเทศ

4. เนื่องด้วยการจัดตั้งมหาวิทยาลัยอย่างสมบูรณ์แบบจำต้องเสียค่าใช้จ่ายสิ้นเปลืองมาก ดังกล่าวแล้ว เป็นการยากที่เอกชน หรือ มูลนิธิใด ๆ ในประเทศไทยในปัจจุบันจะมีทุนรอนพอเพียงสำหรับการนี้ อย่างไรก็ตามก็อาจมีเอกชนหรือมูลนิธิที่มีเจตนาดี ต้องการจัดตั้ง สถาบันระดับอุดมศึกษาขึ้นเพื่อแบ่งเบาภาระของรัฐ ในกรณีเช่นนี้ บางท่านมีความคิดเห็นว่า ถ้าจะยอมให้เอกชนจัดตั้ง สถาบันระดับอุดมศึกษา นอกจากจะวางหลักเกณฑ์ การควบคุม ให้เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ในระยะเริ่มแรก ควรค่อย ๆ ทำค่อยไป เช่นในประเทศอังกฤษ กล่าวคือ เมื่อเริ่มแรกโดยมาก จะตั้ง เป็น Technical College ต่อมาขยายตัวขึ้นเป็น University College และในที่สุดกลายเป็น University ไปตามลำดับ ในระหว่างที่เป็น Technical College และ University College นักศึกษาจะต้องมาสอบไล่กับมหาวิทยาลัยที่มีอยู่แล้ว ในฐานะเป็นนักศึกษาภายนอก (External Students) ถ้าจะนำหลักการเช่นนี้ มาใช้กับประเทศเราก็เป็นการเหมาะสม คือ ยอมให้เอกชน ตั้งสถาบันระดับอุดมศึกษาขึ้น จะเรียกชื่อว่า วิทยาลัย หรืออะไรก็ตาม และอนุญาตให้เปิดสอนได้ในบางสาขาวิชา ที่ประเทศมีความต้องการมากเท่านั้น แต่นักศึกษาเหล่านี้จะต้องมาสอบข้อสอบของมหาวิทยาลัยที่มีอยู่แล้ว ทั้งนี้เป็นการควบคุมมาตรฐานไปในตัวด้วย (133)

หนึ่งในช่วงปี พ.ศ. 2506 ได้มีโรงเรียนราษฎร์ 2 ราย ขอจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา คือขอจัดตั้งมหาวิทยาลัย รายแรกคือ นายยุคลต์ ณ ถลาง ซึ่งเป็นเจ้าของโรงเรียนกรุงเทพโพลีเทคนิค ย่านถนนกรุงเกษม ได้ทำหนังสือ ลงวันที่ 2 ม.ค. 2506 กราบเรียนฯ ทพฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อขออนุญาต ตั้ง "มหาวิทยาลัยบริหารธุรกิจ" โดยเนื้อความในหนังสือได้บรรยายให้เหตุผลว่า

ด้วยกระผมได้ทราบจากหนังสือพิมพ์รายวันว่า ทพฯ มีนโยบายที่จะส่งเสริมให้เอกชนตั้งมหาวิทยาลัย เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนชาวไทย ได้มีสถานศึกษาชั้นมหาวิทยาลัยมากขึ้น นั้น

กระผมในฐานะ กรรมการบริหารของโรงเรียนกรุงเทพโพลีเทคนิค เห็นว่าถึงวาระอันควรแล้วที่จะได้มีส่วนร่วมรับใช้ประเทศชาติในนโยบายพัฒนาการศึกษาของ ทพฯ ด้วย จึงใคร่ขอประธานเสนอความคิดเห็นในอันที่จะก่อตั้งมหาวิทยาลัย เพื่อประสาทวิทยาการแก่เยาวชนของชาติมา ณ โอกาสนี้ และเพื่อประกอบการพิจารณาของ ทพฯ กระผมขอประธาน กราบเรียนความเป็นมาของโรงเรียนกรุงเทพโพลีเทคนิค และมาตรฐานการสอน เพื่อโปรดทราบเสียก่อน เพราะโรงเรียนนี้ เป็นรากฐานเบื้องต้นของความคิดที่จะก่อตั้ง สถานศึกษาชั้นมหาวิทยาลัยขั้นต่อไป

โรงเรียนกรุงเทพโพลีเทคนิค ได้รับอนุญาตให้เปิดสอนวิชาพาณิชยกรรมตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ มาตั้งแต่ต้น ปีการศึกษา 2505 จุดประสงค์ของโรงเรียนมุ่งจะผลิตนักเรียนที่มีความรู้ทางพาณิชยกรรมเพื่อป้อนแก่ หน่วยราชการ องค์การ ห้างร้าน บริษัท ธนาคาร ตลอดจนองค์กรระหว่างประเทศ โดยได้จัดหาอาจารย์ ผู้สอน ซึ่งมีวิริยะฐานะ และความสามารถ อยู่ในระดับเดียวกันกับอาจารย์ของมหาวิทยาลัย กล่าวคือมีอาจารย์ปริญญาโทบัณฑิต

หรือเทียบเท่าอยู่หลายคน ทั้งที่เป็นคนไทย และชาวต่างประเทศ กระผมจึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า เมื่อนักเรียนของโรงเรียนนี้จบการศึกษาออกไปแล้ว คงจะเป็นกำลังแก่หน่วยงานต่าง ๆ และมีส่วนร่วมพัฒนาเศรษฐกิจของชาติได้เป็นอย่างดี

กระผมพยายามสร้างรากฐานการศึกษาของโรงเรียนนี้ให้ดีที่สุดเท่าที่จะสามารถทำได้ โดยอาศัยประสบการณ์ ที่เคยเป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งและวางหลักสูตรคณะพาณิชยศาสตร์ และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และได้เคยเป็นอาจารย์บรรยายพิเศษในคณะเป็นเวลาถึง 16 ปี คิดต่อกัน นำมาใช้เป็นแนวทาง นอกจากนี้ ในฐานะที่กระผมได้ทำงานด้านบัญชีตลอดมา ทั้งทางราชการ องค์กร และสำนักงานสอบบัญชี เป็นเวลา 27 ปีเศษ และเป็นประธาน สมาคมนักบัญชี แห่งประเทศไทย มาประมาณ 10 ปีก็ได้ นำความรู้ และความชำนาญเหล่านั้น มาใช้ในการกำหนดหลักสูตรและแนวการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของหน่วยงาน และ องค์กรธุรกิจปัจจุบัน ตลอดจนจนักชว น อาจารย์ ซึ่งมีคุณวุฒิ และความชำนาญ เป็นอย่างดีมา ทำการสอนด้วย ดังนั้นเมื่อกระผมได้ทราบเจตนาของ ๗ หน่วยงาน ในอันที่จะสนับสนุนให้มี มหาวิทยาลัยของเอกชนขึ้น เช่นนี้ จึงใคร่จะวางหลักสูตร

ต่อจากหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนกรุงเทพโพลิเทคนิคในปัจจุบันนี้ ออกไปอีก 4 ปี ให้ได้มาตรฐานเดียวกับมหาวิทยาลัย

หลักสูตรของมหาวิทยาลัยนี้ 2 ปีแรก จะวางแนวการศึกษาวิชา Liberal Arts อย่างมหาวิทยาลัยในประเทศสหรัฐอเมริกา ส่วน 2 ปีหลัง จะแยกเป็นแขนงต่าง ๆ ตามความต้องการของนักเรียน กล่าวคือ :

1. แผนกบริหารธุรกิจ (Business Administration)
2. แผนกบัญชี (Accounting)
3. แผนกพาณิชย และธุรกิจทั่วไป (Commerce & General business)
4. แผนกตลาด สินค้า และโฆษณา (Marketing, Merchandising, & Advertising)
5. แผนกบุคคลาภิบาล (Personnel Management)
6. แผนกบริหารกิจการอุตสาหกรรม (Industrial Management)
7. แผนกสถิติ (Statistics)
8. แผนกเศรษฐศาสตร์ (Economics)
9. แผนกธนาคารและการคลัง (Banking & Finance)
10. แผนกเลขานุการ (Secretarial Studies)

การที่โรงเรียนคาดว่าจะบริหารงานได้ ตามลำดับจนเต็มตามโครงการ เช่นนี้ เพราะสามารถจะหาอาจารย์ได้ทุกสาขาวิชา และมีทุนทรัพย์พอจะดำเนินการได้ อีกทั้งยังได้ติดต่อกับ มหาวิทยาลัย ในต่างประเทศไว้บ้างแล้วด้วย

ตามที่ได้ทราบเรียนมานี้ หากชอบด้วยคำริของ ๗ หน่วยงาน ขอได้โปรดแจ้งให้กระผมทราบ เพื่อจักได้เสนอโครงการสมบูรณ์พร้อมทั้งหลักสูตร โดยละเอียดในโอกาสต่อไป (134)

โรงเรียนราษฎร์ ที่ขอจัดตั้งมหาวิทยาลัยรายที่ 2 คือ นายชอบ อุทัยเฉลิม เจ้าของ และผู้จัดการโรงเรียนอินทศึกษา ได้มีหนังสือกราบเรียนท่านนายกรัฐมนตรีผ่านสำนักงานปลัด สำนักนายกรัฐมนตรี เพื่อขออนุญาตจัดตั้งมหาวิทยาลัย โดยจะใช้ชื่อว่า "อุทัยเฉลิมมหาวิทยาลัย" เมื่อวันที่ 29 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2506 โดยให้เหตุผลว่า

ด้วยปรากฏว่าปีนี้มีนักเรียนชั้นเตรียมอุดมศึกษาปีที่ 2 สอบได้กันมาก แต่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ รับผิดชอบเพียงสามพันกว่าคน ที่เหลือยังมีอีกมากมาย บุตรผู้มีเงินได้เตรียมตัวไปศึกษาต่อต่างประเทศกันมาก ที่เดินทางไปแล้วก็ไม่น้อย เป็นการเสียหายน่าเสียดายต่อเงินสกุลต่างประเทศ นักเรียนคนหนึ่งต้องเสียค่าใช้จ่ายประมาณปีละ 2,500-3,000 ดอลลาร์ เป็นเงินปีหนึ่งไม่น้อย นอกจากนี้บางคนยังศึกษาต่อไม่สำเร็จ ต้องเสียเด็กไปก็ไม่น้อยเหมือนกัน กระทบเห็นด้วยกับนโยบายของรัฐบาลที่จะสนับสนุนให้เอกชนตั้งมหาวิทยาลัยขึ้น ในฐานะที่กระทบได้ดำเนินการเกี่ยวกับการศึกษามาหลายสิบปี มีความประสงค์อย่างแรงกล้าที่จะขอจัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้น เพื่อช่วยรัฐบาลสะกิดกันมิให้เงินตราสกุลต่างประเทศรั่วไหลออกนอกประเทศ เป็นการช่วยยกระดับการศึกษาของประชาชนให้สูงขึ้น เมื่อประชาชนมีความรู้แล้วจะทำให้ประเทศเจริญ ดังประเทศในยุโรป สหรัฐอเมริกาและในทวีปเอเชียบางประเทศ เป็นต้น (135)

รายละเอียดของโครงการที่เสนอคือ

กระทบมีโครงการขั้นต้นจะเปิดแผนกต่าง ๆ ดังนี้ 1. แผนกอักษรศาสตร์ 2. แผนกครุศาสตร์ 3. แผนกพาณิชยศาสตร์และการบัญชี 4. แผนกนิติศาสตร์ 5. แผนกเศรษฐศาสตร์สหกรณ์ 6. แผนกสังคมสงเคราะห์...ค่าเล่าเรียนปีละ 4,500 บาท ค่าบำรุงต่าง ๆ ปีละ 500 บาท โดยพร้อมที่จะดำเนินการเปิดสอบได้ในเดือนมิถุนายน ศกนี้ ทั้งนี้ (136)

นอกจากนี้ในวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2506 ได้มีประชาชนเสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการให้เอกชนจัดตั้งมหาวิทยาลัยผ่านทางหนังสือพิมพ์ สยามรัฐ รายวัน ประจำวันพฤหัสบดีที่ 8 สิงหาคม 2506 โดยให้ดำเนินการที่ละขั้น ๆ ดังต่อไปนี้คือ

1. ขั้นแรกให้เอกชนเปิดสอนหลักสูตรปีที่หนึ่งของมหาวิทยาลัย โดยเปลี่ยนหลักสูตรการศึกษาปีที่หนึ่งของมหาวิทยาลัย ให้เหมือนกันหมด หรือจะแบ่งเป็นแผนกวิทยาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ และแผนกทั่วไป เพื่อเป็นด่านแรกที่จะทดสอบให้เด็กพิจารณาตัวเองว่าสมควรจะเข้าเรียนมหาวิทยาลัยต่อไป หรือจะเปลี่ยนเข้ไปเรียนอาชีวะ หรือประกอบอาชีพอย่างอื่น เมื่อเด็กสอบผ่านด่านนี้ได้แล้ว จึงให้แยกสมัครเข้าเรียนในปีที่ 2 ของคณะต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัย



2. ถ้าปรากฏว่า เด็กที่ผ่านด่านแรกมามีจำนวนมากขึ้นก็ควรเปิดโอกาสให้เอกชน เปิดสอนในวิชาแขนงหลักสูตรการศึกษาปีที่ 2 ของมหาวิทยาลัย เช่น กฎหมาย เศรษฐศาสตร์ บัญชีพาณิชย์ และวิชาอื่น ๆ ที่ไม่ต้องใช้ห้องทดลอง การสอนวิชาเหล่านี้ ควรใช้มาตรฐานเดียวกับมหาวิทยาลัยของรัฐและรัฐบาล เข้าควบคุมการสอบด้วย

3. ให้โอกาสสถาบัน เอกชน เปิดสอนวิชาในหลักสูตรปีที่ 2 ได้ในกิ่งวิชาทุกสาขา ส่วนรัฐบาลยังคงผูกขาดการสอนในชั้นอนุปริญญาและปริญญาไว้อย่างเดิม ผู้ที่สำเร็จหลักสูตร ปีที่ 2 ของเอกชน แล้วมีสิทธิ์เข้าเรียนต่อในปีที่ 3 ของรัฐบาลได้โดยรัฐบาลเข้าควบคุม การสอบและตั้งมาตรฐานการสอบไว้

4. ค่อย ๆ เขยิบฐานะการสอนของสถาบัน เอกชน ให้สูงขึ้น โดยรัฐบาลคอยแต่เพียง ควบคุมทางคุณภาพ โดยมาตรการการที่รัดกุม (137)

เรื่องดังกล่าวทั้งหมดข้างต้นนี้ สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีได้ เสนอข้อคิด เห็น ประกอบการพิจารณาของท่านนายกรัฐมนตรีว่า ถ้าเอกชนมีความสามารถในการดำเนินงาน มีหลักประกันที่มั่นคงก็ควรอนุญาต โดยรัฐบาลควรควบคุมอย่างใกล้ชิด และควรส่ง เรื่องนี้ให้สำนักงาน สภาการศึกษาแห่งชาติรับไปพิจารณา

ท่านนายกรัฐมนตรี ได้พิจารณาแล้วมีบัญชาว่า ให้ดำเนิน เรื่องทางสภาการศึกษาแห่ง ชาติตามที่เสนอได้ ซึ่งสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ได้ทำบันทึกข้อความด่วนมาก เรื่อง การเปิดโอกาสให้ เอกชนตั้งมหาวิทยาลัยไปยัง เลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ ลงวันที่ 10 กันยายน 2506 เพื่อพิจารณาตามบัญชาของท่านนายกรัฐมนตรี (138)

แต่อย่างไรก็ตาม ผลของบันทึกของคณะกรรมการวิจัย สภาการศึกษาแห่งชาติ เรื่อง การเปิดโอกาสให้ เอกชนตั้งมหาวิทยาลัย 6 ประการ และบันทึกของคณะกรรมการบริหาร สภาการศึกษาแห่งชาติ เกี่ยวกับการจัดตั้งมหาวิทยาลัยส่วนบุคคล ซึ่งได้มีการนำ เข้าชี้แจงในที่ประชุม สภาการศึกษาแห่งชาติ เมื่อวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2506 ผลปรากฏว่า "ที่ประชุม เห็นด้วย กับคำชี้แจงของคณะกรรมการบริหารและคณะกรรมการวิจัย ใน เรื่องยังไม่สมควรอนุญาตให้ เอกชน จัดตั้งมหาวิทยาลัยในขณะนี้" (139)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2507 หนังสือพิมพ์และประชาชนได้วิพากษ์วิจารณ์ว่า ผู้ที่จบชั้น เตรียม อุดมศึกษาแล้วไม่มีสถานที่เรียนต่อ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบก็ได้พิจารณาหาทางแก้ไขอย่างใด พหุติการณ์เช่นนี้ เป็นมาหลายปีแล้ว และการที่มีนักเรียนสมัครสอบ เข้ามหาวิทยาลัยปีนี้น้อยกว่าปีก่อน เพราะผู้ปกครองส่งนักเรียนไปศึกษาต่างประเทศกันมาก เช่น ประเทศฟิลิปปินส์ ซึ่งมีมหาวิทยาลัย เปิดให้ศึกษากันได้อย่างกว้างขวาง รัฐบาลจึงควรพิจารณาขยายมหาวิทยาลัยให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

ถ้าไม่มีงบประมาณ ก็ควรอนุญาตให้เอกชนจัดตั้งขึ้นได้โดยให้สภาการศึกษาแห่งชาติควบคุม  
สำนักบริหารของนายกรัฐมนตรี้ได้ส่งให้สภาการศึกษาแห่งชาติและกระทรวงศึกษาธิการรับไป  
พิจารณา

สภาการศึกษาแห่งชาติ และกระทรวงศึกษาธิการได้รายงานผลมาเพื่อเสนอ ฯพณฯ  
นายกรัฐมนตรี้ ดังนี้คือ

#### สภาการศึกษาแห่งชาติ

1. การให้เอกชนจัดตั้งมหาวิทยาลัย ในขณะที่ยังไม่สมควร
2. การที่กล่าวว่ารัฐบาลไม่ได้ดำเนินการอย่างไร เกี่ยวกับการแก้ปัญหา เรื่อง เด็ก  
จบเตรียมอุดมศึกษา หรือ ม.ศ.5 แล้ว เข้ามหาวิทยาลัยไม่ได้ นั้น เนื่องจากการศึกษาใน  
มหาวิทยาลัยมีความสัมพันธ์กับการศึกษาระดับอื่น ๆ แต่รัฐบาลก็ได้มีเงินอุดหนุนได้แต่ตั้งคณะ  
กรรมการโครงการกู้เงิน เพื่อพัฒนาการศึกษาขึ้น โครงการนี้มีระยะเวลา 6 ปี และจะใช้เงิน  
งบประมาณ 1,800 ล้านบาท เป็นเงินงบประมาณ ประมาณ 1,000 ล้านบาท เป็นเงินกู้  
ประมาณ 800 ล้านบาท และคณะรัฐมนตรีได้ลงมติรับหลักการแล้ว คณะกรรมการกำลังจัดทำ  
รายละเอียดอย่างรีบด่วน โครงการนี้จะทำให้มีการขยาย เด็กไปทางอาชีวศึกษาเพิ่มขึ้นตาม  
อัตราส่วน
3. การที่มีผู้กล่าวว่าในปีการศึกษา 2507 มีผู้สมัครเข้ามหาวิทยาลัยน้อย เพราะ  
มหาวิทยาลัยของเรามีที่รับน้อย ผู้ปกครองจึงส่งบุตรหลานไปศึกษาต่างประเทศ ทำให้เสียเงิน  
ตราต่างประเทศนั้น ขอเรียนว่ามีผู้สมัครสอบเข้ามหาวิทยาลัยน้อยกว่าที่คาดคะเนจริง สาเหตุ  
สำคัญก็คือ ปีนี้เด็กสอบไล่ชั้น ม.ศ.5 สายสามัญได้มีจำนวนน้อย เพราะปีนี้ไม่มีคะแนนช่วย 250  
คะแนน เช่นปีก่อน ๆ

#### กระทรวงศึกษาธิการ

การสอบ ม.ศ.5 ได้เสร็จสิ้นแล้ว มีผู้สมัครเข้าสอบ 23,378 คน (สภาการศึกษา  
ว่ามีสอบได้ประมาณ 5 พันคน) เนื่องจาก กระทรวงศึกษาธิการได้ปรับปรุงคุณภาพการสอบและ  
ระเบียบการวัดผล (สอบไล่) ครั้งนี้เป็นการสอบตามระเบียบใหม่ครั้งแรก กระทรวงศึกษาธิการ  
เห็นว่า ถ้าไม่ปฏิบัติดังนี้ ก็ปรับปรุงคุณภาพไม่ได้สมควรปรารถนา แม้ในปีนี้จะมียกเรียนสอบตก  
กันมาก แต่เป็นที่เชื่อมั่นว่าในปีต่อ ๆ ไปจะดีขึ้นเป็นลำดับ

นายกรัฐมนตรี ได้รับทราบ และได้ให้เสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณา ซึ่งคณะรัฐมนตรี  
ได้ลงมติ เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2507 ว่า "รับทราบและเห็นชอบด้วย" (140)

เป็นอันว่า ความพยายาม ในครั้งที่ 3 นี้ ก็ถูกระงับไปอีก ครั้งหนึ่ง

4. เสียงเรียกร้องให้เอกชนร่วมรับภาระจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา จากประชาชน  
หนังสือพิมพ์ และโรงเรียนราษฎร์ในช่วง พ.ศ. 2507-2508

อย่างไรก็ตาม เรื่องการขาดแคลนสถานที่เรียนนี้ก็มิได้เบาบางลง รัฐบาลชุดต่อมา  
เห็นความสำคัญและได้มีการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2507 โดยที่ประชุม  
ได้มีมติมอบให้คณะกรรมการบริหารสภาการศึกษาแห่งชาติรับไปพิจารณา แล้วนำเสนอต่อที่ประชุม  
คณะรัฐมนตรีอีกในโอกาสหน้า

นอกจากนี้ สำนักบริหารของนายกรัฐมนตรี โดยบัญชาของนายกรัฐมนตรี ได้ส่งหนังสือ  
เรื่องการให้เอกชนจัดตั้งมหาวิทยาลัยไปยัง เลขาธิการ สภาการศึกษาแห่งชาติ พร้อมด้วยข่าว  
ตัดจากหนังสือพิมพ์ว่าด้วยเรื่องนี้ เพื่อรับไปพิจารณาในวันที่ 21 สิงหาคม 2507 หนังสือพิมพ์  
รายวัน ซึ่งได้เสนอข่าววิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการที่จะให้เอกชนตั้งมหาวิทยาลัย คือหนังสือพิมพ์  
สารเสรี วันพุธที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2507 และสยามนิกร วันเสาร์ที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ.  
2507 (141)

สารเสรี และสยามนิกร ได้วิพากษ์วิจารณ์ว่า

ศูนย์วิทยพัทยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย



สารเสรี

วันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2507

ให้เอกชนตั้งมหาวิทยาลัย ค.ร.ม. มีมติผลิตบัณฑิตมาใช้

รัฐบาลไทย เห็นควรจัดตั้งมหาวิทยาลัย เพิ่มขึ้นในสาขาต่าง ๆ และจะได้มอบหมายให้เอกชนผู้มีความรู้ความสามารถจัดตั้งแบบมาตรฐาน เช่นเดียวกับในต่างประเทศ

ภายหลัง เมื่อเลิกการประชุมคณะรัฐมนตรีแล้ว พลโท อำนวย ไชยโรจน์ และพันเอก อาจศึก ดวงสว่าง ไชยชและรองไชยช ประจำสำนักทำเนียบรัฐบาลได้แถลงข่าวถึงเรื่องความค้ำริของรัฐบาลชุดนี้ เห็นควรที่จะอนุมัติให้เอกชนไปจัดตั้งมหาวิทยาลัย เพิ่มขึ้นอีก เพื่อจุดประสงค์อันสำคัญคือ มุ่งกันมิให้เยาวชนไทย เดินทางไปเรียนโดยทุนส่วนตัวในต่างประเทศ

พลโท อำนวย ไชยโรจน์ ได้แถลงต่อไปด้วยว่า ถ้าหากให้เอกชนที่มีทุนทรัพย์มั่นคง และมีความชำนาญ มีคุณวุฒิในการดำเนินการในด้านนักศึกษาและอาจารย์ผู้ประสิทธิประสาทวิชาการแบบต่างประเทศ ที่มีมาตรฐานแล้ว ก็จะทำให้เยาวชนที่จะ เดินทางไปศึกษาในต่างประเทศได้หัน เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยที่เอกชนจัดขึ้น

เรื่องนี้ ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีได้ตระหนักดีและได้นำเข้าสู่ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวานนี้ (ที่ 14 ก.ค. 07) ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีได้ประชุมพิจารณา กันอย่างกว้างขวาง โดยมี คร.กำแหง พลาญกูร เลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ ได้เข้าร่วมชี้แจงด้วย เลขาธิการฯ ผู้นี้ได้ชี้แจงให้ที่ประชุมได้รับทราบไปถึงกาลข้างหน้า ที่จะผลิตนักศึกษามีปริญญามารับใช้ประเทศชาติให้เหมาะสมกับการพัฒนาการประเทศด้วย โดยมุ่งผลิตให้เป็นสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งที่รัฐบาลมีความต้องการด้วย เพื่อป้องกันนักศึกษามีปริญญา ออกมาว่างงานไม่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติแต่อย่างใด

ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีต่างได้ตระหนักดีและเห็นพ้องด้วยในเรื่องนี้ในอันที่จะผลิตนักศึกษามีปริญญาออกมาให้มืองานทำและใช้ประโยชน์เป็นแรงงาน แรงสมองประเทศชาติสอดคล้องกับนโยบายพัฒนาการประเทศชาติด้วย โดยเห็นสมควรจัดตั้ง สาขาวิศวกรรมศาสตร์, เกษตรศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ เป็นต้น เพราะประเทศไทยยังขาดนักวิศวกรรม นายแพทย์ ที่จะขอย้ายยังพี่น้องของไทยในชนบททั้ง 71 จังหวัด ซึ่งแต่ละจังหวัด มีหลายอำเภอด้วย

ยิ่งกว่านั้น ราษฎรชาวไทยนั้นมีอาชีพอยู่กับการเกษตรทำไร่ทำนาอยู่เป็นส่วนใหญ่ ถ้าให้นัก เกษตรศาสตร์ที่มีปริญญาความรู้ในแนะนำลงมือทำเป็นตัวอย่างให้ราษฎรเห็น รู้จักใช้ เครื่องมือ ทำนาหุ่่นแรงรู้จักเพิ่มผลิตผลต่อไร่ รู้รักษาพืชไร่ด้วยแล้ว เช่นนี้ย่อมมีประโยชน์มาก

ส่วนในด้านวิทยาศาสตร์นั้น เป็นสิ่งสำคัญเกี่ยวกับการแพทย์ การเกษตรอยู่อย่างแยก ไม่ออก จะได้วิเคราะห์และทดลองควบคุมไปกับสาขาต่าง ๆ ที่รัฐได้มุ่งจัดตั้งขึ้น งานก็จะเป็นไปด้วยดี สอดคล้องกันไม่ต้องจ้างชาวต่างประเทศมาวิเคราะห์ หรือจ้างผู้เชี่ยวชาญมาด้วย

ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีจึงมีมติมอบให้คณะกรรมการบริหารของสภาการศึกษาแห่งชาติรับไปพิจารณาแล้ว นำมาเสนอต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรีอีก ในโอกาสหน้า

สยามนิกร

วันเสาร์ที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2507

มหาวิทยาลัยเอกชน

เมื่อรัฐบาลได้เปิดเผยออกมาถึงความตั้งใจที่จะให้เกิดมีมหาวิทยาลัย เอกชนขึ้นในประเทศไทย เพื่อช่วยบรรเทาภาวะการขาดแคลนสถานที่ศึกษาชั้นสูง และไม่ว่าจะประกอบด้วยเงินไขมากมาอย่างไรก็ตาม อย่างน้อยก็เป็นช่องทางสว่างที่ทำให้มีความหวังว่าในวันข้างหน้า สภาพอันเลวร้าย จากการขาดแคลนสถานที่ศึกษา คงจะหมดไปได้บ้างไม่มากนัก

และใน เมื่อมีความต้องการอย่างท่วมท้นในเรื่องสถานศึกษาชั้นสูง เป็นที่ปรากฏอยู่ในประเทศไทย เวลานี้ เราก็มองว่าย่อมจะต้องมีบุคคลที่เหมาะสมมีทุนรอนพอที่จะจัดตั้งมหาวิทยาลัย เอกชนขึ้นได้ ในอนาคตอันใกล้นี้พร้อมทั้งหวังในการพิจารณาอนุมัติ อย่างเป็นธรรมจากรัฐบาลหรือสภาการศึกษาด้วย

ในการนี้รัฐบาลได้พูดถึงมหาวิทยาลัยนั้นจะต้องประกอบด้วยคณะต่าง ๆ หลายคณะตามความเหมาะสม ซึ่งพอจะมองเห็นได้ว่าเป็นการยากไม่น้อยเหมือนกัน ที่จะให้บุคคลกลุ่มเดียวเริ่มต้นงานใหม่ตั้งมหาวิทยาลัยให้มีหลาย ๆ คณะ โดยให้มีประสิทธิภาพค่อนข้างสูงจนเป็นที่พอใจทุก ๆ คณะด้วย

ดังนั้น เราจึงใคร่ที่จะให้ความหมายของการอนุญาตให้เอกชนตั้งมหาวิทยาลัยนี้ หมายความว่ารวมไปถึงวิทยาลัยชั้นสูง ซึ่งมีการสอนวิชาเฉพาะแต่อย่าง เดียวหรือสองอย่าง และสามารถประสาทปริญญาตรีได้ในการทำงานเดียวกับวิทยาลัยชั้นสูงทางการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีอยู่แล้ว เพราะว่าถ้าหากความหมายของการอนุญาตให้เอกชนตั้งมหาวิทยาลัยครั้งนี้หมายรวมไปถึงการจัดตั้งวิทยาลัยชั้นสูง ซึ่งสอนได้ถึงชั้นปริญญาตรีโดยไม่จำเป็นต้องมีครบคณะอย่างมหาวิทยาลัย แล้วเราเชื่อว่าโรงเรียนใหญ่ ๆ ที่มีชื่อเสียงหลายแห่งในปัจจุบัณย่อมอยู่ในฐานะที่จะขยายการสอนออกไปเป็นวิทยาลัยชั้นสูงได้ การที่เกิดมีวิทยาลัยชั้นสูงขึ้นหลาย ๆ แห่งซึ่งต่างก็สอนวิชาต่าง ๆ กันออกไป โดยผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติแล้ว ก็คือการเกิดมีมหาวิทยาลัย เอกชนขึ้นนั่นเอง การขาดแคลนสถานที่เรียนย่อมจะบรรเทาเบาบางลงไปได้มาก และในอนาคตเมื่อ เอกชนเหล่านั้นได้มีความชำนาญมากขึ้นในการ เปิดสอนวิชาการชั้นสูงแต่ละอย่างไปแล้ว ก็ย่อมจะสามารถขยายกิจการออกไปถึงขั้นมหาวิทยาลัยโดยสมบูรณ์ได้ โดยอาศัยความชำนาญที่มีอยู่และอาศัยชื่อเสียง ซึ่งได้เคยสร้างไว้แล้ว เป็นการเกิดขึ้นและก้าวไปข้างหน้าอย่างมั่นคง รัฐบาลผู้ควบคุมก็จะรู้สึกสะดวกสบายใจมากขึ้น น่าจะสบายใจมากกว่าการนั่งพิจารณาโครงการมหาวิทยาลัย เดิมขนาดโดยที่ไม่มีอะไรที่จะทำให้น่าใจล่วงหน้าได้ว่า ผู้ขอตั้งมหาวิทยาลัยนั้น จะสามารถสร้างชื่อเสียงของมหาวิทยาลัยเอกชนแห่งนั้นขึ้นได้เพียงใดโดยให้มีประสิทธิภาพสูงเข้าขั้นน่าพอใจในทุก ๆ คณะด้วย

ต่อมาในเดือนกันยายน พ.ศ. 2507 วันที่ 9 สำนักบริหารของนายกรัฐมนตรีกีได้มีหนังสือเรื่องมหาวิทยาลัยเอกชน มายังเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ อีกครั้งหนึ่ง โดยแจ้งรายละเอียดว่า

ด้วยกรมตำรวจได้เสนอประมวลข่าวสลับรับฟังเสียงประชาชนวิพากษ์วิจารณ์เหตุการณ์ในระยะนี้เกี่ยวกับเรื่องการจัดตั้งมหาวิทยาลัยของเอกชน สรุปได้คือ

การจัดตั้งมหาวิทยาลัย โดยเอกชนคงจะเป็นประโยชน์แก่การศึกษาของชาติมาก ถ้าอนุญาตให้เอกชนตั้งมหาวิทยาลัยได้จะช่วยนักเรียนที่จบชั้นเตรียมอุดมศึกษาที่ต้องการเรียนสูง ๆ ได้มีโอกาสศึกษาต่อ เท่าที่เป็นมาแล้วนักเรียนตกค้างมีละมาก ๆ คนไทยที่สามารถสอนชั้นมหาวิทยาลัยได้ก็มีมากและเพียงพอ รวมทั้งยังมีชาวต่างประเทศที่มีปริญญาอยู่ในเมืองไทยอีกมาก เมื่อเอกชนสามารถจัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นได้ ทางราชการจะทุนรายจ่ายเพียงแต่คอยควบคุมคุณภาพให้ดีเท่านั้น

สำนักบริหารของนายกรัฐมนตรีก็นำเสนอ ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ทราบแล้ว มีบัญชาให้ส่งกระทรวงศึกษาธิการและสภาการศึกษาแห่งชาติพิจารณา (142)

ดังนั้นในการประชุมคณะกรรมการบริหาร สภาการศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 7/2507 วันจันทร์ที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2507 จึงได้มีการพิจารณาเรื่องการเปิดโอกาสให้เอกชนตั้งมหาวิทยาลัย อีกครั้งหนึ่ง

ในการประชุมครั้งนี้ มีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้ 6 ประเด็น คือ

1. ถ้าหากจะเปิดโอกาสให้เอกชนจัดตั้งมหาวิทยาลัยในขั้นนี้ก็อาจจะทำได้โดยให้เอกชน ทำเป็นแบบ Junior College ดังที่เลขาฯ เคยเสนอไว้ ได้หรือไม่
2. มีรายงานของ USOM ว่า ถ้าคิดจำนวนรวมแล้วนับว่ามหาวิทยาลัยผลิตบัณฑิตมาพอกับความต้องการแล้ว แต่ถ้าพิจารณาเป็นแต่ละสาขาวิชา แล้ว บางสาขายังผลิตไม่พอ และทราบแน่ชัด ก็คือ วิศวกร เกษตรกร และแพทย์
3. การที่จะให้นักเรียนมีที่เรียนชั้นอุดมศึกษาเพิ่มขึ้นนั้น แยกได้เป็น 2 ประเด็นคือ
  1. ในด้านเศรษฐกิจนั้น ถ้ารัฐบาลดำเนินงานเอง ก็จะพบคดเปลืองมาก ไม่คุ้มกับการลงทุน และ
  2. ถ้าอนุมัติให้เอกชนจัดตั้งโดยรัฐควบคุมก็เป็นทางช่วยเศรษฐกิจของรัฐ และเป็นการให้ outlet ความกดดันความต้องการของประชาชนในเรื่องนี้
4. ถ้าคณะกรรมการบริหารลงมติเห็นว่า ยังไม่ถึงเวลาที่ควรจะอนุญาตให้ตั้งมหาวิทยาลัยเอกชน ก็พอดอบัญหานี้ไปได้ตามเหตุผลที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่ก็จะไม่แก้ปัญหาคาด้านความกดดันของประชาชน ถ้าจะอนุมัติให้จัดตั้งสอนอะไรก็ได้ ก็อาจก่อปัญหาใหญ่เรื่องไม่มีงานทำต่อไป ดังนั้น ควรเลือกทางที่เสียหายน้อยที่สุด คือให้ตั้ง College ในแขนงวิชาที่ประเทศยังต้องการบัณฑิตทางแขนงนั้น

5. ความมุ่งหมายใหญ่ ก็ควรจัดเป็นรูป College ที่ 1. สำเร็จในตัวภายในระยะ 2 ปี 2. เพื่อให้เรียนต่อได้ต่อไป และ 3. เพื่อเพิ่มความรู้

6. จำเป็นต้องมีหลักการวางไว้ เพื่อควบคุมมหาวิทยาลัยเอกชน เช่น ว่าด้วยเรื่องต่าง ๆ ดังนี้ 1. สถานที่ 2. อาจารย์ และ 3. โครงการ

ในการประชุมครั้งนี้ ที่ประชุมได้เห็นว่าควรเปิดโอกาสให้เอกชนค่อยทำค่อยไป  
รัฐควบคุมมาตรฐานโดยการให้เข้าสอบเทียบ

มติในที่ประชุมคราวนี้ เป็นการดำริให้ดำเนินการร่างหลักการ เกี่ยวกับการให้เอกชน  
ตั้งมหาวิทยาลัย (143)

จะเห็นได้ว่า ในการประชุมครั้งนี้ มีแนวโน้มที่จะให้เอกชนร่วมรับภาระการจัดการศึกษา  
ชั้นอุดมศึกษาชัดเจน

ในการประชุมครั้งต่อมาของคณะกรรมการสภาการศึกษาแห่งชาติจึง เป็นการศึกษา  
ยกร่างระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการอนุมัติสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของ เอกชน (144)  
สาระสำคัญของระเบียบ เป็นดังนี้คือ

ศูนย์วิทยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

## ร่าง

ระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการอนุมัติสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของ เอกชน

1. ให้มีคณะกรรมการชุดหนึ่ง เพื่อพิจารณาอนุมัติโครงการของผู้แสดงความจำนง จะจัดตั้งสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา และควบคุมการดำเนินการของสถาบันดังกล่าวให้อยู่ภายในขอบเขตที่กำหนดไว้
2. ผู้ที่จะจัดตั้งสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ให้อยื่นความจำนงพร้อมทั้งโครงการ โดยละเอียดให้คณะกรรมการพิจารณาอนุมัติ
3. ในการอนุมัติโครงการ ให้คณะกรรมการพิจารณาในหัวข้อ ดังต่อไปนี้
  - 3.1 ความประพฤติ และคุณสมบัติของผู้ยื่นความจำนงจะจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษา
  - 3.2 ทุนทรัพย์ ซึ่งจะใช้ในการนี้
  - 3.3 สถานที่ และอาคารที่จะจัดตั้ง
    - 3.3.1 บริเวณ และสถานที่ตั้ง
    - 3.3.2 ห้องเรียน หรือห้องปฎิบัติการ โดยเฉพาะ เนื้อที่นั้นให้มีส่วนสัมพันธ์กับจำนวนนักศึกษา
    - 3.3.3 ห้องปฏิบัติการ
  - 3.4 เครื่องอุปกรณ์การศึกษาโดยเฉพาะ เครื่องมือสำหรับใช้ในการปฏิบัติการ และห้องสมุด
  - 3.5 อาจารย์ ให้มีอาจารย์ประจำให้มีปริมาณและคุณภาพสัมพันธ์กับจำนวนนักศึกษาตามสมควร
  - 3.6 หลักสูตร ให้นำหลักการของคณะกรรมการมหาวิทยาลัยฝ่ายวิชาการในการพิจารณาหลักสูตรมาใช้บังคับโดยอนุโลม
  - 3.7 สาขาวิชาที่จะอนุมัติให้เปิดสอนได้ ควรมีความสัมพันธ์กับความต้องการของกำลังคน
4. ในระยะแรกเริ่ม ควรจะอนุมัติให้ดำเนินการสอนในระดับสองปีแรกของมหาวิทยาลัยของรัฐบาล โดยใช้หลักสูตรของมหาวิทยาลัยของรัฐบาล
5. การสอบวัดผล คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ที่จะแต่งตั้งคณะกรรมการสำหรับทำการสอบไล่วัดผลแต่ละปี

ในระยะแรกเริ่ม ถ้าสถาบันอุดมศึกษาเอกชนใช้หลักสูตรเดียวกับมหาวิทยาลัยของรัฐบาล ก็อาจให้ใช้ข้อสอบเดียวกันกับมหาวิทยาลัยรัฐบาลในสาขานั้น ๆ



ประเด็นสำคัญในการประชุมครั้งนี้มี 7 ประเด็นคือ

1. ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ ความจริงก็มีอยู่ในบันทึกของคณะกรรมการวิจัย และคณะกรรมการบริหารแล้ว ความคิดเห็นเหล่านี้ เมื่อนำมาประมวลแล้วก็ได้ร่าง เป็นหลักการว่า ถ้าจะให้เอกชนตั้งสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษานั้นควรค่อยทำค่อยไปทีละขั้น ในขั้นต้นอาจให้เปิดเพียงสองปีแรกแบบ Junior College โดยสภาการศึกษาแห่งชาติควมควมวิธีปฏิบัติต่าง ๆ ไม่ให้ออกนอกขอบเขตจนเกินไป ขั้นแรกนั้น ก็จะต้องเขียนโครงการมาให้สภาการศึกษาแห่งชาติอนุมัติก่อน ในการพิจารณาอนุมัติโครงการ สภาการศึกษาแห่งชาติจะต้องพิจารณาถึงความประพฤติ และคุณสมบัติของ เอกชนผู้ยื่นเสนอขอเปิดมหาวิทยาลัย เอกชน ทุนทรัพย์ในการจัดตั้ง สถานที่และอาคารที่จะจัดตั้ง โดยมีรายละเอียดในเรื่องบริเวณ และสถานที่ตั้ง ตลอดจนการมีห้องเรียน และห้องปฏิบัติการให้มีส่วนสัมพันธ์กับจำนวนนักศึกษา มีอุปกรณ์การศึกษาเพียงพอ มีจำนวนอาจารย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาจารย์ประจำให้มีปริมาณ และคุณภาพสัมพันธ์กับจำนวนนักศึกษาตามสมควร ในเรื่องของการวางหลักสูตรก็ให้นำหลักการของคณะกรรมการมหาวิทยาลัย ฝ่ายวิชาการในการพิจารณาหลักสูตรมาใช้เป็นแนว และสาขาวิชาที่สภาการศึกษาแห่งชาติจะอนุมัติให้เปิดสอนได้ก็ควรมีความสัมพันธ์กับความต้องการของกำลังคน ส่วนในเรื่องการเปิดสอนนั้น ในระยะแรกเริ่มควรจะอนุมัติให้ดำเนินการสอนระดับสองปีแรกของมหาวิทยาลัยรัฐบาล นอกจากนี้ในการควบคุมมาตรฐานสภาการศึกษาแห่งชาติอาจทำได้โดยแต่งตั้งคณะกรรมการทำการสอบไล่วัดผล ร่างหลักการที่นำเสนอต่อที่ประชุม ในวันนี้ เป็นเพียงหลักการใหญ่ ๆ ซึ่งอาจจะไม่ได้คลุมไปถึงรายละเอียด ที่สำคัญบางประการ เช่น ในเรื่องค่าธรรมเนียมการเข้าเรียน เป็นต้น

2. การกำหนดให้เปิดเพียง 2 ปี โดยเทียบกับสองปีของมหาวิทยาลัยรัฐบาลนั้น เห็นได้ว่าจะ เป็น course ที่จบไม่ได้ เพราะวิชาที่สอนในมหาวิทยาลัยนั้น อย่างน้อยต้อง 3 ปี จึงจะได้อนุปริญญา

3. ถ้าอนุมัติให้ตั้งได้ถึง 3 ปี ก็อาจได้จุดประสงค์ที่เราต้องการครบคือ เรียนให้จบในตัวเอง เรียนเพื่อไปเรียนต่อ และเรียนเพื่อระดับความรู้ และถ่ายแก่การควบคุมมาตรฐานด้วย

4. ที่ประชุมลงมติให้แก้ไขข้อ 4 ของร่างระเบียบปฏิบัติ เป็นระยะแรกเริ่มควรจะอนุมัติให้ดำเนินการสอนในระดับไม่เกินสามปีแรกของมหาวิทยาลัยของรัฐบาล และอาจใช้หลักสูตรของมหาวิทยาลัยของรัฐบาล หรือหลักสูตรอื่นใด ซึ่งจะนำไปประกอบอาชีพก็ได้

5. จะเป็นการสอบสมทบ หรือสอบ เองก็ดีควรให้มหาวิทยาลัย เอกชนออก ประกาศนียบัตรหรืออนุปริญญาเอง เพราะมหาวิทยาลัย เหล่านั้น เมื่อได้รับอนุมัติตั้งก็ เท่ากับรัฐบาล รับรองอยู่แล้ว
6. ที่ประชุมลงมติว่าในกรณีที่หลักสูตรใดตรงกับของมหาวิทยาลัยของรัฐบาล ก็ให้สอบเทียบ หากไม่ตรงก็ให้ตั้งคณะกรรมการสอบโดยตรง นอกจากนี้ที่ประชุมยังให้เลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ ไปเติมข้อ 6 คือ ระบุให้ประกาศนียบัตร หรืออนุปริญญา
7. จะมีกฎเกณฑ์อันใดที่จะบังคับให้มหาวิทยาลัย เอกชนต้อง เข้าสมทบสอบ ... จะทำได้ เพราะถ้ารัฐบาลรับหลักการระ เเบียบปฏิบัติ เกี่ยวกับมหาวิทยาลัย เอกชนแล้ว ก็จะต้องแก้กฎหมาย กันต่อไป เพื่อให้ควบคุมมาตรฐานได้
- ในตอนท้ายที่ประชุมลงมติให้ เลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาตินำร่างนี้ไปเขียนอีกครั้งหนึ่ง และได้ นำมา เสนอใหม่ในการประชุมคณะกรรมการบริหาร สภาการศึกษาแห่งชาติ เมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2507 ซึ่งมีรายละเอียดตามที่แก้ไขสมบูรณ์ในที่ประชุมแล้วดังนี้ (145)

ศูนย์วิทยทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

## ร่าง

ระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการอนุมัติสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของ เอกชน

- - - - -

1. ให้คณะกรรมการบริหาร สภาการศึกษาแห่งชาติ มีหน้าที่พิจารณาอนุมัติโครงการของ ผู้แสดงความจำนงจะจัดตั้งสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา และควบคุมการดำเนินการของ สถาบันดังกล่าวให้อยู่ภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้
2. ผู้ที่จะจัดตั้งสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ให้อื่นความจำนงพร้อมทั้งโครงการ โดยละเอียดต่อคณะกรรมการบริหาร สภาการศึกษาแห่งชาติ
3. ในการอนุมัติโครงการ ให้คณะกรรมการพิจารณาในหัวข้อ ดังต่อไปนี้
  - 3.1 คุณสมบัติของผู้ยื่นความจำนงจะจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษา
  - 3.2 ทุนทรัพย์ซึ่งจะใช้ในการนี้ และค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ที่จะเรียกเก็บ
  - 3.3 สถานที่ และอาคารที่จะจัดตั้ง
    - 3.3.1 บริเวณและสถานที่ตั้ง
    - 3.3.2 ห้องเรียน หรือห้องปฎิบัติการ โดยเฉพาะ เนื้อที่พื้นให้มีส่วนสัมพันธ์ กับจำนวนนักศึกษา
    - 3.3.3 ห้องปฏิบัติการ
  - 3.4 เครื่องอุปกรณ์การศึกษา โดยเฉพาะ เครื่องมือสำหรับใช้ในการปฏิบัติการ และห้องสมุด
  - 3.5 อาจารย์ ให้มีอาจารย์ประจำ มีปริมาณและคุณภาพสัมพันธ์กับจำนวนนักศึกษา ตามสมควร
  - 3.6 หลักสูตร ให้นำหลักการของคณะกรรมการมหาวิทยาลัยฝ่ายวิชาการในการ พิจารณาหลักสูตรมาใช้บังคับโดยอนุโลม
  - 3.7 สาขาวิชาที่จะอนุมัติให้เปิดสอนได้ ควรมีความสัมพันธ์กับความต้องการของ กำลังคน
4. ในระยะเริ่มแรก ควรจะอนุมัติให้เปิดเป็นวิทยาลัย ดำเนินการสอนในระดับไม่เกิน สามปีแรกของมหาวิทยาลัยรัฐบาล และอาจใช้หลักสูตรของมหาวิทยาลัยของรัฐบาลหรือหลักสูตร อื่นใดซึ่งจะนำไปประกอบอาชีพก็ได้
5. การสอบวัดผล คณะกรรมการบริหาร สภาการศึกษาแห่งชาติอาจแต่งตั้งคณะกรรมการ ชุดหนึ่งทำการสอบไล่วัดผลแต่ละปีก็ได้ หรือวิทยาลัย เอกชนอาจทำความตกลงส่งนักศึกษา เข้า สมทบสอบกับมหาวิทยาลัยของรัฐบาลก็ได้
6. เมื่อนักศึกษาสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรแล้ว มีสิทธิได้รับประกาศนียบัตรหรือ อนุปริญญบัตรของวิทยาลัยนั่นเอง เพื่อแสดงคุณวุฒิได้

ในการประชุมครั้งนี้ ที่ประชุมมีมติเห็นด้วยที่จะให้มีพระราชบัญญัติอีกฉบับหนึ่ง ใ้รับกับพระราชบัญญัติสภาการศึกษาแห่งชาติ (ซึ่งจะมีการร่างขึ้นใหม่) ทั้งนี้ เพราะเป็นเรื่องระหว่างรัฐกับเอกชน จึงสมควรมีพระราชบัญญัติอีกฉบับหนึ่ง เพื่อความชัดเจน

ในการประชุมของคณะกรรมการบริหาร สภาการศึกษาแห่งชาติ ในวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2508 เป็นการพิจารณาร่างระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับการอนุมัติสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของเอกชนต่อ ในการประชุมมีประเด็นที่สำคัญ 2 ประเด็นคือ

1 ... เรื่องการให้เอกชนจัดตั้งมหาวิทยาลัยนั้น จำเป็นต้องมีกฎหมาย ฉะนั้นการที่จะเรียกเอกสารนี้ว่า "ระเบียบปฏิบัติ..." ย่อมไม่ถูกเพราะ "ระเบียบ" ย่อมต้องออกหลังกฎหมาย จึงมีมติให้เรียกเอกสารนี้ว่า "หลักการเกี่ยวกับการอนุมัติสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของเอกชน"

2 ... สำนักบริหารของนายกรัฐมนตรี ส่งบทความตัดจากหนังสือพิมพ์สารเสรีฉบับวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2508 ส่งให้กระทรวงศึกษาธิการพิจารณาว่า โดยย่อ ได้ดังนี้

อีกไม่นานรัฐบาลจะประสบปัญหาเรื่องมหาวิทยาลัยไม่มีพอที่จะรับนักเรียนสำเร็จการศึกษาอีกแล้ว มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ขณะนี้ ไม่สามารถที่จะรับนักศึกษาเพิ่มจากเดิมได้เท่าใดนัก แม้ว่าบางมหาวิทยาลัยจะเน้นการศึกษาภาคกลางคืนขึ้นอีกก็ตาม สรุปได้ว่านักเรียนจะไม่มีที่เรียนต่ออีกจำนวนมาก เช่นเคย เรื่องนี้เกิดจากความเฉื่อยชาของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในปัญหาการศึกษาของชาติ แต่อย่างไรก็ตาม หากดำริที่จะให้เอกชนรวมกันจัดตั้งมหาวิทยาลัยเอกชนขึ้นได้ ก็จะเป็นการเหมาะสม และทันต่อความต้องการของประชาชน ดีกว่าที่จะไม่ริเริ่มแก้ไข (146)

เรื่องการเปิดโอกาสให้เอกชนจัดตั้งมหาวิทยาลัยได้นำเข้าสู่การประชุมสภาการศึกษาแห่งชาติ อีกครั้ง ในวันพฤหัสบดีที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2508

มติของที่ประชุมคราวนี้ คือ "ปรากฏว่าจะแนบเสียงเห็นควรเปลี่ยนแปลงเดิม และเปิดโอกาสให้เอกชนได้จัดตั้งสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นฝ่ายข้างมากคือ 25 ต่อ 24 เสียง" และ

ให้เปิดโอกาสให้จัดตั้งได้ชั้นวิทยาลัย ดำเนินการสอนในระดับไม่เกินสามปีแรกของมหาวิทยาลัยของรัฐบาล และให้ตัดคำว่า "ในระยะเริ่มแรก" ในข้อ 4 ของร่างหลักการฯ ออก ทั้งนี้เพราะไม่จำเป็นต้องระบุไว้ คือถ้าหากวิทยาลัยนั้น ๆ ดำเนินการได้ดี ก็อาจขออนุมัติจากสภาการศึกษาแห่งชาตินี้ เปิดเป็นมหาวิทยาลัยต่อไปก็ได้ (147)

ในท่วงนี้เอง โรงเรียนภาษาและวิชาชีพ (Kirk's Language & Vocational School) ได้แสดงความจำนงว่า จะขอตั้งวิทยาลัย แผนกอุดมศึกษาเป็นทางการเมื่อถึงโอกาส โดยมีจดหมายถึง เลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ ลงวันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2508 โดยมี นายเกริก มังคละพฤษ์ เป็นผู้อำนวยการ (148)

นอกจากนี้ โรงเรียนไทยเทคนิค ก็ได้ขอจัดตั้งสถาบันการศึกษาชั้นวิทยาลัย มาเช่นกัน ในวันที่ 8 เมษายน พ.ศ. 2508 โดยได้ส่งหลักสูตรการศึกษา ระเบียบการ รายนามผู้เป็นอาจารย์ประจำ อาจารย์พิเศษ และคุณวุฒิ และสำเนาหนังสือ เรื่อง Affiliation ของมหาวิทยาลัย Fairleigh Dickinson มาพร้อม (149)

เรื่องนี้จึงได้นำเข้าสู่ที่ประชุมคณะกรรมการบริหาร สภาการศึกษาแห่งชาติ ในคราว ประชุมในวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2508 ในหัวข้อที่ว่า "พิจารณาเรื่อง เอกชนขอจัดตั้ง สถาบันการศึกษาชั้นวิทยาลัย (อุดมศึกษา) 2 ราย"

ที่ประชุมได้อภิปรายกันพอสมควรแล้วได้มีมติดังนี้คือ

1. เสนอเรื่องต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อพิจารณารับหลักการ
2. ส่งเรื่องให้คณะกรรมการมหาวิทยาลัยฝ่ายวิชาการ พิจารณาหลักสูตร และรายละเอียด ตลอดจนปริมาณ และคุณภาพของอาจารย์
3. มอบหมายให้ พันเอกพร้อม พาณิชภักดิ์ กรรมการและเลขานุการ คณะกรรมการ มหาวิทยาลัย ฝ่ายวิชาการ พร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ของสำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ ไปดูโรงเรียนไทยเทคนิค เพื่อนำมาชี้แจงต่อที่ประชุมคณะกรรมการมหาวิทยาลัยฝ่ายวิชาการ เพื่อประกอบการพิจารณาต่อไป
4. ลงความเห็นว่าจะ เมื่อจะเปิดโอกาสอนุญาตในเรื่องนี้แล้วก็ต้องดำเนินการ หลายประการคือ

ก. แก้มแผนการศึกษาแห่งชาติ ข้อ 23 ที่ว่า "การจัดให้มีสถานศึกษานั้น รัฐใช้วิธีแบ่งแรง คือ รัฐ จัดเองบ้าง และส่งเสริมให้คณะหรือเอกชนจัดในระดับที่ต่ำกว่า อุดมศึกษา" โดยตัดคำว่า "ในระดับที่ต่ำกว่าอุดมศึกษา" ออก

ข. แก้มกฎหมายบางฉบับ เช่น พระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ พระราชบัญญัติ สภาการศึกษาแห่งชาติ เพราะพระราชบัญญัติสภาการศึกษาแห่งชาติยังมีได้ให้คณะกรรมการ บริหารมีอำนาจและหน้าที่ควบคุมการดำเนินการในเรื่องนี้ (150)

ดังนั้น สำนักงานสภาการศึกษาแห่งชาติ จึงได้เสนอต่อคณะรัฐมนตรี เพื่อพิจารณา รับหลักการการเปิดโอกาสให้เอกชนจัดตั้งมหาวิทยาลัย พร้อมทั้งได้เสนอร่างหลักการเกี่ยวกับการ อนุมัติสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของเอกชนด้วย (151)

ในการนี้ ทางสำนักเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี ได้แจ้งมายังประธานกรรมการบริหาร สภาการศึกษาแห่งชาติ ว่า

ตามที่ได้เสนอร่างหลักการเกี่ยวกับการอนุมัติสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของ เอกชน ไปเพื่อดำเนินการความจำเป็นอย่างแล้วนั้น

คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาเมื่อวันที่ 15 มิถุนายน 2508 ลงมติรับหลักการเปิดโอกาส ให้เอกชนจัดตั้งสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้ชั้นวิทยาลัย ดำเนินการสอนในระดับ ไม่เกิน 3 ปีแรกของมหาวิทยาลัยของรัฐบาล โดยให้อยู่ในความควบคุมของกระทรวง ศึกษาธิการแบบโรงเรียนราษฎร์ รายละเอียดจะต้องแก้ไขพระราชบัญญัติ และประกาศ เกี่ยว กับเรื่องนี้อย่างไร ตลอดจนการวางระเบียบในเรื่องนี้โดยละเอียด ให้กระทรวงศึกษาธิการ เสนอมาเพื่อพิจารณา (152)

ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2508 จึงถือได้ว่าเป็นปีกำเนิดของสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยนัย ที่ได้รับอนุญาตให้ร่วมจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา

#### สรุปและวิเคราะห์

การอุดมศึกษาสมัยแรกของไทย (สมัยสุโขทัย จนถึงสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์) มีลักษณะ เป็นแบบของไทยที่มีได้เป็นแนวความคิดพื้นฐาน ต้นเค้า หรือต้นกำเนิดของการอุดมศึกษาของไทย ในสมัยต่อมา อย่างมาก เท่าที่ควร แต่การอุดมศึกษาของไทยสมัยต่อมาก่อนการเปลี่ยนแปลงการ ปกครองกลับมีแนวความคิดของประเทศตะวันตก เกี่ยวกับ เรื่องมหาวิทยาลัย เป็นพื้นฐาน มหาวิทยาลัย แห่งแรกและแห่งเดียวในช่วงนี้ คือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยถือกำเนิดจากโรงเรียนอุดมศึกษาซึ่งตั้ง ขึ้น เพื่อผลิตบุคคลเข้ารับราชการ และต่อมาได้รวมโรงเรียนอุดมศึกษาอื่น ๆ เข้าไว้ด้วย จนในที่สุด ได้รับการยกฐานะขึ้น เป็นมหาวิทยาลัย

อย่างไรก็ตาม ภารกิจของมหาวิทยาลัยก็ยังถือว่าไม่สมบูรณ์ ตามหลักการและอุดมคติ ของมหาวิทยาลัยอย่างแท้จริง เนื่องจากดำเนินกิจการเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม ในด้านการฝึกฝนอาชีพให้แก่ประชาชนเพื่อรับใช้ราชการและการยังชีพ เป็นสำคัญ เท่านั้น

หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง ก่อนภาวะสงครามโลกครั้งที่ 2 จะอุบัติขึ้นในไทย ในปี พ.ศ. 2484 การอุดมศึกษา เป็นไปเพื่อการขยายโอกาสให้ประชาชนได้เข้าเรียนมากขึ้น เพิ่มสาขาต่าง ๆ มากขึ้น อันแสดงถึงความเจริญทางวิชาการ และได้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นอีก 1 แห่ง นับเป็นมหาวิทยาลัยแห่งที่ 2 และเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกในสมัยการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มหาวิทยาลัยนั้นคือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง ทั้งนี้ก็เป็นผลสืบเนื่องมาจากความต้องการให้ประชาชนมีความรอบรู้ในเรื่องระบอบการปกครองนั่นเอง

นอกจากนี้ ก็ได้มีความพยายามที่จะขยายการศึกษาระดับอุดมศึกษาออกไปยังหัวเมือง หรือส่วนภูมิภาค แต่ต้องชงักลงด้วยเหตุของสงครามโลกครั้งที่ 2 เสียก่อน

ในช่วงที่ประเทศกำลังอยู่ในภาวะสงครามนั้น โยบายของการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้รับการเน้นในเรื่องคุณภาพและปริมาณ โดยจัดเพิ่มแผนกวิชาขึ้นตามความจำเป็น ได้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นถึง 3 แห่ง คือมหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยศิลปากร ทั้ง 3 มหาวิทยาลัยนี้จัดได้ว่าเป็นมหาวิทยาลัยตามความต้องการของหน่วยงานระดับกระทรวง เพื่อสนองความต้องการกำลังคนของกระทรวง เจ้าสังกัด

เมื่อสงครามสิ้นสุดลง การศึกษาระดับอุดมศึกษาของไทยในช่วงเวลานี้ มีการเปลี่ยนแปลงเป็นอันมาก และได้มีการเปิดรับความช่วยเหลือและร่วมมือจากต่างประเทศอย่างเต็มที่ การศึกษาระดับอุดมศึกษา เป็นไปเพื่อการขยายสถานที่เรียนให้เพียงพอแก่ผู้ที่ต้องการรับการศึกษาในระดับดังกล่าว ได้มีการขยายการศึกษาระดับนี้ไปยังส่วนภูมิภาค อันทำให้โครงการดังกล่าวซึ่งได้เริ่มขึ้นในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นจริงขึ้น โดยได้มีการจัดตั้ง มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ขึ้น ทางภาคเหนือที่จังหวัด เชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยขอนแก่นขึ้น ที่จังหวัดขอนแก่น ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

ก่อนการอนุมัติให้เอกชนสามารถจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้ ในกลางปี พ.ศ. 2508 รัฐมีสถานศึกษาชั้นอุดมศึกษาที่เรียกว่ามหาวิทยาลัย รวมทั้งสิ้น 7 แห่ง คือ

- |                          |                           |
|--------------------------|---------------------------|
| 1. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย | 2. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์  |
| 3. มหาวิทยาลัยแพทยศาสตร์ | 4. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ |
| 5. มหาวิทยาลัยศิลปากร    | 6. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่   |
| 7. มหาวิทยาลัยขอนแก่น    |                           |

มหาวิทยาลัยของรัฐ เหล่านี้ ประสบปัญหาต่าง ๆ มากมาย แต่ปัญหาหนึ่งที่สำคัญมาก คือ มหาวิทยาลัยของรัฐ มิใช่เพียงพื่อความต้องการของผู้ที่ต้องการรับการศึกษาในระดับนี้ สภาพปัญหานี้เองได้กลายเป็นปัจจัยสำคัญ ที่กระตุ้นให้เอกชนมีโอกาส เข้าช่วยรัฐรับภาระในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาในที่สุด

อย่างไรก็ตาม ก่อนที่เอกชนจะได้รับอนุญาตให้จัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้นั้น เอกชนในประเทศไทยได้มีบทบาท เกี่ยวกับการศึกษาของไทยมาตั้งแต่สมัยแรก เริ่มที่เดียว

สำหรับการศึกษาระดับมัธยมศึกษา (สมัยกรุงสุโขทัยจนถึงสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์) เอกชนได้มีส่วนช่วยจัดการศึกษามาโดยตลอด สถานศึกษาของ เอกชนที่สำคัญ ตลอดสมัยคือ วัด และบ้าน และวัดบางวัดยังเป็นแหล่งให้การศึกษาระดับอุดมศึกษาตามแบบของไทยด้วย อาจถือได้ว่า เอกชนไทยได้ช่วยรัฐจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษามาตั้งแต่ เริ่มการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของไทยทีเดียว

นอกจากนี้แล้วยังได้มี เอกชนชาวต่างประเทศ เข้ามามีบทบาทต่อการศึกษาของไทย เช่นกัน เอกชนชาวต่างประเทศได้ เป็นผู้เริ่มการศึกษาที่เรียกว่า โรงเรียนขึ้นในประเทศไทย ในยุคกรุงศรีอยุธยา รัชสมัยพระนารายณ์มหาราช แต่ก็ต้องหยุดชะงักไประยะหนึ่ง โดยเอกชนได้มาเริ่ม การศึกษาแบบโรงเรียนอีกครั้งหนึ่ง ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งครั้งนี้ เป็นรากฐานและแบบของระบบโรงเรียนให้แก่การศึกษาของไทย ตั้งแต่นั้นมา จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ซึ่งผู้เริ่มต้นดังกล่าวก็เป็น เอกชนชาวต่างประเทศอีก เช่น เคย

แนวความคิดของ เอกชนชาวต่างประเทศที่ เข้ามาในช่วงต้นรัตนโกสินทร์นี้ ได้มีอิทธิพลต่อ การจัดการศึกษาของไทยในสมัยต่อมา เป็นอันมาก เป็นต้นฉบับการศึกษาแบบตะวันตกที่ทำให้เกิดการ ปฏิรูปการศึกษาในรัชสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งในสมัยพระองค์ได้พยายาม วางระบบการศึกษาให้เป็นระเบียบแบบแผน และได้วางระเบียบไว้ในส่วนของเอกชนด้วย โดยรัฐ ได้อนุญาตให้เอกชนจัดการศึกษาโดย เรียก โรงเรียน นั้นว่า โรงเรียนเซนต์สจวร์ตและโรงเรียน วิเศษเซนต์สจวร์ต ต่อมาก็ เปลี่ยน เป็นโรงเรียนบุคคล และต่อมาก็ เป็นโรงเรียนราษฎร์



สำหรับการศึกษาระดับอุดมศึกษานั้น เอกชนได้ร้องขอจัดการอุดมศึกษา มาตั้งแต่ พ.ศ. 2453 และมาประสบความสำเร็จ เมื่อกลางปี พ.ศ. 2508

จากสภาพการอุดมศึกษาของรัฐ และการจัดการศึกษาโดย เอกชน ดังกล่าวข้างต้น ทำให้เห็นภาพชัดถึงปัจจัยที่เป็นแรงกระตุ้นให้รัฐอนุญาตให้ เอกชน เข้าร่วมรับภาระจัดการศึกษาระดับ อุดมศึกษาได้ ปัจจัยสำคัญ 2 ประการคือ

1. ความพยายามที่เอกชนจะมีส่วนช่วยรัฐบาลจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา
2. การขาดแคลนสถานที่เรียนระดับอุดมศึกษา

ปัจจัยแรก เป็นความพยายามของ เอกชนที่ต้องการร่วมรับภาระจัดการศึกษาระดับ อุดมศึกษา โดยได้ทำการเรียกร้อง ตั้งแต่ พ.ศ. 2453 แต่ก็มิได้ประสบความสำเร็จ แต่ก็ เป็น การวางแนวความคิด และแนวทางสำหรับการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาไว้ ส่วนปัจจัยที่สอง เป็นสภาพปัญหาที่รัฐได้พยายามแก้ไขในหลายวิธีทาง และ เอกชนได้พยายาม เรียกร้องขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ตั้งแต่ พ.ศ. 2498 จนกระทั่งประสบความสำเร็จ เมื่อกลางปี พ.ศ. 2508

เอกชนกับการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่น่าสังเกต อาจกล่าวได้ว่าวัด เป็นสถาบันอุดมศึกษา เอกชนของการอุดมศึกษาสมัยแรกของไทย

การศึกษาของไทยได้ถูกจัดให้เป็นระบบระเบียบโดยที่เอกชนชาวต่างประเทศได้เป็นผู้วางแนวการศึกษาในระบบไว้ให้กับประเทศไทยตั้งแต่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นมาแล้วโดยเฉพาะ ในเรื่องการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เอกชนชาวต่างประเทศ คือ หมอบรัดเลย์ ก็ได้กระตุ้นให้คนไทย จัดตั้งมหาวิทยาลัย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2408 ซึ่งขณะนั้นไทยยังไม่พร้อม ไทยเริ่มมีโรงเรียนอุดมศึกษา เมื่อ พ.ศ. 2451 ในสมัยรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้เอง ซึ่งก็หมายถึงจะให้ เหมือนกับมหาวิทยาลัยของต่างประเทศ นับได้ว่าเอกชนชาวต่างประเทศก็ได้เป็นผู้วางแนวคิดใน เรื่องการอุดมศึกษาของรัฐให้กับไทยอีก

ในปี พ.ศ. 2425 หมอสมิท ซึ่งเป็นเจ้าของและบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ "จดหมายเทศสยามไสมย" ได้คิดจะเปิดมหาวิทยาลัย หรือที่ท่านเรียกว่า "ยูนิเวอร์ซิตีสยาม" ที่บางคอแหลม ขึ้น แต่สังคมนครกรุงเทพฯ คงไม่พร้อมจะสนองรับเจตนาของท่าน ชาวคราวเดียวกับ "มหาวิทยาลัยสยาม" จึงไม่ได้เป็นเรื่องจริงจังขึ้น นับได้ว่า หมอสมิท เป็น เอกชนชาวต่างประเทศ ที่พยายามบุกเบิก การศึกษาระดับอุดมศึกษาโดยเอกชน ขึ้นในประเทศไทย

ต่อมาในปี พ.ศ. 2453 เอกชน คือ โรงเรียนอัสสัมชัญ ของคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิก ก็ได้ร้องขอให้รัฐยกโรงเรียนเป็นโรงเรียนอุดมศึกษาบ้าง ซึ่งก็ไม่ประสบผลสำเร็จ ถึงแม้จะได้พยายามอีกในปีรุ่งขึ้น โดยอ้างหลักสูตร เทียบเคียงกับโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย การร้องขอนี้ได้เกิดขึ้นหลังจากรัฐจัดการอุดมศึกษาได้เพียง 2 ปี

ต่อจากนั้น ในปี พ.ศ. 2455 ถัดมา พวกหมอสอนศาสนาชาวอเมริกัน ก็เรียกร้องที่จะจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาขึ้นบ้าง เป็นที่น่าเสียดายว่า เอกสารไม่สมบูรณ์ จึงไม่ทราบว่าเป็นเรื่องราวได้เป็นอย่างไรต่อไป

เรื่องการศึกษาในระดับอุดมศึกษาโดย เอกชนตามหลักฐาน เท่าที่พบได้ก็ ได้มามีการกล่าวถึงกันอีกครั้งหนึ่งในช่วงปี พ.ศ. 2480-2487 จากเอกสารข้อสั่ง เกิดเกี่ยวกับการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเอาไปลง เป็นบทความในหนังสือสถิติพยากรณ์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2480-2487 ได้ตั้งข้อสั่ง เกิดไว้ว่า "ในปัจจุบันนี้ยังไม่มีมหาวิทยาลัยหรือสถานอุดมศึกษาที่เป็นของ เอกชน เลย" ทำให้แน่ใจได้ว่า ในช่วงปี พ.ศ. 2480-2487 นั้นยังไม่มีเอกชนใด ได้รับอนุญาตให้ตั้งสถานศึกษาได้ ซึ่งอันที่จริงก็อยู่ในช่วงของภาวะสงครามด้วย

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 รัฐต้องทำการปรับปรุงการศึกษาอย่างขนาดใหญ่ และก็ในทันทีปรากฏว่า เอกชนมิชชันนารี คณะเพรสไบทีเรียนได้ร้องขอที่จะจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาขึ้นอีกในช่วง พ.ศ. 2490-2491 ซึ่งรัฐก็มีได้อนุญาตด้วยเหตุผลของความมั่นคงของประเทศเป็นหลัก

สภาพปัญหาหนึ่งที่รัฐต้อง เผชิญและเป็นปัญหาใหญ่ในช่วงนี้ของการจัดการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาระดับอุดมศึกษา ก็คือ การที่มหาวิทยาลัยมีไม่เพียงพอแก่การให้การศึกษาแก่ผู้ที่ต้องการรับการศึกษาในระดับนี้ ตามเอกสารที่ค้นพบ ปรากฏชัดว่า ตั้งแต่ พ.ศ. 2498 เป็นต้นมา จนถึงกลางปี พ.ศ. 2508 นั้น แนวความคิดในการเสนอให้เอกชน เข้าร่วมรับภาระจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้ เริ่มมีการพูดถึงและตระหนักกันขึ้นทีละ เล็กน้อยอย่างไม่ขาดระยะ ทั้งทางฝ่ายรัฐบาลและเอกชนเอง

ข้อที่น่าสัง เกตก็คือ แนวความคิดในเรื่อง เอกชนกับการศึกษาระดับอุดมศึกษาในระยะนี้ เป็นไป เพื่อแก้ไขสภาพปัญหาการขาดแคลนสถานที่ เรียนและ เอกชนผู้พยายาม เรียกร้องขอ เข้าร่วม รับผิดชอบและแก้ไขสภาพปัญหาดังกล่าว เป็นเอกชนชาวไทย จนประสบความสำเร็จ เมื่อกลางปี พ.ศ. 2508

จะเห็นได้ว่า สถาบันอุดมศึกษา เอกชนในประเทศไทยถือกำเนิดขึ้นจากแนวความคิดใน การต้องการมีส่วนร่วมรับผิดชอบจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาโดยเอกชนชาวต่างประเทศ ซึ่งมีมา ตั้งแต่ พ.ศ. 2425 ในระยะต้นของรัชสมัยพระบาทสม เด็จพระเจ้าอยู่หัว และจาก สภาพปัญหาของการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะในชั้นมหาวิทยาลัย โดยรัฐ ซึ่งไม่ สามารถจะจัดหาสถานที่ให้พอเพียงแก่ความต้องการของประชาชนพลเมือง ผู้มีความประสงค์จะ เข้ารับการศึกษาระดับดังกล่าว

ปัจจัย 2 ประการดังกล่าวข้างต้นเป็นแรงกระตุ้น ให้ในที่สุด คณะรัฐมนตรีได้ลงมติรับ หลักการให้เอกชนสามารถร่วมรับภาระจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้ ในวันที่ 15 มิถุนายน 2508 อันถือ เป็นจุดกำเนิดของสถาบันอุดมศึกษา เอกชนในประเทศไทย

ปัจจัย 2 ประการ ประการแรกต้องสะดุดชะงักลง เนื่องจากรัฐบาลมิได้มีนโยบาย เอื้ออำนวยให้ ส่วนปัจจัยที่ 2 นั้น เป็นสภาพปัญหาที่ก่อตัวขึ้นทีละ เล็กเล็น้อย และทวีความรุนแรง มากขึ้นเป็นลำดับ เป็นสภาพปัญหาที่ได้รับการตระหนักมาแล้วตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 7 รัฐเองได้ พยายามแก้ปัญหาดังกล่าวมา โดยตลอด เช่นกัน แต่ก็ไม่สามารถจะแก้ปัญหาให้ลุล่วงลงได้ จนในที่สุด เมื่อสภาพการขาดสถานที่เรียนระดับอุดมศึกษาเริ่ม เลวร้ายมากขึ้น ประกอบกับการ เริ่ม เรียกร้องให้เอกชนจัดตั้งมหาวิทยาลัย ทำกันอย่างจริงจัง ไม่ว่าจะเป็นเสียงเรียกร้องจาก สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จากหนังสือพิมพ์ จากประชาชน และจากโรงเรียนราษฎร์ ติดต่อกันมา ตั้งแต่ พ.ศ. 2498 และได้ถูกระงับลงอีกครั้งหนึ่ง เมื่อปี พ.ศ. 2507 แต่เนื่องด้วยแรง กดดัน จากเสียงเรียกร้องมีเป็นอันมาก จึงทำให้รัฐต้องรับพิจารณาเรื่องดังกล่าวใหม่ในปีนั้นเอง และตกลงรับหลักการในที่สุดในปีถัดมา

จะเห็นได้ว่าสถาบันอุดมศึกษา เอกชนในประเทศไทย ถือกำเนิดขึ้นจากการพยายามเรียกร้องขอเข้าร่วมรับภาระจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาโดย เอกชน โดยแท้ โดย เอกชนชาวต่างประเทศ เป็นผู้นำทางแนวความคิดพื้นฐานไว้แต่ เบื้องแรก ส่วน เอกชนชาวไทยตระหนักในแนวคิดดังกล่าว และเรียกร้องให้รัฐเปิดโอกาสให้พวกตนได้ร่วมรับภาระจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งมองอย่างดองแท้ ก็เป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของ เอกชนไทยเองที่จะได้มีโอกาสที่กว้างขวางขึ้นในการรับการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

เมื่อ เปรียบเทียบจุดกำเนิดของการอุดมศึกษาของรัฐกับของ เอกชน จะพบว่า ได้มีแนวความคิดของ เอกชนชาวต่างประเทศ เป็นแนวความคิดพื้นฐานนำมาก่อน เช่นกัน การอุดมศึกษาของรัฐ ใช้เวลา 43 ปี หลังจากที่มีแนวความคิดเริ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2408 โดยหมอบรัดเลย์ รัฐจึงจัดการอุดมศึกษาขึ้นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2451 ส่วนเอกชน ต้องใช้เวลาถึง 83 ปี โดยมีแนวความคิดเริ่มโดย หมอสมิธ เมื่อ พ.ศ. 2425 และรัฐได้อนุมัติให้เอกชน เข้าร่วมรับผิดชอบจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้ เมื่อ พ.ศ. 2508 จะเห็นได้ว่า เอกชนต้องใช้ความพยายามเป็นอย่างมากและเป็นเวลานาน ทั้ง ๆ ที่แนวความคิดในเรื่อง เอกชนกับการศึกษาระดับอุดมศึกษาก็เกิดในปีที่ไม่ห่างกันมากนักกับการอุดมศึกษาของรัฐ

สิ่งที่เห็นชัด เจนอีกประการหนึ่งก็คือ จุดประสงค์ในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษานั้น รัฐจัดขึ้นก็เพื่อต้องการให้มีสถานที่เรียนระดับสูง เพื่อที่จะได้ผลิตบุคคลให้มีความรู้ชั้นสูงในการพัฒนาประเทศ ซึ่งเป็นที่ขาดแคลนเป็นอย่างมากในช่วงนั้น แต่สำหรับ เอกชนจะเป็นไปเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนสถานที่เรียนระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยมีไม่พอ เพียงกับความต้องการของผู้ที่ต้องการได้รับการศึกษาในระดับสูงในประเทศ

อย่างไรก็ตาม ในการเรียกร้องดังกล่าวข้างต้นเป็นการเรียกร้อง เพื่อให้เอกชนจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาขึ้นมหาวิทยาลัยมาแต่ต้น แต่ในขั้นแรกสถาบันอุดมศึกษาเอกชน ได้ถือกำเนิดขึ้น ตามหลักการที่ว่า เอกชนสามารถจัดตั้งสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้ชั้นวิทยาลัย ดำเนินการสอนในระดับไม่เกิน 3 ปีแรกของมหาวิทยาลัยของรัฐบาล โดยให้อยู่ในความควบคุมของกระทรวงศึกษาธิการ แบบโรงเรียนราษฎร์ กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้พิจารณารายละเอียดต่าง ๆ การแก้ไขพระราชบัญญัติ และการวางระเบียบต่าง ๆ อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เอกชนสามารถจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้โดย เรียกชื่อสถาบันว่า วิทยาลัย ดำเนินการสอนหลักสูตร ซึ่งใช้ระยะเวลาไม่เกิน 3 ปีแรกของมหาวิทยาลัย และอยู่ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ เช่นเดียว

กับการจัดการศึกษาระดับต่ำกว่าอุดมศึกษาของ เอกชน ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการก็ เป็นผู้ดูแลเช่นกัน

นอกจากนี้ ในการถือกำเนิดขึ้นของสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในประเทศไทยนั้น รัฐได้วางแนวทางในการอนุมัติไว้ ที่สำคัญ 6 ประการ แล้วคือ หลักการที่เรียกว่า "หลักการเกี่ยวกับการอนุมัติสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของ เอกชน" ดังนี้คือ

1. ให้คณะกรรมการบริหาร สภาการศึกษาแห่งชาติ มีหน้าที่พิจารณาอนุมัติโครงการของผู้แสดงความจำนงจะจัดตั้งสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา และควบคุมการดำเนินการของสถาบันดังกล่าว ให้อยู่ภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้

2. ผู้ที่จะจัดตั้งสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ให้อยู่ในความจำนงพร้อมทั้งโครงการ โดยละเอียดต่อคณะกรรมการบริหาร สภาการศึกษาแห่งชาติ

3. ในการอนุมัติโครงการ ให้คณะกรรมการพิจารณาในหัวข้อ ดังต่อไปนี้

3.1 คุณสมบัติของผู้ยื่นความจำนงจะจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษา

3.2 ทุนทรัพย์ซึ่งจะใช้ในการนี้ และค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ที่จะเรียกเก็บ

3.3 สถานที่ และอาคารที่จะจัดตั้ง

3.3.1 บริเวณและสถานที่ตั้ง

3.3.2 ห้องเรียน หรือห้องปฐกถา โดยเฉพาะ เนื้อที่พื้นให้มีส่วน

สัมพันธ์กับจำนวนนักศึกษา

3.3.3 ห้องปฏิบัติการ

3.4 เครื่องอุปกรณ์การศึกษา โดยเฉพาะ เครื่องมือสำหรับใช้ในการปฏิบัติการ และห้องสมุด

3.5 อาจารย์ ให้มีอาจารย์ประจำ มีปริมาณ และคุณภาพสัมพันธ์กับจำนวนนักศึกษาตามสมควร

3.6 หลักสูตร ให้นำหลักการของคณะกรรมการมหาวิทยาลัยฝ่ายวิชาการ ในการพิจารณาหลักสูตรมาใช้บังคับโดยอนุโลม

3.7 สาขาวิชาที่จะอนุมัติให้เปิดสอนได้ ควรมีความสัมพันธ์กับความต้องการของกำลังคน

4. ควรจะอนุมัติให้เปิดเป็นวิทยาลัย ดำเนินการสอนในระดับไม่เกินสามปีแรกของมหาวิทยาลัยรัฐบาล และอาจใช้หลักสูตรของมหาวิทยาลัยของรัฐบาลหรือหลักสูตรอื่นใด ซึ่งจะนำไปประกอบอาชีพก็ได้

5. การสอบวัดผล คณะกรรมการบริหาร สภาการศึกษาแห่งชาติ อาจแต่งตั้งคณะกรรมการชุดหนึ่ง ทำการสอบไล่วัดผลแต่ละปีก็ได้ หรือวิทยาลัยเอกชนอาจทำความตกลงส่งนักศึกษาเข้าสมทบสอบกับมหาวิทยาลัยของรัฐบาลก็ได้ เมื่อนักศึกษาสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรแล้ว

6. เมื่อนักศึกษาสำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรแล้ว มีสิทธิได้รับประกาศนียบัตร หรืออนุปริญญบัตรของวิทยาลัยนั้นเอง เพื่อแสดงคุณวุฒิได้



ศูนย์วิทยพัทยาการ  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย